

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Iveta Barglová

Fantasy v díle J. R. R. Tolkiena

a Christophera Paoliniho

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Olomouci dne

Bc. Iveta Barglová

Poděkování

Tato diplomová práce by nevznikla nebýt pomoci mnoha lidí. Především děkuji doc. PhDr. Vlastě Řeřichové, CSc., za odborné vedení mé práce a poskytování cenných rad. Vřelé díky patří také rodičům za celoživotní podporu a porozumění. Nakonec bych chtěla zmínit svého bratra, protože to byl právě on, kdo mi dal do rukou výtisk *Pána prstenů* a představil mi tak neobyčejný svět fantasy.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. IVETA BARGLOVÁ
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury – Pedagogická fakulta UP Olomouc
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Fantasy v díle J. R. R. Tolkiena a Christophera Paoliniho
Název v angličtině:	Fantasy in the works of J. R. R. Tolkien and Christopher Paolini
Anotace práce:	Diplomová práce „ <i>Fantasy v díle J. R. R. Tolkiena a Christophera Paoliniho</i> “ pojednává o dvou významných autorech fantasy literatury. Ve stručnosti je v práci nastíněna definice žánru, dělení fantasy literatury a její základní motivy. Hlavní část práce je zaměřena na životy autorů a analýzu a interpretaci vybraných aspektů v jejich díle. Mezi zvolená témata k analýze a interpretaci patří ústřední charaktery knih, odraz žen v díle, environmentalismus, zobrazení zla a filmové adaptace.
Klíčová slova:	Fantasy, literatura, fanfiction, fanart, fandom, fantastická zvířata, drak, Tolkien, Paolini, Rowlingová, Lewis, Todorov, Pringle, Hobit, Pán prstenů, Odkaz dračích jezdců, Eragon, Frodo, Bilbo, Sam, Safira, Arwen, Arya, Éowyn, Nasuda, Angela, Sauron, Galbatorix, Středozem, Alagaësie, environmentální vize, zlo, dobro
Anotace v angličtině:	This thesis "Fantasy in J. R. R. Tolkien and Christopher Paolini" deals with two significant authors of fantasy literature. Briefly the thesis outlines the definition of style, dividing fantasy literature and its basic themes. The main part is focused on the lives of the authors and the analysis and the interpretation of selected aspects in their work. There are main characters of books, women in author's work, environmentalism, view of evil and film adaptations among the topics selected for the analysis and the interpretation.
Klíčová slova v angličtině:	Fantasy, literature, fanfiction, fanart, fandom, fantastic beasts, dragon, Tolkien, Paolini, Rowling, Lewis, Todorov, Pringle, The Hobbit, The Lord of the Rings, Inheritance cycle, Eragon, Frodo, Bilbo, Sam, Saphira, Arwen, Arya, Éowyn, Nasuda, Angela, Sauron, Galbatorix, Middle-earth, Alagaësia, enviromental vision, evil, good
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Mapa Středozemě Příloha č. 2 – Mapa Alagaësie Příloha č. 3 – Fanarts zobrazující Aragorna, Legolase a Gimliho Příloha č. 4 – Fanarts zobrazující Společnost Thorina Pavézy a Společenstvo prstenů Příloha č. 5 – Fanarts ze světa Harryho Pottera a seriálového Sherlocka Holmese, ukázka slash tématu v podobě dvojice Harryho Pottera a Draca Malfoye a dvojice Sherlock Holmes a John Watson Příloha č. 8 – Bestiář Příloha č. 7 – Fotografie ze života J. R. R. Tolkiena Příloha č. 8 – Fotografie ze života Christophera Paoliniho Příloha č. 9 – Fotografie zachycující Petera Jacksona a filmové zpracování Hobita a Pána prstenů
Rozsah práce:	103 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

<i>Úvod</i>	7
1. Svět fantasy	9
1. 1. Fantasy literatura	9
1. 1. 1. Typy fantastické literatury	11
1. 2. Východiska fantasy literatury	16
1. 3. Znaky fantasy literatury	19
1. 3. 1. Fantastický svět – místo děje	19
1. 3. 1. 1. Středozemě	19
1. 3. 1. 2. Alagaësie	21
1. 3. 1. 3. Škola čar a kouzel v Bradavicích	21
1. 3. 2. Fantastický svět – postavy	23
1. 3. 2. 1. Hrdina	23
1. 3. 2. 2. Čarodějové a čarodějnice	24
1. 3. 2. 3. Elfové	25
1. 3. 2. 4. Trpaslíci	27
1. 3. 3. Fantastický svět – bestiář	29
1. 3. 3. 1. Jednorožec	29
1. 3. 3. 2. Kentaur	31
1. 3. 3. 3. Drak	32
1. 3. 3. 4. Bazilišek	36
1. 3. 4. Fantastický svět – základní motivy	37
1. 4. Fandom jako celosvětový fenomén?	38
1. 4. 1. Který fandom vládne všem?	39
1. 4. 2. Fanfiction a fanart	40
2. J. R. R. Tolkien a Christopher Paolini	43
2. 1. J. R. R. Tolkien	43
2. 1. 1. Dětství	43
2. 1. 2. Oxford	45
2. 1. 2. 1. Okruh přátel na Oxfordu	47
2. 1. 3. Rodina a kariéra	48
2. 1. 4. Inspirace pro příběhy ze Středozemě	53
2. 1. 4. 1. Znalosti mytologie	53
2. 2. Christopher Paolini	55
2. 2. 1. Rodinné zázemí autora	55
2. 2. 2. Zrození Odkazu dračích jezdců	58
2. 2. 3. Jak dostat knihu na výsluní aneb Best Seller díky rodině	59

3. Analýza a interpretace vybraných aspektů v díle Tolkiena a Paoliniho.....	62
3. 1. Hobiti a dračí jezdcí	62
3. 1. 1. Tolkienův svět hobitů. Samvěd Křepelka jako skrytý hrdina	62
3. 1. 2. Paoliniho Dračí jezdcí.....	65
3. 2. Role ženských hrdinek	66
3. 2. 1. Dračice Safira	68
3. 2. 2. Elfské princezny Arwen a Arya	69
3. 2. 3. Rohanská princezna Éowyn, královna Nasuda a bylinkářka Angela.....	70
3. 3. Environmentalismus	75
3. 3. 1. Tolkienův odkaz	76
3. 3. 2. Paoliniho pocta Paradise Valley	78
3. 4. Zobrazení zla.....	81
3. 4. 1. Sauron.....	81
3. 4. 2. Galbatorix	84
3. 5. Na filmovém plátně	87
3. 5. 1. Petr Jackson a jeho oživení Tolkiena.....	87
3. 5. 2. Neúspěch filmového zpracování Odkazu dračích jezdců	90
Závěr.....	93
Zdroje	96
Prameny	96
Literatura.....	96
Noviny a časopisy.....	100
Internetové zdroje	101
Seznam příloh	103

Úvod

*“Fantasy není útekem z reality,
je cestou k jejímu pochopení.”*

Lloyd Alexander

Každý z nás žije podle určitých pravidel a zásad. Ráno vstáváme do školy nebo do práce, odpoledne chodíme na nákupy a uklízíme domácnost, večery trávíme s těmi, které milujeme. Pozorujeme okolí, které nám ne vždy rozumí. Na Zemi je sedm miliard lidí, a přesto se zde mnohdy cítíme osamoceně. Právě proto existují knihy. To ony nám poskytují možnost úniku do jiného světa. Do míst, kde neplatí zákony fyziky. Do světa fantazie, kde se i obyčejný člověk může stát neohroženým bojovníkem, hrdinou. V dnešní době se prvky fantazie promítají v řadě uměleckých odvětví, nejen v literatuře, ale i ve filmu a hudbě, v divadle, fantaskních obrazech nebo komiksech, také tuto tematiku nalezneme u počítačových, deskových a jiných her na hrdiny, které neustále rostou na popularitě. Nicméně literatura má stále v souvislosti s fantasy dominantní postavení a pro čtenáře je jejím nejznámějším představitelem bezesporu John Ronald Reuel Tolkien. Právě on stanovil jakýsi pomyslný standard a jeho dílo inspirovalo řadu autorů, mezi nimi i mladého amerického spisovatele Christophera Paoliniho.

Cílem práce *Fantasy v díle J. R. R. Tolkiena a Christophera Paoliniho* je analýza a interpretace vybraných aspektů prostupujících jejich knihami.

Diplomová práce je strukturovaná do tří kapitol, ty jsou dále členěny na subkapitoly. V první části se zaměřujeme na literární žánr fantasy z obecného hlediska. Z odborné literatury je zde představeno několik možných výkladů definice a dělení žánru, také jsou zde v krátkosti shrnuty motivy a postavy prolínající se díly vícero autorů. Ambicí první části práce je zároveň poskytnutí pohledu na prolínání fantasy žánru, vlastní tvorby čtenářů a prostředí internetu, jelikož toto téma nebývá běžnou součástí odborných prací. Proto bylo rozhodnuto o zařazení krátkého pojednání týkajícího se fandomů a fanarts, vzhledem k tomu, že fanouškovská báze zaujímá významné postavení v recepci děl autorů.

Druhá část práce se věnuje Tolkienovi a Paolinimu, představujeme zde známé i méně známé informace o jejich osobním životě, zároveň se však snažíme poukázat na životní události, které ovlivnily jejich tvorbu. V případě Tolkiena bylo využito několika zdrojů, především pak životopisů sepsaných spisovateli H. Carpenterem a C. Duriezem. Při tvoření

biografie Christopera Paoliniho bylo přihlédnuto k řadě rozhovorů, které sám autor poskytl, především se zde jedná o zahraniční zdroje, s tvorbou této subkapitoly pomohla i anglická publikace od J. C. Wheeler.

Poslední část práce je založena na analýze a interpretaci vybraných témat prostupujících díla obou autorů. Každá z podkapitol se zaměřuje na jiný zvolený aspekt. Prvním vybraným tématem je vyobrazením hobitů v díle J. R. R. Tolkiena a zamyšlení nad jejich výjimečností s přihlédnutím k Samvědovi Křepelkovi. Z Paoliniho světa byl zvolen řád Dračích jezdců, jelikož jeho historie úzce souvisí s protagonistou knihy. Druhá podkapitola se věnuje stěžejním ženským postavám, ty jsou rozčleněny podle jejich rasy, jelikož věříme, že díky tomuto členění je snazší vidět paralely objevující se u obou spisovatelů. Je zde tedy zvlášť pojednáváno o lidských ženách a zvlášť o těch elfských, dračice Safira tvoří vlastní samostatnou kategorii. Do analýzy a interpretace byla zařazena i environmentální vize obou autorů, a to především z důvodu aktuálnosti tématu a osobního zájmu o tuto problematiku. Prvotní inspirací pro zařazení této části byl pro nás dokument *Before the Flood* z roku 2016, kde jeho producent Leonardo DiCaprio přirovnává destruktivní krajinu ropných polí k Tolkienově Mordoru. Následující podkapitola se v krátkosti věnuje vyobrazení zla v díle spisovatelů, představeného na Sauronovi a Galbatorixovi, kteří reprezentují temnou stránku lidské osobnosti. V neposlední řadě je připojeno i zamyšlení nad úspěšností a neúspěšností filmových adaptací Pána prstenů a Eragona.

Součástí práce jsou i přílohy, vztahující se především k tematice fanarts a osobním životům autorů. Pro přehlednost jsou přidány mapy obou fikčních světů, jelikož v průběhu práce dochází ke zmínce konkrétních míst. Jako ilustrace zde slouží oficiální fotografie vydané pro filmové adaptace Tolkienova světa. Zdrojem pro přílohovou část diplomové práce byly především webové stránky [pinterest.com](https://www.pinterest.com) poskytující fanarts tvorbu. Dále pak samotné knihy, z kterých byly přežaty mapy, heraldická znamení či osobní fotografie J. R. R. Tolkiena. Fotografie vztahující se k Christopheru Paolinimu, Peteru Jacksonovi a jeho filmům byly přežaty z online rozhovoru pro *Knihy Dobrovský* a oficiálních profilů na stránce [facebook.com](https://www.facebook.com).

V závěru práce shrneme získané poznatky. Při tvorbě jsme pracovali mimo jiné i s cizojazyčnými publikacemi, proto jsou nedílnou součástí diplomové práce i vlastní volné překlady.

1. Svět fantasy

1. 1. Fantasy literatura

Definice žánru v tomto případě není jednoduchá. Existuje několik možností výkladu pojmu, vlastně by se různorodost názorů na fantasy dala shrnout jako chaos. Každý autor přichází se svým vlastním návrhem, jinou charakteristiku podává akademické prostředí a jinou vizi mají fanoušci žánru. Velké množství definic a jejich návrhů poskytuje internet, média obecně. Tady je nutné ještě podotknout, že české prostředí se značně odlišuje od angloamerického, kde je fantasy více zakotvená i v akademickém bádání, a proto nabízí ještě větší množství informací, ze kterých je někdy problematické zvolit si.

Základní možností je vyjít z názvu. „*Fantastická literatura neboli fantastika* (z lat. *phantasia*, „zjev“, a to z řec. *fantadzō*, „zjevují se“; etymologie se vykládá různě, někdy též z řec. *phantazein*, „učinit viditelným“) se obecně chápe jako souhrnné označení pro umělecká díla (literární i mimoliterární, typicky film nebo drama), jejichž fikční svět neodpovídá reálné zkušenosti se světem aktuálním.“¹ Z toho lze vyvodit, že autoři pracují s obrazotvorností lidské mysli a představují nám světy a příběhy stojící mimo naši realitu.

John Hamilton podává ve své publikaci *Fantasy* definici žánru takto: „*Fantasy je jedním z nejpopulárnějších beletrických žánrů. Čtenář se přes ni ponoří do světů skřítků, víl, rytířů, draků a čarodějů. Některé z nejoblíbenějších postav v literatuře se zrodily právě ve fantasy: Harry Potter, Frodo Pytlík, král Artuš a mnoho dalších. Fantasy nám umožňuje vidět svět s úžasem jako děti.*“² Pomáhá nám pochopit důležitá témata lidského života, staví proti sobě dobro a zlo, s tím, že při zpracování látky odkládá realitu, všechny zažité představy a vědu mimo náš prostor vnímání. Naše představivost je zde svobodná, nezatížená reálným světem s pravidly.

*Encyklopedie literárních žánrů*³ uvádí, že se jedná o populární žánr literatury, který čerpá z mýtu a středověku.

¹ ŠIDÁK, Pavel: *Literární žánry*. Praha: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého), 2013, s. 180.

² HAMILTON, John: *Fantasy* [e-book]. Edina (Minnesota, USA): Abdo Publishing, 2009, s. 4. [vlastní překlad]

³ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kolektiv: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 187.

V českém časopise *Ikarie* (dnes časopis *XB-1*) vydal publicista Ivan Adamovič, jenž se převážně věnuje překladu science-fiction, článek, v němž rozebírá postoj k fantasy literatuře ze strany autora Johna Cluta. Čtenáři zde představuje definici, která je odvozená z knihy *The Encyclopedia of Fantasy*: „*Fantasy je vnitřně soudržné vyprávění. Pokud se odehrává v tomto světě, vypráví příběh, který je v námi vnímaném světě neuskutečnitelný; pokud se odehrává v jiném světě, jde o neuskutečnitelný svět, třebaže příběhy, jež se v něm odehrávají, mohou být v jeho rámci možné.*“⁴

Pojem lze také vnímat z obecnějšího hlediska, a to tak, že se jedná o oblast ne-realismu. V tomto případě by fantastika byla nežánrová pro mýtus, epos, folklorní žánry (pohádky, pověsti aj.), legendy, moderní romány, tedy vše, kde fantastické prvky nabírají různých funkcí.⁵ Diplomová práce se však přiklání ke vnímání fantasy literatury jako žánru specifického.

V souvislosti s fantasy literaturou je nutné pochopit i význam slova fantastično. Tzvetan Todorov, literární teoretik, jej vnímá jako „*váhání pociťované bytostí, která zná pouze přírodní zákony, tváří v tvář zdánlivě nadpřirozené události.*“⁶ Důležitý je především vztah se čtenářem, kdy se předpokládá integrace čtenáře do světa postav. Todorov vidí váhání recipienta textu jako první podmínku pro přijetí fantastična. Ve své publikaci *Úvod do fantastické literatury* představuje celkem tři základní podmínky, jež musí fantastično splňovat. „*Nejprve je třeba, aby text nutil čtenáře svět postav považovat za svět živých osob a nutil ho váhat mezi přirozeným a nadpřirozeným vysvětlením připomínaných událostí. Dále toto váhání může pociťovat i sama postava; takto je role čtenáře takřikajíc svěřena postavě a současně s tím je zde znázorněno váhání, stává se jedním z témat díla; v případě naivní četby se skutečný čtenář ztotožňuje s postavou. Nakonec záleží na tom, aby si čtenář osvojil určitý postoj k textu: bude odmítat stejně tak alegorickou, jako „básnickou“ interpretaci.*“⁷

⁴ ADAMOVIČ, Ivan: Léčba krajiny fantasy aneb Clutův pokus o novou teorii žánru. *Ikarie*, 1999, roč. 9, č. 7, s. 47.

⁵ ŠIDÁK, Pavel: *Literární žánry*. Praha: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého), 2013, s. 180.

⁶ TODOROV, Tzvetan: *Úvod do fantastické literatury*. Praha: Karolinum, 2010, s. 26.

⁷ Tamtéž, s. 32.

1. 1. 1. Typy fantastické literatury

Encyklopedie literárních žánrů od Dagmar Mocné a Josefa Peterky rozlišuje tři základní typy/žánry fantastické literatury:

- **Epická fantasy** – Je založená na propracovaném syžetu, jenž má několik dějových linií. Předobraz můžeme najít především ve středověké literatuře, konkrétně v legendách. Typickým příkladem jsou příběhy věnující se družině hrdinů, kde vzorem je král Artuš a jeho rytíři.
- **Hrdinská fantasy** – V anglickém jazyce se běžně používá spojení slov *sword and sorcery*, tedy meč a magie. Jedná se o heroické příběhy.
- **Science fantasy** – Jedná se o typ stojící na pomezí fantasy a sci-fi.

V roce 1997 vydali John Clute a John Grant publikaci s názvem *The Encyclopedia of Fantasy*, ta je považovaná za jednu z nejkvalitnějších publikací zabývajících se teorií fantasy, bohužel do českého jazyka nebyla přeložena. Autoři rozdělují žánry na dva základní typy:

- **Low Fantasy** („nízká fantasy“) – Primárním světem, kde se děj odehrává, je reálné místo, do něž nezasahují neracionální jevy. Magie zde nepůsobí tak, jako v high fantasy, v ní je hybatelem děje. Příkladem může být postava Dráky, ta se pohybuje v reálném prostoru a o její existenci ví pouze úzká skupina lidí, nedochází tedy k úplnému propojení normálního a fantaskního světa.
- **High Fantasy** („vysoká fantasy“) – Příběh se odehrává primárně v sekundárním světě. Nedochází zde k zásahu do našeho světa. Toto prostředí je založeno čistě na autorově představě a do děje zasahují lidé, čarodějové, elfové, draci aj. Ti jsou zde vnímáni jako obyvatelé daného světa. Za klasický příklad je považován právě Tolkienův svět.⁸

Za významného teoretika tohoto žánru je považován Tzvetan Todorov, který již od 70. let 20. století prosazuje tezi o specifčnosti a samostatnosti tohoto žánru. Rozdělení

⁸ OPHEIM, Anna Patricia T.: *Once Upon a Time in a Fantasy A Study of Fairytale Elements in Fantasy*. Stavanger, 2010, s. 10-11. Diplomová práce. University of Stavanger. Vedoucí práce RANGENS, Brita. [vlastní volný překlad]. Dostupné z: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/185380/Master's%20Thesis%20in%20Literacy%20Studies-%20Anna%20Patricia%20T.%20Opheim.pdf?sequence=1>

fantasy literatury nabídl ve své studii *Úvod do fantastické literatury*⁹ (1970). Na jeho názory pak navázala Rosemary Jackson a její studie *Fantasy: The Literature of Subversion*¹⁰ (1981). Jejich strukturalistické chápání je velmi podobné a oba dva dělí tento žánr literatury na tři typy. Diplomová práce využívá překladů Todorových názvů, dělení dle Jacksonové je uvedeno v závorkách v originálním znění.

- **Zázračná fantastika** (dle Jacksonové jako *marvellous*) – V tomto typu je ústředním motivem víra v magii a nadpřirozeno. Nalezneme zde náboženské odkazy (existence nebe a pekla, andělů a démonů aj.) či pohanskou tematiku (víly, trpaslíci,...). Do této kategorie jsou zařaditelní oba autoři, jimiž se diplomová práce zabývá.
- **Tajemná fantastika** (dle Jacksonové jako *uncanny*) – Tento typ literatury nabízí vysvětlení tajemných jevů psychologicky a vědecky. Jedná se tedy a přirozené prostředí reflektující svět lidských přání a obav.
- **Čistě fantastická** (dle Jacksonové jako *purely fantastic*) – Poskytuje kombinaci dvou výše uvedených.

David Pringle ve své publikaci *Fantasy: Encyklopedie fantastických světů* nabízí širší dělení žánru:

- **Artušovský cyklus** – Příběhy o králi Artušovi a jeho rytířích se odehrávají zhruba v 5. století (po pádu Římské říše) na Britských ostrovech. Ve starých britských kronikách můžeme nalézt odkazy na slavného válečníka, ale jedná se pouze o kusé zdroje a není zde přímo jmenován Artuš. Ten se do povědomí čtenářů dostává s rokem 1136, kdy se poprvé jako postava objevuje v *Historia Regum Britanniae (Dějiny britských králů)* od Geoffreyho z Monmouthu. Tento autor ve své próze líčil osudy legendárních panovníků, mezi nimiž byl i Artuš s jeho družinou i kouzelníkem Merlinem. Jeho verze je protkána řadou magických motivů a projevuje se zde autorova fantazie. Předpokládá se, že čerpal z ústní lidové slovesnosti a snažil se vytvořit dějiny, které by zaujaly

⁹ TODOROV, Tzvetan: *Úvod do fantastické literatury*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1676-6.

¹⁰ JACKSON, Rosemary: *Fantasy: The Literature of Subversion*. London: Taylor and Francis Ltd, 1981.

široké publikum čtenářů.¹¹ Na tuto původní verzi navazovali další autoři, velmi populární bylo artušovské téma především v devatenáctém a dvacátém století. Mezi příklady nejrůznějších vydání patří *Artorius: Hrdinská báseň* (1973) z pera John Heathe-Stubbse nebo humoreska od Marka Twaina *Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše* (1889). Se zvyšující se produkcí filmů se objevily i ty, které se zaměřily na toto téma. Mezi známé patří komedie *Monty Python a Svatý Grál* (1974), britsko-americký dvoudílný dobrodružný film *Merlin* (1998) nebo hollywoodský film *Král Artuš* (2004).

- **Hrdinská fantasy** – Přídavné jméno „hrdinská“ zde dle Pringla označuje nejenom postavy, ale celý žánr. Jedná se totiž o heroické zpracování příběhu vztahující se k postavám, ději, hodnotám aj. Tento podžánr fantasy odpovídá „High fantasy“ definované Clutem a Grantem. Autoři hrdinské fantasy většinou píše několikavazková díla se složitou strukturou. Společným rysem je zde to, že děj se musí odehrávat ve smyšleném světě. Za vzor imaginárního světa je brána především Tolkienova Středozem. Právě ta je společným prvkem jeho příběhů, jelikož postavy i vypravěči se mohou lišit. Pringle ale označuje Williama Morris¹² jako průkopníka hrdinské fantasy, na Tolkiena nahlíží především jako na základní kámen fantasy literatury.
- **Humorná fantasy** – Do této kategorie řadí Pringle mimo jiné i antické komedie od autorů jako Eupolides nebo Aristofanes, jelikož v nich nalezneme řadu fantazijních motivů. Nicméně fantasy zde není prvotním žánrem. Jako prvního autora zaměřujícího se fantasy a humoristickou tvorbu označuje *Encyklopedie fantastických světů* F. Ansteyho (vlastním jménem Thomas Anstey Guthrie), který v roce 1882 vydal román *Vice versa*. Jeho příběhy se odehrávají ve viktoriánské době a zaměřují se na střední třídu, prvek fantasy je zde zastoupen kouzly (převtělování se, ožívování neživých objektů, postavy jako džinové aj.). Úspěchu především v dětské literatuře dosáhla Edith Nesbitová (po svatbě pod jménem Blandová), autorka románů *Fénix a koberec* (1904) a *Příběh amuletu* (1906). Zájem o komickou stránku fantasy

¹¹ Vzhledem k úrovni vzdělanosti ve středověku a nízkému počtu gramotných lidí se okruhem čtenářů myslí především vyšší vrstvy a duchovenstvo.

¹² Autor knihy *Studna na konci světa* z roku 1896.

byl oživen především z pera britského autora Terryho Pratchetta a jeho románového cyklu *Barva kouzel*, známějšího pod jménem „Zeměplocha“.

- **Meč a magie** – Toto označení použil poprvé americký spisovatel Fritz Leiber v 60. letech 20. století, ten také patřil ke kmenovým autorům časopisu *Galaxy Science Fiction* (1950-1979). Literatura z kategorie „meč a magie“ však vycházela již dříve a je spojena především s autorem z amerického Texasu Robertem E. Howardem. Jeho příběhy Barbara Conana vycházely časopisecky ve 30. letech. Tato postava získala své pevné místo i ve světě *Marvel Comics*. První knihou vyprávějící Conanovy příběhy bylo vydání z roku 1950 nesoucí název *Conan – Hodina draka*. Dnes je již velmi známé filmové zpracování v titulní roli s Arnoldem Schwarzeneggerem, to bylo uvedeno do kin v roce 1981 pod názvem *Barbar Conan*. Ve Velké Británii přispíval do časopisu *Science Fantasy* (1950-1959) svými příběhy Michael Moorcock. Jeho nejznámějším dílem se stala dobrodružná kniha *Zloděj duší* (1963) s titulní postavou válečníka Elrika z Melniboné.
- **Příběhy tisíce a jedné noci** – Arabská sbírka příběhu *Alf lajla wa lajla*¹³, u nás známá pod názvem *Tisíc a jedna noc* nebo *Příběhy tisíce a jedné noci*, patří k jedné ze světově nejproslulejších a nejdelších sbírek. Zjištění přesné doby vzniku není pravděpodobné, většina historiků a filologů zasazuje původ příběhů do doby vrcholného středověku, tedy asi 10.-14. století. O první překlad v Evropě vytvořil francouzský redaktor Antoine Galland na počátku 18. století, v arabském písmu byl poprvé vydán tiskem až o sto let později. Předpokládá se, že se jedná o kombinaci ústní lidové slovesnosti i skutečných literárních děl.¹⁴ Atraktivní se pro čtenáře stávají exotické lokality, ale také zázračné předměty jako kouzelná lampa, létající koberec, džinové a další fantaskní motivy. Sbíрка mj. obsahuje i erotické anekdoty, příběhy chudřasů a celou řadu ponaučení. Pohádky jsou u nás známé díky krásné Šahrazádě, ta předčítá jednotlivé pohádky sultánovi a tím snaží se zabránit vlastní popravě. Mezi nejznámější příběhy patří *Alí Baba a čtyřicet loupežníků*, *Sedm cest Sindibádových* nebo *Aladdin a kouzelná lampa*, ty posloužily jako

¹³ PELLAT, Charles, 2011. ALF LAYLA WA LAYLA. In: *Encyclopaedia Iranica* [online]. 1. 8. 2011 [vlastní volný překlad 26. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/alf-layla-wa-layla>

¹⁴ Arabský středověký svět byl na vysoké intelektuální úrovni s velmi bohatou kulturou.

podklad pro mnohé knihy a filmy. Velmi populární se staly kreslené filmy na motivy Příběhů tisíce a jedné noci, mezi ty nejčastěji zmiňované patří *Zloděj z Bagdádu* (1940) a *Aladdin* (1992).

- **Příběhy o ztracených rasách** – Pod tuto kategorii Pringle řadí příběhy o ztracených civilizacích a městech, podmořských a pozemských světech a jiných zapomenutých či skrytých civilizacích. Poprvé se dostaly do centra pozornosti čtenářů s knihami Henryho Ridera Haggarda, mezi jeho nejvýznamnější práce patří *Doly krále Šalamouna* (1885), *Ona* (1886) a *Allan Quatermain* (1887). Tento britský autor dobrodružné fantasy literatury kladl většinu svých příběhů do oblasti afrického kontinentu, část z nich zasadil ale i do Jižní Ameriky a Střední Asie, tedy míst, jež měly pro evropské čtenáře exotický nádech. Ve čtyřiašedesáti svazcích vyšel román *Tarzanův návrat* (1915) od Američana Edgara Rice Burroughse. Pro místo děje je zvoleno město Opar, kdesi v Africe, založené obyvateli, kteří přežili zkázu bájně Atlantidy. O ztracených civilizacích psali autoři z celého světa hojně během obou světových válek, v současnosti toto téma ubývá na popularitě. Nicméně na filmové scéně si stále drží své pevné místo. Archetypem zde může být postava Indiana Jonese¹⁵, hledající ztracené chrámy, archy, grály a další.
- **Příběhy s čínskými motivy** – Do povědomí českých čtenářů se dostala především kniha *Opičí král*¹⁶ čínského autora Wu Čcheng-ena. Hlavním hrdinou je Sun Wu-Kung, známý také jako Opičí král nebo Opičák Sun, ten je vládcem opic na opuštěném ostrově. Jeho cesta plná nesnází a nástrah začíná ve chvíli, kdy se rozhodne najít nesmrtelnost. A proto se musí vydat do světa lidí. Objevují se zde mnohé kouzelné motivy, sám opičák se naučil

¹⁵ Fiktivní postava z filmové tetralogie George Lucase a Stevena Spielberga v hlavní roli s Harrisonem Fordem. První film byl u nás uveden pod názvem *Indiana Jones a dobyvatelé ztracené archy* (1981), svérázný archeolog zde hledá Archu úmluvy a bojuje proti německým nacistům, kteří chtějí Archu využít ke světové dominanci. Druhý díl o americkém archeologovi, *Indiana Jones a chrám zkázy*, byl do kin uveden v roce 1984 se odehrává v prostředí asijské džungle, kde hrdinný profesor musí čelit nebezpečné kanibalistické sektě. *Indiana Jones a poslední křížová výprava* (1989) zpracovává tematiku hledání Svatého grálu, jenž je schovaný v hrobě křížáckého rytíře. Zápornými postavami jsou zde znovu nacisté, kteří unesli Jonesova otce. Všechny filmy jsou zasazeny do třicátých let, poslední film se však odehrává na konci let padesátých. Do kin se dostal pod názvem *Indiana Jones a království křišťálové lebky* v roce 2008, důvodem pro velkou časovou mezeru byly produkční spory. Jones zde tentokrát čelí sovětským agentům, oba tábory se snaží získat posvátnou lebku z oblasti v Jižní Americe. Děj je ze všech filmů nejméně propracovaný.

¹⁶ Původní názvem bylo *Vyprávění o putování na západ*.

létat. Autor zde odkazuje na silnou náboženskou tradici své země, a to především prostřednictvím Buddhy. Čínské motivy využívají autoři po celém světě, mezi známé patří například Ernest Braham (*Kchaj-lungova brašna*, 1900), Frank Owen (*Porcelánová kouzelník*, 1948) nebo Barry Hughart (*Příběh o kameni*, 1988).

1. 2. Východiska fantasy literatury

Hledání počátků fantastické literatury není snadným úkolem. Její kořeny můžeme spatřovat již na počátku lidské civilizace, jelikož lidé se vždy snažili hledat odpovědi na otázky, kterým nedokázali porozumět. Poskytnout vysvětlení. A právě zde se rozvinula lidská představivost. Proto můžeme polemizovat o tom, že počátky fantasy jsou v mýtech, legendách a pohádkách. Žánr fantasy pak z legend, mýtů, středověkých hrdinských a rytířských eposů, lidových pohádek aj. hojně čerpá.

Mýtus poskytoval člověku odpověď na základní otázky bytí. Jeho název je odvozen z řeckého slova *mytheuein*, tedy vyprávět.¹⁷ Jejich význam spočívá podle Campbella především v tom, že jsou součástí našich životů již po generace a nalezneme je ve všech koutech známého světa. „*Mýty vzkvétaly v celém lidmi obydleném světě, ve všech dobách a za všech okolností. Byly živoucí inspirací všeho, co mohlo povstat z činů lidského těla a ducha.*“¹⁸ Dle Čeňkové a kolektivu¹⁹ je mýtus zprostředkovatelem univerzálního výkladu světa a vytváří modely pro jeho chápání. „*Základem mýtu, jak už naznačuje sám pojem, je narace, příběh, předávaný při různých příležitostech – rituální obřady v průběhu sakrálního roku, kdy se opakují základní kosmogonické či antropogonické příběhy; části mýtu vyprávěné při společenských událostech a na slavnostech.*“²⁰

Podobnost s fantasy světem je spatřovaná především v principu duality, příkladem může být vidění dobra a zla, zobrazení nebe a pekla, světla a tmy atd. Fiktivní svět je těmito silami ovlivňován stejně jako mytické příběhy. Žánr fantasy staví na několika okruzích mýtů. Pringle mezi ně řadí především starořeckou mytologii, mytologii Keltů, mytologii Germánů,

¹⁷ BECKER, Udo: *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002, s. 184.

¹⁸ CAMPBELL, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny. Archetyp proměňách věků*. Praha: Portál, 2000, s. 21.

¹⁹ ČEŇKOVÁ, Jana, SIEGLOVÁ, Naděžda, DEJMALOVÁ, Kateřina: *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

²⁰ Tamtéž, s. 88.

starých Skandinávců a Islandců, dále sem patří i příběhy ze staroorientálních států jako Egypt a Čína.²¹

Často se ve fantasy na příběhu hlavních hrdinů projevují některé z typických prvků mýtů. Příkladem mohou být právě Tolkienovi postavy Bilba a Froda. Oba dlouhou dobu žili v ústraní od všeho dění, jejich klidný život je narušen čarodějem Gandalfem, který zde představuje moudrého starce. Jak Bilbo, tak Frodo o desítky let později, se pod čarodějovým vlivem vydávají na cestu proměňující jejich dosavadní životy. Role obou hrdinů je pro příběh nezastupitelná a pevně propojená, dalo by se mluvit i o predestinaci. Oba dva jsou na cestě doprovázeni dalšími postavami. Bilbo se původně připojil do společnosti trpaslíka Thorina Pavázy, okolo Froda se společenstvo přímo vytvořilo. Během dobrodružství se nově vzniklá přátelství upevňují, hlavní hrdina je chráněn svými společníky pro svou důležitost a mnohdy i skromnost a laskavost, se kterou se prezentuje. Po celou dobu jejich výpravy se musí vypořádávat s nebezpečím, v případě Středozemě představovaným především nelítostnými skřety. Bilbo i Frodo na začátku své cesty neuměli bojovat a museli být vždy zachráněni. S blížícím se koncem příběhu se blíží i střetnutí se zlem, tento finální boj je vyvrcholením celého příběhu a právě zde se projeví statečnost hrdinů – Bilbo je ochoten zemřít po boku trpaslíků a Frodo překoná moc Prstenu a vhodí jej do sopky. Poté, co byl nastolen řád dobra, se hrdina může vrátit domů.

Podrobnějším propojením mýtu a fantasy se ve svém příspěvku *Fantasy a narativa* zabývá například I. Kuglerová²².

Epos je dalším typem literatury, ze kterého fantasy čerpá. Za jeho nejstarší formu je považován hrdinský epos a typickým představitelem je sumerský *Epos o Gilgamešovi*. Pro evropskou kulturu jsou pak příznačné raně a vrcholně středověké eposy, mezi příklady patří *Beowulf* a artušovské příběhy. Námětem jsou zde činy lidí a hrdina je zde zářným příkladem středověkého člověka, kdy významné slovo má i křesťanská víra. Ctnosti rytíře a dobrého křesťana vychází z dobových konvencí. Ve fantasy literatuře jsou patrné dobré vlastnosti hlavního hrdiny a ostatních reprezentantů „světlé strany“.

Pohádky se staly dalším významným zdrojem fantastické literatury. Podobně jako mýty i ony vznikly z potřeby lidí vysvětlovat si různé zákonitosti, symboly a jevy. „*Pohádka*

²¹ PRINGLE, David: *Fantasy. Encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003, s. 8-9.

²² KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativa*. In: *Interkom: Fantasy a narativa* [online]. 1999 [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm#5>

je obvykle chápána jako krátký epický fiktivní příběh, ve kterém vystupují nadpřirozené bytosti a jejímž hlavním úkolem je pobavení a poučení posluchače. Pohádka je lidový žánr, součást ústní lidové slovesnosti, nejčastěji v próze, který byl původně určen dospělým. V útvar určený především dětem se začal proměňovat až v devatenáctém století díky sběratelům pohádek, kteří je zapisovali a často upravovali, aby byly vhodné pro děti.²³ V publikaci *Vývoj literatury pro děti a mládež a jejich žánrové struktury* je pohádka definovaná takto: „Pod názvem pohádka se zařazují literární texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávění, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu po naplnění dobra, a víru v kouzelnou moc slova.“²⁴ Podle významné francouzské psychoanalytičky dvacátého století Marie-Louise von Franz jsou pohádky tou nejčistší a nejjednodušší formou kolektivně nevědomých psychických procesů.

Pohádky můžeme členit na lidové a autorské. První jmenované vznikaly anonymně a do povědomí čtenářů se dostaly cíleným sběrem příběhů a jejich následných třízením i přetvářením na základě práce tzv. sběratelů pohádek, mezi ně lze zařadit například bratry Grimmy, Karla Jaromíra Erbena nebo Boženu Němcovou. Druhým typem pohádek jsou autorské (tzv. umělé nebo moderní), kdy spisovatel vytváří svůj vlastní svébytný příběh. Pro fantasy literaturu je důležitější především lidová pohádka, právě s ní má podobné náměty.

Žánr fantasy používá podobné archetypy hrdinů jako pohádkové příběhy.²⁵ Dalším významným motivem je boj dobra a zla a jejich finální střetnutí, kdy je svět zbaven zla a je nastolena vláda dobra.²⁶

²³ POSPÍŠILOVÁ, Jana: *Žánr fantasy ve vybraných národních literaturách*. Brno, 2011, s. 32. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Milada FRANKOVÁ. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/362810/ff_m/?lang=en;id=207014

²⁴ ČEŇKOVÁ, Jana, SIEGLOVÁ, Naděžda, DEJMALOVÁ, Kateřina: *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 107.

²⁵ Hrdina se musí často vydávat na nebezpečnou cestu, v průběhu příběhu získává své společníky. Ti se stávají pro jeho život, ale i děj nepostradatelní.

²⁶ Původně neměly pohádky vždy šťastné konce. Známé jsou především ty z pera bratří Grimmů, ti svým postavám mnohdy dopřáli hororové konce.

1. 3. Znaký fantasy literatury

1. 3. 1. Fantastický svět – místo děje

Autoři literatury fantasy žánru pracují většinou s imaginárními světy. Spisovatelé nejčastěji představují čtenáři fikční svět, který je do jisté míry podobný tomu reálnému.²⁷ Děj jejich díla je přesunut do krajiny, která podléhá pouze jejich představivosti. Dobře vykreslené prostředí umožňuje čtenáři vnímat děj jako skutečnost. Některé knihy nabízejí úplně neznámé světy, jiné zase kombinují náš svět skutečný s fantaskním světem. Důležitá je zde práce s detaily, tak aby byl čtenář schopen vytvořit si co nejlepší a nejpřesnější představy o daném místě.

1. 3. 1. 1. Středozeň

Téměř dokonalou vizi fikčního světa představil Tolkien ve své Středozemi. Ta také patří k nejčastěji napodobeným krajinám. Na reálnosti jí přidává detailně promyšlená geografie, kdy je čtenáři nabídnuta mapa Středozemě, na níž nalezne jednotlivé státy (království), hory, lesy, místa důležitých bitev aj. Tolkien dokonce vytvořil detailní mapu Středozemě s geografickým popisem a měřítkem. Autor byl lingvistickým odborníkem, a proto jsou základy jeho světa položeny tak pevně. Pro své národy vytvořil jazyky i mýty. Je nám nabídnuta celá historie „lidstva“. Při bližším pohledu může jeho příběh evokovat mýtus, existují i názory, že se jedná o jakési prehistorické zobrazení ve vzdáleném věku. Tolkien připustil částečnou inspiraci Evropou a jejími severskými mýty, avšak nešlo mu o vytvoření nějakého nového pohledu, jedná se pouze o zobrazení příběhu. Sám na otázku ke Středozemi odpověděl takto: „*Je to jen staromódní slovo pro svět. Nic jiného. Podívejte se do slovníku. Není to jiná planeta.*“²⁸ Její název nese skutečně staré označení pro svět (middle-earth), tady se prokázala jeho lingvistická znalost a pečlivost při práci s jazykem.

Čtenáři je autorem poskytnut obraz středověkého rázu. Společnost zde žije pospolitě ve městech a na vesnicích, převážně zemědělským způsobem života. Když bude čtenář chtít, uvidí zde středověký obraz Evropy: pusté oblasti, krajina zarostlá nepřístupnými lesy, království vzdálená od sebe stovky kilometrů a uzavřená společnost. Zajímavá je Tolkienova

²⁷ ROSLAN, Syed Mikhail Mohamed, AB RASHID, Radzuwan, YUNUS, Kamariah, AZMI, Mohd Nazri Latiff. Fantasy versus Reality in Literature. In *Arab World English Journal* [online], 2016, r. 4, s. 212-223, [vlastní volný překlad]. Dostupné z: https://www.academia.edu/30281890/Fantasy_versus_Reality_in_Literature

²⁸ CARTER, Lin. *Tolkien: Zrození Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002, str. 38.

vize složení Středozemě. Lidé zde sdílejí svět s elfy, trpaslíky, hobity, skřety, draky, a jinými nadpřirozenými bytostmi. Což ale není z antropologického hlediska žádnou zvláštností. Již ve starověku lidé věřili v to, že na světě nejsou sami a o prostor se dělí s bohy, tritóny, kentaury, draky.

Při skládání jednotlivých „národů“ Středozemě se Tolkien inspiroval severskou mytologií, jako trpaslíci a elfové jsou neoddělitelnou součástí mýtů z tohoto prostředí. Nicméně hobiti jsou Tolkienovou invencí, jeho odkazem. Stejně tak se autoři shodují, že první zobrazení entů je také z pera Pána prstenů.²⁹

Středozem poznáváme prostřednictvím cesty, jak v *Hobitovy*, tak v *Pánu prstenů*. Oba příběhy mají výchozí bod v Kraji. Ten odkazuje na venkov jako takový, zdejší obyvatelé (hobiti) řeší své každodenní problémy a malichernosti. Stojí mimo problémy společnosti – světa. *„Země byla úrodná a přívětivá, a ačkoli před jejich příchodem dlouho ležela ladem, bývala dobře obdělávána a král tak kdysi mýval mnoho statků. Obilných lánů, vinic a lesů. Rozkládala se na sto dvaceti mílech od Dalekých vrchů k mostu přes Brandyvínu a na sto padesáti od severních rašelinišť k jižním bažinám. Hobiti ji nazvali Kraj, jako sféru moci svého vladyky a oblast spořádaného podnikání; v tomto příjemném zákoutí světa se zabývali poklidným životem, stále méně si všímali světa venku, kde se pohybovali temní tvorové, až si nakonec začali myslet, že mír a hojnost jsou všude ve Středozemi pravidlem a právem všech rozumných obyvatel.“*³⁰ Ústřední postavou je zde hobit, kterého Tolkien popisuje jako neobyčejně obyčejného obyvatele Kraje. Právě jeho prostřednictvím poznáváme celou Středozem. O mnoho let později je jeho synovec donucen napravit chyby, které Bilbo způsobil. A musí se stát součástí výpravy, jež má zachránit svět, tak jak jej obyvatelé Středozemě znají. Přes putování Bilba a Froda se čtenář posouvá téměř přes každý kout Tolkienovy mapy. Kraj, elfské říše jako je Roklinka nebo Temný hvozd, království lidí v Rohanu či Gondoru, trpasličí Osamělou horu, či místa, kde bují zlo jako je Mordor a Morie. Všechna tato místa autor detailně popisuje a stávají se neoddělitelnou součástí příběhu.

²⁹ Více se entům budeme věnovat v části o environmentálním odkazu díla.

³⁰ TOLKIEN, John Ronald Reul: *Pán prstenů: Společenstvo prstenu*. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 16.

1. 3. 1. 2. Alagaësie

Stejně jako Tolkien i Paolini přišel s vlastním světem – Alagaëise (v aj jako Alagaësia). Název doslovně znamená „úrodná půda“, správná výslovnost podle autora je "al-uh-gay-zee-uh", což prohlásil v rozšířené verzi filmu Eragon.

Tento svět je vytvořen s neuvěřitelnou přesností detailů. Autorova představa smyšlené krajiny je čtenáři přiblížena mapou (viz Přílohy – Mapa č. 2). Paolini navíc mapu sám nakreslil a použil ji ve všech knihách tetralogie jako předsádku.

Terén kontinentu je značně rozličný. Na severu se nachází převážně zalesněná půda Du Weldenvarden s elfským městem Ellesméra. Srdcem Alagaësie je poušť Hadarak. Jihovýchod země je tvořen Beorskými horami. Západní pobřeží je omýváno mořem a chráněno Dračími horami, táhnoucími se celým kontinentem, z jejich oblasti pocházel i hlavní hrdina příběhu: „...*Zvěř ho zavedla hluboko do pásu hor zvaných Dračí hory, táhnoucího se od severu až na jih celým územím Alagaësie. S tímto rozeklaným pohorím se spojovali podivní lidé a podivné pověsti, které nikdy nevěstily nic dobrého. Eragon se přesto Dračích hor nebál – byl z okolí Carvahallu jediný, kdo se odvážil stopovat zvěř hluboko do jejich skalních zákoutí.*“³¹. Paolini se vyjádřil, že šířka kontinentu odpovídá zhruba šířce Spojených států. Autor nezasadil do své mapy příliš měst, jednak vzhledem k tomu, že většinu země tvoří poušť, jednak se jedná o společnost středověkého rázu a pro ni je typická velká vzdálenost mezi městy a nižší hustota osídlení krajiny.

Na rozdíl od Tolkiena nemá ještě Paoliniho svět tak detailně promyšlenou mytologii. Víme ale, že prvními obyvateli byla zvířata, mezi nimi i draci. Poté bájně bytosti jako trpaslíci a elfové (stejně jako v Pánu prstenů, elfové jsou zde úzce pojeni s mořem). Odhadem bylo v Alagaësi okolo jednoho až dvou milionů obyvatel. Z nichž naprostá většina se věnuje farmaření a lovu zvěře.

1. 3. 1. 3. Škola čar a kouzel v Bradavicích

Kouzelnická sága o Harrym Potterovi přinesla kombinaci reálného světa a toho magického. J. K. Rowlingová³² pracuje při vyprávění svého příběhu s časem, zjednodušeně

³¹ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 19.

³² Joanne Kathleen Rowlingová se narodila roku 1965 ve Velké Británii ve městě Yate. První díl Harryho Pottera (Harry Potter a Kámen mudrců) vyšel v originále roku 1997. U nás se jeho překlad dostal na pulty knihkupectví poprvé v roce 2000.

se jedna kniha rovná jednomu roku života mladého čaroděje. Jednotlivé knihy odpovídají školním ročníkům, které hlavní postava navštěvuje.³³

Harry se pohybuje během prázdnin v reálném světě, víme, že žije na předměstí Londýna. Naopak deset měsíců tráví na internátní škole. O ní je řečeno, že se nachází někde v severní Anglii, respektive ve Skotsku (lokace je nepřímou zmíněna ve třetí knize: *Harry Potter a Věžeň z Azkabanu*, kdy je řečeno, že skotské město Dufftown se nachází nedaleko školy). Autorka poskytla, stejně jako jiní spisovatelé, celou historii místa. Během jednotlivých knih je vysvětleno, že školu založili čtyři velcí čarodějové – Godric Nebelvír, Helga z Mrzimoru, Rowena z Havraspáru a Salazar Zmijozel. Kdy každý měl odlišnou vizi, jak školu vést. A právě na jejich postavách je vytvořen základ pro charakteristiku kolejí, do kterých jsou žáci rozdělováni.³⁴ Pro bezpečnost studentů je ukrytá před zraky mudlů³⁵. Z toho si lze odvodit, že její vznik spadá do doby středověku, kdy bylo čarodějnictví perzekuováno. Dle popisu hradu bychom byli schopni určit zhruba i století, jelikož se jedná o gotickou architekturu, vzhledově vypadá jako klasický středověký hrad. Nejen, že se zde studenti učí kouzlit, ale i jednoduché předměty denní potřeby jsou očarovány, stejně tak i vybavení hradu. Proto se postavy na obrazech pohybují a jsou schopny komunikace, schodiště školy se samo pohybuje. Stálými obyvateli hradu jsou i duchové, mnoho z nich je pevně spjato s historií Bradavic. Okolní les je plný magie s nejrůznějšími tvory. Co se magických zvířat týká, J. K. Rowlingová si některá z nich vypůjčila z mytologie a jiná si vymyslela. Pro lepší orientaci pak vydala i knížku představující magické tvory ze ságy.³⁶

³³ Autorka rozčlenila školní docházku čarodějů do sedmi ročníků (což odpovídá sedmi knihám). Čarodějové nastupují do Bradavic po dovršení jedenácti let. Velmi významný je pro ně věk sedmnácti let, kdy dosahují dospělosti a jsou oprávněni kouzlit i mimo prostředí školy. Ta je ukončena závěrečnou zkouškou pod dohledem Ministerstva magie. Rowlingová pro svůj svět přišla i s politickým uspořádáním a zákony, jež musí být dodržovány.

³⁴ Kolejí Harryho Pottera je Nebelvír, který má přijímat statečné studenty. Naopak Zmijozel je považován za nepřátelskou kolej, jeho většinou studenti jsou čistokrevní čarodějové. Rowlingová zařadila Voldemorta, ústřední zlou postavu, právě do této koleje. Voldemort chce vytvořit kouzelnickou společnost, kde mudlové nemají žádná práva a jsou považováni za méněcennou rasu. Je zajímavé, že nástup Lorda Voldemorta k moci se překrývá s nástupem Adolfa Hitlera k moci.

³⁵ Označení lidí bez magie.

³⁶ Kniha vyšla pod názvem *Fantastická zvířata a kde je najít*, na atraktivnosti jí přidává to, že je v Harrym Potterovi vedena jako učebnice pro studenty prvního ročníku a byla napsaná Mlokem Scamanderem, spisovatelem a průkopníkem magizoologií. V listopadu 2016 byl do kin uveden první film z pětidílné série věnující se kouzelnému světu bez Harryho Pottera. A právě zde byl představen svět fantastických zvířat. Doba filmů pokrývá roky po první světové válce a konec by měl být doveden až do ukončení druhé světové války.

Mezi další známé světy fantasy literatury patří například Narnie C. S. Lewise nebo Zeměplocha, kde se odehrávají příběhy z pera Terryho Pratcheta.

1. 3. 2. Fantastický svět – postavy

Víceméně mají autoři tendenci představovat čtenáři archetypální postavy. Ty pak nabývají podobných charakterových vlastností a představují soustavu ustálených rolí. Na preferované literární postavy je aplikovatelná i teorie archetypů od švýcarského psychologa Carla Gustava Junga. Známy analytický psycholog věřil, že symboly a mýty působí na naše vědomí i nevědomí a lidé – čtenáři – na symboly reagují podobně téměř v každém koutu světa, i proto se neustále v knihách objevují podobné archetypy.

1. 3. 2. 1. Hrdina

„Hlavním hrdinovým činem je přemožení obludy z temnot: je to vytoužené a očekávané vítězství vědomí nad nevědomím.“³⁷

Joseph Campbell poskytuje ve své publikaci *Tisíc tváří hrdiny* svou definici toho, jaký člověk je hrdinou. *„Hrdina je tedy člověk, kterému se podařilo probojovat přes svá osobní a místní historická omezení ve prospěch všeobecně platných lidských forem. Vize, ideje a inspirace takového jedince pocházejí z primárních zdrojů lidského života a myšlení.“³⁸* Proč se naše společnost tak zaměřuje na vykreslení hrdinných příběhů? Dobrodružství hrdinů jsou zachycována orientálními malbami, bájným vyprávěním z antického světa, biblickými příběhy, středověkými legendami, nekonečnými romány, ale i fantaskní literatury. Staly se tak nedílnou součástí životů lidí. Pravda je taková, že lidé mají tendence hledat hrdinské činy i v běžném životě a vytvářejí si pro ně určité atributy i vlastnosti. Jedná se o určitý typ potřeby spojený s nevědomím člověka. Campbell vidí „volání dobrodružství“ za první projev sil vstupující do hry. Hrdinovi je předána určitá forma poslání. Hybatelem je zde osud hrdiny, ten jej povolal a přesunul jeho centrum zájmu do neznáma, mimo jeho domov a komfortní zónu. *„Taková osudová oblast pokladů i nebezpečí může být vyjádřena různě: jako vzdálená země, les, království pod zemí, pod vodou, nad oblaky, na tajemném ostrově, na vrcholku hory nebo v hlubokém snu.“³⁹* Další vysvětlení může poskytnout psychologie, v *Analytickém slovníku psychologie* se píše: *„Pozitivní hrdina a pozitivní hrdinka reprezentují příkladného tvůrčího*

³⁷ CAMPBELL, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny. Archetyp proměnách věků*. Praha: Portál, 2000, s. 47.

³⁸ CAMPBELL, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny. Archetyp proměnách věků*. Praha: Portál, 2000, s. 33.

³⁹ Tamtéž, s. 63-64.

člověka, který má odvahu být věrný sobě samému svým přáním, fantaziím a vlastním představám hodnot, který žije život vášnivě, který se pouští cestami do ukrytých, zakázaných, obtížně přístupných oblastí bytí...“⁴⁰ Lidé tak v literárních postavách vidí své ideály a zároveň mají prostor k projekci do jejich příběhu a dobrodružství. „*Celý život je v základě kontinuální pouť hrdiny a to heroické fascinuje stále znovu lidi všech kultur a dob. Ať už ve starých mýtech, pověstech a pohádkách, nebo v literatuře a ve filmu současnosti, v náboženství, ve výtvarném umění,...*“⁴¹

Dle Campbella musí hrdina vykonat třífázovou cestu – odloučení, iniciace a návrat. Právě toto je možné aplikovat na velkou řadu fantasy knih, platí i v případě příběhů obou autorů, kterým se diplomová práce věnuje.

Pro fantasy literaturu je dominantní hrdina typickou postavou, je jedním ze základních žánrových motivů. Zákonitě musí mít každý hrdina proti sobě úhlavního nepřítele, reprezentujícího stranu zla. Jejich vlastnosti pak bývají z části protikladné, příkladem zde může být Harry Potter a Lord Voldemort. Čtenář totiž nalezne mnoho paralel⁴² v jejich životě a existuje mezi nimi silné spojení.

Hrdina v knize ztělesňuje čtenářovu touhu stát se hrdinou⁴³ a právě fantasy literatura poskytuje možnost uniknout ze všedního světa a prožívat neuvěřitelná dobrodružství.

1. 3. 2. 2. Čarodějové a čarodějnice

Čarodějnice jsou v *Slovníku analytické psychologie* definovány jako démonické bytosti, archetypy již z dob antických. Souhrn temných přestav o čarodějnicích poskytuje například Goethe a jeho *Faust*. Ve středověku byla postava čarodějnice vnímána v ženské formě a byla nositelkou především negativních vlastností. „*Můžeme se domnívat,*

⁴⁰ MÜLLER, Lutz, MÜLLER, Anette: *Slovník analytické psychologie*. Praha: Portál, 2006, s. 118.

⁴¹ Tamtéž, s. 118.

⁴² Obě dvě postavy vyrůstaly bez rodičů, samozřejmě Harryho osiření bylo způsobeno Voldemortem. Oba dva měli možnost studovat ve stejné školní koleji, tu ovšem Harry zavrhl, protože pro něj moc nabízená s danou kolejí nebyla lákavá. Jak Harry, tak Voldemort měli stejnou hůlku, o nich je v knihách mluveno jako o sesterských. Vzhledem k Voldemortově neúspěšnému pokusu o zabití hlavního hrdiny v prvním roce jeho života došlo také k magickému spojení postav, to se projevovalo především přenosem částí magických schopností Voldemorta na malého chlapce. Toto je pouze výčet základních podobností mezi hlavním hrdinou a ústředním padouchem ságy J. K. Rowlingové.

⁴³ VRANKEN, Dirk: *Feminism in Tolkien's The Lord of the Rings and Martin's A Song of Ice and Fire*. Antverpy, 2013, s. 17. Disertační práce. Universiteit Antwerpen. Vedoucí práce VLOEBERGHS, Katrien [vlastní volný překlad]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5776761/Feminism_in_fantasy

že čarodějnice byly ve středověku tak neúprosně a ukrutně pronásledovány, protože jsou symbolem samostatné a mocné ženy...“⁴⁴. Tuto podobu zobrazení nachází čtenář i dnes, zároveň však mnozí autoři přisuzují čarodějnicích kladné vlastnosti. „*Nejen v mýtech, ale i pohádkách a pověstech, také v moderní literatuře pro děti, v literatuře a ve filmech se vynořuje čarodějnice dodnes v celé své ambivalenci: jako pomáhající, uzdravující a moudrá, jako úskočná a magicky silná, jako lákající, svůdná, věznicí, ohrožující a ničící ženská postava.*“⁴⁵

Stejně nezastupitelné postavení jako čarodějnice má i čaroděj. „*Mág nebo kouzelník je archetypová postava, objevující se v nejrozmanitějších podobách ve všech kulturách. Představuje většinou ambivalentní postavu, která znalostí tajného vědění a magických technik navazuje aktivně kontakt s podsvětím i horními světy, umí se spojit s tamními silami, aby je využila pro nejrůznější pozitivní i negativní účely.*“⁴⁶ Typickým příkladem kouzelníka ze středověku je Merlin z artušovských legend.

Do světa Středozeemě přišli kouzelníci z důvodu strachu z rostoucí moci zla. Tolkien je označuje ve starém jazyce elfů jako *Istari*, tedy *čaroděje*. Měli přijít v míru a být vyslanci dobra a reprezentovat Ilúvatar⁴⁷, ten se dá vnímat jako původní Bůh. Celkem měl Ilúvatar seslat pět čarodějů, ti měli radit jak elfům, tak lidem a sjednotit Středozeem pomocí pokory a lásky ke všemu živému. V Tolkienových příbězích potkáváme celkem tři z pěti čarodějů, jsou to Saruman Bílý, Radagast Hnědý a Gandalf Šedý, ten je jednou ze stěžejních kladných postav knih *Hobit* a *Pán prstenů*.

1. 3. 2. 3. *Elfové*

První zmínku o elfech nalezneme v severské mytologii, přesněji v obou *Eddách*⁴⁸, autorství mladší z nich bylo později přisouzeno islandskému spisovateli Snorrimu Sturlusonovi (zřejmě 1170- 1241). Podle Capucineho slovo islandské „*elfe*“ pochází ze slova „*albus*“ a znamená „*bílý*“. Tato etymologie byla přijata mnohými folkloristy, mezi nimi

⁴⁴ MÜLLER, Lutz, MÜLLER, Anette: *Slovník analytické psychologie*. Praha: Portál, 2006, s. 61.

⁴⁵ Tamtéž, s. 61-62.

⁴⁶ Tamtéž, s. 193.

⁴⁷ Též jako Edu, někteří autoři připouštějí i jméno Valar z mýtů. V anglických fanfiction povídkách převažuje jako stvořitel Valar.

⁴⁸ Známé pod názvy *Starší Edda* a *Písňová Edda*.

s ní souhlasili i bratři Grimmové. *Písňová Edda* zařazuje elfy jako jedny z nejstarších bytostí v severské mytologii, tak staré, že údajně měli být zrozeni těsně po vzniku světa samotného.⁴⁹

Během pozdního středověku se začaly objevovat příběhy o dětech unesených malými, ošklivými bytostmi, označovanými za elfy. Tento popis pak v renesanci umocnil Shakespeare se svými elfy ve *Snu noci svatojánské*.

Návrat k podobě elfů ze severské mytologie přišel až ve 20. století díky J. R. R. Tolkienovi. Psal o nich již v mládí, často vystupovali v jeho básních a stali se ústředními postavami jeho *Silmarillionu*. Právě v této knize se čtenář dozvídá o jejich zrození, do světa Středozemě se dostávají jako první rasa, i proto se o nich někdy v tolkienovské mytologii mluví jako o „Prvorozených“ či „Prvních“. Představitel elfa Legolase Orlando Bloom vidí důležitost elfů pro autora právě v jeho volbě učinit je první rasou: „*Jsou prvorození, nejstarší a nejmoudřejší z národů Středozemě...Pokud jde o Legolase, zná svět. Je v mnoha ohledech nesmírně zkušený. A taky by měl být – vždyť je mu konec konců 2931 let!*“⁵⁰ V době příběhů Bilba a Froda, tedy tzv. Třetím věku⁵¹, mají za sebou elfové svůj „zlatý věk“, postupně se uzavírají do sebe a vzdalují se okolnímu světu, jen v málo situacích se aktivně zapojují do děje ve Středozemi. Tolkien je učinil nesmrtelnými, ale právě nekonečnost života jim způsobovala určitou letargii a chřadnutí duše. „*Na počátku věků byli elfové sice silnější a statnější nežli později, ale sličnější nebyli, neboť zářivá krása mladých elfů se časem ještě obohatila žalem a moudrostí. Vypadali proto, že jsou zároveň staří i mladí, veselí i smutní. V jejich hlubokých šedivých očích se zračily zkušenosti mnoha let a v jejich bezvěkých světlých tvářích byly vepsány vzpomínky na mnoho radostí a žalů. Žili často více v teskných vzpomínkách a ve snech než ve skutečnosti.*“⁵² Uzavřenost a stesk této rasy bývá odůvodňován i ztrátou blízkých, ač se jednalo o nesmrtelné bytosti, stále existovala možnost, že zemřou. Tolkien je udělal odolné vůči stáří i nemoci, nicméně v boji mohli být zabiti, stejně tak mohli zemřít žalem, přesto i tato případná smrt nebyla věčná, každý z nich se totiž dostal do Blažené říše.

⁴⁹ CAPUCINE, André: *Elves. From The Eddas To Legolas*. Reykjavík, 2015, s. 3-4. Diplomová práce. Háskóli Íslands. Vedoucí práce JAKOBSSON, Ármann. Dostupné z: http://skemman.is/en/stream/get/1946/23361/53246/1/Capucine_Andr%C3%A9.pdf

⁵⁰ SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 44.

⁵¹ První věk pojednává o zrození ras ve Středozemi, Druhý věk o jejich rozšíření po zemi, Třetí věk naznačuje konec elfů a trpaslíků a nastoluje dobu lidí.

⁵² ČUDRNÁKOVÁ, Andrea: *Elfové, hobiti, trpaslíci a mýty*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 44.

Paoliniho elfové jsou těm Tolkienovým do velké míry podobni, především vzhledově nabývají stejných rysů. „*Tři jezdci na bílých koních cválali přímo do pasti. Hlavy měly zdvižené hrdě do výšky a pláště se jim v měsíčním světle vlnily jako tekuté stříbro. Na prvním koni jel elf se zašpičatělými ušima a ladně zešikmeným obočím. Byl štíhlý, ale silný jako rapír...Poslední jezdec měl stejně pohledný obličej a ostré rysy jako ten první...Mezi těma dvěma jela elfská žena s havraními vlasy, která rozvážně zkoumala okolí. Její hluboké oči, orámované dlouhými černými loknami, vyzařovaly energii. Prosté šaty jí nijak neubíraly na kráse.*“⁵³ V době Eragonova příběhu žijí v uzavřené společnosti oblasti Du Weldenwardem, většina z nich obývá hlavní město Ellesméra, to je ukryto hluboko v lesích. Zajímavé je, že se Paolini rozhodl pro vytvoření pouze jedné elfské říše s jedním vládcem, naproti tomu Tolkien poskytl hned několik elfských říší (Elrondova s centrem v Roklince, Lothlórien chráněný mocnou královnou Galadriel a Temný hvozd s jeho králem Thranduilem).

1. 3. 2. 4. Trpaslíci

Kde se v literatuře vzali trpaslíci? Stejně jako mnoho dalších bytostí je známe už z řeckých bájí, staří Řekové je označovali jako Pygmeje a jejich původ řadili do oblasti Nilu. Jednalo se pravděpodobně o to, že se k Řekům dostaly zprávy o afrických domorodých kmenech a jejich zvyklostech.

Jak uvádí Luboš Antonín přisouzení malého vzhledu a spojitost s jeskyněmi jim přiřkl Paracelsus. Podle něj tyto bytosti žily pod zemí, byly z masa a kostí jako lidé, mezi jejich znalosti patří kovotepectví a hledání nejrůznějších pokladů. Paracelsus psal společně s trpaslíky i o obrech: „*Slyšte o dvou pokoleních, o obrech a trpaslících. Obři pocházejí z lesních lidí a trpaslíci z mužiků z hor. Jsou to podobná monstra jako sirény vycházející z nymf a rodí se i stejným způsobem. Ačkoli jsou to bytosti vzácné, rodí se dost často a podivuhodně... Obři i trpaslíci jsou obdivuhodní ve své velikosti i síle.*“⁵⁴

Vyobrazení trpaslíků ve fantasy literatuře má své vzory v evropských mýtech, jinak tomu není ani u Tolkiena a Paoliniho. „*Tolkien prohlašoval, že se u svých trpaslíků přesně*

⁵³ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 16.

⁵⁴ ANTONÍN, Luboš: *Bestiář. Bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvořry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003, s. 127.

*neřídí germánskými ani skandinávskými vzory...*⁵⁵ Tato rasa Středozemě má některé typické rysy z mýtů a pohádek, především s přihlédnutím k vzhledu – nevysoké a statné postavy, vousaté obličejy a obratnost při používání nástrojů. Nicméně jsou vybaveni i celou řadou typicky tolkienovských vlastností. Především jejich aktivnost v boji proti zlu, ačkoli by raději dali přednost klidnému a samotářskému životu. Mezi jejich další rysy patří břitký a drsný humor, do jisté míry neomalenost, ale také upřímnost a loajalita k rodu i přátelům. Pro Bilba jsou zprvu velmi těžko snesitelní, zdá se mu, že působí chaos svým nepřiměřeným chováním v jeho domě. Tolkien hojně využívá básní v souvislosti s trpaslíky, respektive písní, které si popěvují. Jedna z nich se týká ztráty jejich domoviny, právě tíživá slova v ní donutila Bilba zvážit pomoc trpaslíkům. V šesti slokách autor shrnul celý příběh o ztrátě Ereboru a především o tom, co draka motivovalo k útoku na království trpaslíků. Thorinova družina dále zpívá o neslýchaném bohatství, jež jim záviděly všechny známé rasy Středozemě. Počátkem jsou zde verše o touze po návratu do domovského království a o tom, že si Thorin a jeho společníci chtějí vzít zpátky to, co jim drak sebral:

*„Dřív nežli vzejde světlo dne,
přes horstvo, jež se v mlze pne,
jdem do hlubin, kde vládne stín,
pro svoje zlato ztracené.“*⁵⁶

Třetí verš je zároveň připomínkou toho, že trpaslíci žili a pracovali v dolech, proto se chystají jít zpět do hlubin. Jak bylo výše uvedeno, ve většině z mýtů a pověstí jsou trpaslíci bytostmi žijícími v podzemí. U Tolkiena jsou právě proto jakýmsi protikladem pro elfy, kteří žijí v lesích a v blízkosti světla, podzemí jim pak přináší nejistotu a nevoli. Stín, který obklopil domovinu trpaslíků z Ereboru odkazuje na draka, ale i zlo prostupující Středozemí. Zároveň je zde příslib návratu a bojovnost, ta je jednou z vlastností Tolkienových i Paoliniho trpaslíků.

„Jeden rys, který Tolkienovi trpaslíci do jisté míry sdílejí s trpaslíky, abychom tak řekli, z tohoto světa, je chamtivost. Chamtivost byla jednou z pohnutek výpravy, na kterou

⁵⁵ STANTON, Michael N.: *Hobiti, elfové a čarodějové. Objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 135.

⁵⁶ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012, s. 18.

*byl zlákan Bilbo...*⁵⁷ Thorinův děd nashromáždil plné síně zlata a drahých kamenů, Tolkien tvrdil, že trpěl nemocí mysli, Thorin jí začal trpět ve chvíli, kdy se dostal do Ereboru. I trpaslíci z mýtů a pohádek mají povětšinou tuto negativní vlastnost, touží po zlatě, které neúnavně kutají v zemi⁵⁸, u Paoliniho jsou vyobrazeni jako šikovní kováři, bystří a veselí, nejsou tak zatíženi touhou po moci a hromadění majetku.

1. 3. 3. Fantastický svět – bestiář

Diplomová práce se snaží představit určité typy tradičních nestvůr a bestií, které zaujímají pevné místo ve fantasy literatuře. Tyto bájně bytosti a jiné bestie jsou součástí lidských dějin již od starověku. Odkaz na ně nalezneme například v bájích z antického světa, ale i cestopisech středověkých a raněnovověkých spisovatelů. I oni inspirovali autory fantasy literatury, v jejich podání se stávají integrální součástí světa, který byl stvořen z pera spisovatelů. Tito tvorové mohou být přejati z mýtů a legendy nebo mohou být zcela nově vymyšlení (viz řada z fantastických zvířat J. K. Rowlingové nebo někteří tvorové objevující se u Paoliniho). Dalším zdrojem poznání je především obrazový materiál: nástěnné malby, obrazy, rytiny, mince, erby a další.

1. 3. 3. 1. Jednorožec

Jednorožec patří mezi nejznámější a nejobdivovanější bájná zvířata. Objevuje se i v souvislosti s vyhnáním z Ráje, jedná se o pověst, podle níž Bůh dal jednorožci možnost zůstat v Ráji v době, kdy vyhnal Adama a Evu nebo je měl následovat do světa bolesti a dřiny za jejich hříchy. Právě Adam měl tohoto bájného tvora poprvé pojmenovat. Vysvětlení, proč nejsou v našem světě, poskytuje zase pověst o potopě světa. Jelikož se Noe rozhodl nepostavit mu speciální kajutu, tak jednorožec neodplul s ostatními zvířaty a odcválal do tmavých mraků na horizontě.

První doložitelné popisky o jednorožci jsou známé již od Caesara a Plinia. První jmenovaný zřejmě popsal zmrzačeného jedincem sudokopytníka, pravděpodobně soba, o něm se rozepsal, jak uvádí Luboš Antonín, ve svých *Zápiscích z války galské*: „Vyskytuje se zde jakýsi skot s tělem podobný jelenu, jemuž uprostřed čela mezi ušima vyrůstá jeden roh, delší,

⁵⁷ STANTON, Michael N.: *Hobiti, elfové a čarodějové. Objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 137.

⁵⁸ I kreslené zpracování *Sněhurky a sedmi trpaslíků* od Disneyho z roku 1937 nabízí sondu do každodenní práce trpaslíků v dolech.

*a rovnější než rohy, které známe. Jeho horní část se doširoka rozevívá v podobě dlaně. Samec i samice vypadají stejně a také jejich rohy mají stejný tvar a stejnou velikost.*⁵⁹ Zmatení jednotlivých druhů zvířat je velmi běžné, stejnou chybu udělal i cestovatel Marco Polo. Ten ve svém Milionu ze 13. století označil nosorožce indického za jednorožce. Což je možná v důsledku toho, že populace nosorožců byla v době vrcholného středověku velmi nízká a blížila se vyhynutí, právě proto je možné, že jej Polo považoval za bájně zvíře. Dalším faktorem může být také to, že na rozdíl od afrického nosorožce má ten indický pouze jeden roh. Čtenáři tohoto tvora popsal velmi barvitě: „*Jsou tam neobyčejně velcí jednorožci, skoro se vyrovnají slonům. Jednorožec má srst jako buvol, nohu má podobnou sloní, hlavu má jako kanec a stále ji má skloněnou k zemi. Rád se zdržuje v bahně a je to velmi ošklivé zvíře. Uprostřed čela má jediný silný černý roh, jazyk má drsný, plný velkých silných ostnů, a když ho užije, způsobí lidem i zvířatům velmi silná zranění.*“⁶⁰

Zpravidla se ale používá popis jednorožce jako koně, z jehož čela vyrůstá jeden dlouhý roh, který se točí je vroubkovaný a spirálovitý. Toto zvíře fascinovalo člověka po tisíciletí, bývá zmiňováno jednak v literatuře Západu, jednak v legendách Východu. A v obou případech si udržuje poměrně stabilní podobu, ta se dochovala na mnoha tapisériích, obrazech, rytinách, ale také je běžnou součástí erbů evropských měst⁶¹ a šlechtických rodů.⁶² Příklady rodových erbů jsou uvedeny v přílohové části diplomové práce.

Jednorožec bývá vnímán jako symbol rajske nevinnosti⁶³ a čistoty, často mu jsou přisuzovány kouzelné vlastnosti. Toto bájně zvíře je častým tématem ve fantasy literatuře. Patří mu například pevné místo v kouzelném světě Harryho Pottera. J. K. Rowlingová poskytla jeho popis v knize *Fantastická zvířata a kde je najít*: „*Jednorožec je nádherné zvíře, vyskytující se ve všech lesnatých oblastech severní Evropy. V dospělosti má podobu sněhově bílého koně s rohem, přestože hříbata jsou po narození zlatá a před dospělostí se jejich barva mění ve stříbrnou. Roh, krev a žíně jednorožce mají velmi účinné kouzelné vlastnosti. Styku*

⁵⁹ ANTONÍN, Luboš: *Bestiář. Bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvůry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003, s. 140.

⁶⁰ Tamtéž, s. 141.

⁶¹ Jednorožce mají ve svém znaku mnohá česká města: Třebosko, Slezské Pavlovice, Radslavice, Žirovnice aj.

⁶² Erb hrabat Kulhánků, erb svobodných pánů von Horn, erb hrabat Kolowratů Krakovských a další. Jednorožec je také nedílnou součástí Skotska a jeho symbolů, byl uznán jako oficiální zvíře země, i proto je reprezentován na společném znaku Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku.

⁶³ Tradovalo se, že právě pro jeho nevinnost jej mohou přivolat pouze nevinné panny. Běžným námětem ve výtvarném umění je jednorožec spočívající na prsou Panny Marie, jejíž symbolizuje vtělení Krista.

s lidmi se jednorožec obvykle vyhýbá – přiblížit se k sobě dovolí spíš čarodějce než kouzelníkovi — a má tak hbité nohy, že se jen těžko chytá.“⁶⁴ Autorka jej označuje za jedno z nejušlechtlejších a nejplašších zvířat, na které může kouzelník narazit. Údajně jeho krev propůjčuje život, i proto se stával terčem temných kouzelníků. Zabití jednorožce je v magickém světě považováno za jeden z největších hříchů, právě toho se běžně dopouštěl Voldemort v prvním díle ságy o Harrym Potterovi.

1. 3. 3. 2. Kentaur

Horní polovina těla lidská, dolní polovina zase koňská, tak jsou vyobrazováni kentaurové již od dob antiky. Kentaurové byli považováni za divoké a nepoddajné bytosti. „*Tito tvorové, představující barbarství a nespoutanost, byli často zobrazováni v řecké architektuře a sochařství, objevovali se i na keramice.*“⁶⁵ Bojovník Achilles měl být vychován spravedlivým kentaurem Cheirónem, ten později vstoupil na noční oblohu, a tak dnes máme souhvězdí Střelce. I oni jsou často vyobrazováni na špercích, erbech, obrazech a dalších věcích denního užívání. Do obrazové přílohy diplomové práce byly vybrány ukázky řecké keramiky.

Objevují se mimo jiné v knihách C. S. Lewise, Ricka Riordana a J. K. Rowlingové. Riordan je líčí jako veselé tvory. Oba britští autoři je zase vnímají jako reprezentanty inteligence a přisuzují jim podobný vzhled, odpovídající popisům v bájích. Ve světě Narnie se věnují astrologii i astronomii, v kouzelnickém světě Harryho Pottera mají velmi podobné zájmy. Rowlingová, stejně jako u ostatních tvorů, přináší jejich charakteristiku pomocí postavy známého spisovatele a znalce fantastických zvířat Mloka Scamandera: „*Kentaur má lidskou hlavu, hrud' a paže, to vše spojené s koňským tělem, které může být pokryto srstí několika různých barev. Jako tvor inteligentní a schopný lidské řeči by vlastně neměl být označován za zvíře v přesném smyslu tohoto slova, byl však takto ministerstvem kouzel klasifikován na vlastní žádost.*“⁶⁶ V Tolkienově ani Paoliniho světě nejsou kentaurové reprezentováni.

⁶⁴ ROWLINGOVÁ, Joanne Kathleen: *Fantastická zvířata a kde je najít*. Praha: Albatros, 2001, s. 43.

⁶⁵ CARTWRIGHT, Mark. Centaur. In: *Ancient History Encyclopedia*. [online]. 5. 10. 2012 [vlastní překlad 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.ancient.eu/centaur/>

⁶⁶ ROWLINGOVÁ, Joanne Kathleen: *Fantastická zvířata a kde je najít*. Praha: Albatros, 2001, s. 44-45.

1. 3. 3. 3. *Drak*

Draky popisovali již staří Asyřané a Babyloňané, dle pověstí byl Mardukovi, nejvyššímu babylonskému bohovi, jeden drak zasvěcen. Dnes jej můžeme najít vyobrazeného společně s Mardukem, má podobu křížence hada a ptáka, právě tuto bestii měl nakrmit prorok Daniel šiškami ze smoly a chlupů, tak aby pukl a skončilo tak jeho řádění.

Ze starých řeckých bájí známe souboj boha Slunce Apollóna s drakem Pýthónem. Toho stvořila bohyně Gáia, aby chránil Delfskou věštitrnu. Ale Pýthón pustošil místní krajinu a zabíjel obyvatele i jejich dobytek, útočil i na jiné bájně bytosti, až se nakonec rozhodl Apollón, že se mu postaví. Proti sobě tak stanul symbol tmy a symbol světla. Z řecké mytologie jsou draci známi tedy především jako strážci míst a pokladů, v Kolchidě jeden střežil zlaté rouno a v zahradě Hesperidek zase další hlídal zlatá jablka. Většinou ale byli zabiti hrdiny řeckých bájí pro nebezpečí, které přinášeli lidskému světu.⁶⁷

O sedmihlavém a sedmi korunami ověncem drakovi se dočteme i v *Apokalypse*: „*A ukázalo se veliké znamení na nebi; žena oděná slunce s měsícem pod nohama a s korunou dvanácti hvězd kolem hlavy. Ta žena byla těhotná a křičela v bolestech, neboť přišla její hodina. Tu se ukázalo na nebo jiné znamení: veliký ohnivý drak s deseti rohy a sedmi hlavami, a na každé hlavě měl královskou korunu. Ocasem smetl třetinu hvězd z nebe a svrhl je na zem. A drak se postavil před ženu, aby pohltit její dítě, jakmile se narodí. Ona porodila dítě, syna, který má železnou berlou pást všechny národy; ale dítě bylo přeneseno k Bohu a jeho trůnu. Žena pak uprchla na poušť, kde jí Bůh připravil útočiště, aby tam o ni bylo postaráno po tisíc dvě stě šedesát dní. A strhla se bitva na nebi: Michael a jeho andělé se utkali s drakem. Drak i jeho andělé bojovali, ale nezmohli, a nebylo již pro ně místa v nebi. A veliký drak, ten dávný had, zvaný d'ábel a satan, který sváděl celý svět, byl svržen na zem a s ním i jeho andělé.“ (Zj 12, 1-10) V křesťanském světě se objevuje několik zpráv o zvláštních příšerách z nebes.⁶⁸ Věnuje se jim i svatý Augustin, ten je popisuje jako velké tvory s netopýřimi křídly. Podobně jako u jednorožců, i u draků dochází k záměně s běžnými*

⁶⁷ ANTONÍN, Luboš: *Bestiář. Bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvořry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003, s. 61.

⁶⁸ MARÉ, Estelle Alma. There is no hero without a dragon: a revisionist interpretation of the myth of st. George and the dragon. In *Religion & Theology* [online], 2006, 13(2), s. 195-203. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=9aa411f2-711a-47bb-8686-97d427585add%40sessionmgr120&hid=124>

Library Media Connection, 2004, 22(6), s. 68 [vlastní překlad 18. 1. 2017].

zvířaty. Cestopisci za draky často označují krokodýly, kteří na ně působili starobylým dojmem. Důležitým zdrojem jsou i pověsti, ty nacházíme snad v každé zemi. V českém prostředí je tou nejznámější ta o brněnském drakovi. Dnes je jeho umělá podobizna stálou výzdobou nové brněnské radnice. Zmínku o něm máme z pera moravského historiografa Tomáše Pešiny z Čechorodu. Dnešní čtenář je s drakem seznamován již od dětství v pohádkách, často se drak nebo saň stávají nepřítelem rytíře, který musí zachránit princeznu. Jsou ale také oblíbenými tvory u fantasy spisovatelů.

Jedním z autorů, kteří zasadili do svých příběhů draky, byl Terry Pratchett, u něj se ale jedná pouze o dráčky, spíše malé létající ještěry, kteří mají problémy se zažíváním a sklony k vybuchování v případě nemoci či rozrušení. Pro své postavy využívá komických prvků, možná i proto je schopný zaujmout i ty nejmenší čtenáře. Naopak například Rowlingová používá obraz draků jako divokých a nezkrotných bestii. Na rozdíl od Paoliniho a Tolkiena jim nepropůjčila schopnost mluvit. Ale vytvořila pro ně kvalitní popis a celou řadu plemen⁶⁹, dokonce i speciální rezervaci⁷⁰, která má chránit jejich klesající počty. Celkem se čtenář setká s draky dvakrát během sedmi knih. Ve čtvrtém díle, *Harry Potter a Ohnivý pohár*, se hlavní hrdina musel s drakem utkat, respektive měl v rámci soutěže tří kouzelnických škol od draka ukradnout vejce. V posledním díle ságy, *Harry Potter a Relikvie smrti*, se autorka rozhodla poukázat na týrání zvířat právě prostřednictvím draka. Ten byl upoután řetězy v bance, aby střežil poklad. Nastínila zde to, jak je zvíře týráno skřety a kouzelníky hlasitými zvuky, jak jej kovové řetězy sdírají až do krve a to, že nikdy nespátrilo skutečnou oblohu. Rowlingová je velkou aktivistkou za práva zvířat a i proto se zřejmě rozhodla, že drak bude osvobozen hlavními hrdiny.

J. R. R. Tolkien použil příběh o zlém drakovi ve své původně dětské knize *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, poprvé vydané v roce 1936. Její první český překlad vytvořil František Vrba v roce 1979. Sám autor se s draky poprvé setkal při čtení pohádek, nejvíce si pak oblíbil ty od Andrewa Langa⁷¹, nejvíce ho zaujal příběh vycházející ze staré germánské pověsti o tom, jak Sigurd zabil draka Fáfina.⁷² Mladý Bilbo Pytlík se má společně s trpaslíky vydat k Osamělé hoře. Tuto výpravu jej pozve čaroděj Gandalf, jelikož věří, že právě

⁶⁹ Jejich výpis je součástí knihy *Fantastická zvířata a kde je najít*.

⁷⁰ Rezervace se nachází někde v rumunských horách, čtenář se s ní seznamuje díky tomu, že jeden ze starších bratrů Rona Weasleyho tam pracuje jako chovatel.

⁷¹ V originále byla sbírka pohádek vydána pod názvem *The Red Fairy book*.

⁷² ČUDRNÁKOVÁ, Andrea: *Elfové, hobiti, trpaslíci a mýty*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 172.

on je tou nejlepší volbou pro získání Srdce hory, Arcikamu, diamantu vytěženého trpaslíky v jejich království Erebor⁷³, propůjčující jeho majiteli velkou úctu a především právo vládnout Ereboru. Podle dědičného práva měl patřit Thorinovi Pavézovi, právě do výpravy Thorina se Biblo připojil. Ihned na začátku knihy, ještě v Bilbově obydlí, vypráví trpaslíci o dracích a hrůzném Šmakovi, který je připravil o domov. Thorin vzpomíná na dobu, kdy jeho děd zvětšoval své bohatství a právě tato hamižnost posloužila Tolkienovi jako důvod pro zničení města drakem:

„Tak se dědovy síně naplnily zbrojí a klenoty a řezbami a poháry, a hračkářský trh v Dolu⁷⁴ se stal divem celého světa. To nepochybně přilákalo draka. Draci, abyste rozuměl, kradou zlato a šperky lidem, elfům i trpaslíkům, kde na ně jen přijdou, a hlídají pak naloupenou kořist, dokud jsou naživu (což prakticky znamená věčně, pokud je nikdo nezabije), ale sami z ní nic nemají, ani z toho posledního mosazného prstýnku. Vlastně ani nerozeznají dobrou práci od špatné, třebaže obvykle dobře znají její běžnou tržní hodnotu, a sami nic vyrobit nedokážou, dokonce ani spravit si ulomenou šupinku ve svém pancíři. Na severu v té době žila spousta draků a zlato tam patrně bylo čím dál vzácnější, když trpaslíci utíkali na jih nebo byli pobiti, a všeobecné zpustošení a zkáza způsobená draky byla čím dál zoufalejší. Jistý obzvláště hrabivý, silný a zlý drak se jmenoval Šmak. Jednoho dne se vznesl do povětří a přiletěl na jih. Napřed jsme slyšeli hukot, jako když se od severu žene uragán, a sosny na Hoře praštěly a praskaly v té vichřici. Někteří trpaslíci, kteří byli náhodou venku (já byl naštěstí jeden z nich – býval jsem tenkrát zamlada samé dobrodružství, pořád jsem se toulal po kraji, a to mi ten den zachránilo život)⁷⁵, – zkrátka viděli jsme zdaleka, jak se drak usadil na naší Hoře a chrlí plameny. Pak se spustil dolů po úbočí, a když se doplazil k lesům, zachvátil je požár. V té době v Dolu vyzváněly všechny zvony a válečníci sahalo po zbraních. Trpaslíci pospíchali ven svou velkou bránou, ale tam už na ně čekal drak. Nikdo tamtudy neunikl. Řeka se vypařovala, Dol zahalila mlha a drak je v té mlze pochytal a většinu válečnicků zahubil...“⁷⁶ Thorinovo vyprávění poukazuje na strašlivou hrůzu, kterou rozsévá drak. Ponurá atmosféra je v této části knihy umocněna i básní, respektive písní

⁷³ Jedná se o stejné místo jako je Osamělá hora.

⁷⁴ Dol je město obývané lidmi ležící v těsné blízkosti Ereboru, právě toto město bylo drakem Šmakem zpustošeno předtím, než obsadil trpasličí síň.

⁷⁵ Thorinova nepřítomnost při obsazení Ereboru drakem se nachází v knize, ve filmové adaptaci je trpaslík přítomen drakovu běsnění a zachraňuje před ním svůj lid. Tedy je zde vykreslen jako hrdina, navíc je scéna pro diváka velmi napínavá a atraktivní.

⁷⁶ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012, s. 24-25.

zpívanou trpaslíky. Báseň v *Hobitovi* eskaluje přiletem draka Šmaka, kdy autor využívá personifikací a metafor. Důležité je u Tolkienových básní to, že působí velmi zvukomalebně:

*„Sosny se s nářkem prohnuly,
zlé vichry nocí vanuly,
les rázem vzplál a plápolal
tak jako tisíc fakulí.*

*Zvon v údolí bil na poplach
a lidem zbělil tváře strach,
když dračí spár huř nežli žár
jim pohřbil město v sutinách.“⁷⁷*

Ještě emocionálněji působí pak filmové zpracování⁷⁸, ostatně hudba se stala nedílnou součástí adaptací Tolkienovy práce.

Hrozivý drak Šmak po obsazení Hory usnul a prospal celá desetiletí. Probuzen je až hlavním hrdinou příběhu. Bilba před ním uchrání Prsten moci⁷⁹, jelikož mu umožňuje neviditelnost. Společně s trpaslíky se jej snaží porazit, ale jejich boj je marný. Draka jejich počínání jen rozčílilo a rozhodl se mstít na Jezerním městě, které vybudovali přeživší z Dolu. Šmakův osud zpečetil až lučištník Bard pomocí černého šípu, ten jediný podle autora má sílu na proražení drakových šupin.

Draci měli vždy významné místo v kultuře člověka, ať už se jednalo o biblické příběhy, mýty a pověsti, pohádky či fantasy literaturu. V přílohové části je připojena fotografie draka Šmaka z filmu *Hobit: Bitva pěti armád*⁸⁰.

⁷⁷ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012, s. 18.

⁷⁸ Autorem hudby je ve filmech Howard Shore, ten za svou práci také získal ocenění v podobě sošky Oscara za první a třetí díl ságy.

⁷⁹ Biblo jej získává zhruba v polovině příběhu, poté co jej nalezne v Glumově jeskyni.

⁸⁰ Zajímavý je způsob vytvoření této postavy, filmaři použili tzv. motion capture metodu a herec Benedict Cumberbatch tak mohl drakovi propůjčit nejen svůj hlas, ale také mimiku a pohyby. Rozšířené verze DVD a Blu-ray nabízí záběry z natáčení a vysvětlení celé metody motion capture.

1. 3. 3. 4. Bazilišek

Dalším fantastickým tvorem, jenž je využíván v literatuře, je bazilišek, ten obecně bývá vnímán jako příbuzný draka. „Podobá se draku, jen jeho hlava je kohoutí, s velikým hřebenem a lalokem. Vznikl spářením kohouta s ropuchou, vejce snesl kohout, vyseděla je ropucha nebo had.“⁸¹ Tak jej popisuje pověst z Vídně z roku 1212, podle níž se v jedné z místních studní vylíhl bazilišek. Avšak zprávy o něm máme již z antického světa. Plinius Starší jej popsal jako ještěra, jehož pohled může zabít cokoliv živého. Isidor Sevillský jej popsal jako krále⁸² všech hadů, právě pro jeho moc zabíjet pohledem a otráveným dechem. Do svého *Bestiáře* jej zahrnul i Leonardo da Vinci. Známy je bazilišek ze hry *Pokušení svatého Antonína* od Gustava Flauberta. Odkaz na tuto bestii má ve svých hrách William Shakespeare⁸³, stejně tak dostává prostor i v *Canterburských povídkách* od Geoffreya Chaucera. V českém prostředí se tato příšera dostala i do přísloví, lidově se o člověku se zlým pohledem říká: „Kouká jako bazilišek“.

Většinou bazilišek představuje zlo a smrt, v křesťanské symbolice pak bývá vnímán jako vyslanec samotného ďábla. Vyobrazení baziliška je velmi časté na sochách⁸⁴ a obrazech, většinou je zde popravován křesťanským rytířem nebo andělem. Do povědomí heraldiků se dostal především díky švýcarské Basileji a pověsti o biskupovi, který byl z města vyhnán během protestantské revoluce a baziliškovi, jenž způsobil v témže roce zemětřesení. Tyto dvě spolu nesouvisející scény se dostaly na mnohá heraldická znamení ve Švýcarsku.

Dnes na baziliška nalezneme odkazy například v populární hře na hrdiny (tzv. RPG) *Dungeons and Dragons*, ale také v knihách moderních fantasy autorů, z nichž se do povědomí čtenářů dostala především J. K. Rowlingová a její bazilišek z druhého dílu její ságy o Harrym Potterovi. Zajímavé je, v případě autorky, že využila latinského názvu pro baziliška Regulus jako jména pro jednu z vedlejších postav knihy.

⁸¹ ANTONÍN, Luboš: *Bestiář. Bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvůry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003, s. 92.

⁸² Důvodem mohl být i překlad slova bazilišek z řečtiny, kdy doslovně znamená „malý král“. Zároveň byl často vyobrazován s korunou na hlavě.

⁸³ Bazilišek je zmíněn jednak v díle *Romeo a Julie*, jednak v *Richardu III.*

⁸⁴ Známa je socha Archanděla Michaela popravujícího baziliška na Mariině sloupu v Mnichově.

1. 3. 4. Fantastický svět – základní motivy

V předcházejících kapitolách byly shrnuty oblíbené a často používané motivy ve fantasy. A to konkrétně uměle vytvořené světy, nejčastěji používané postavy a fantastická zvířata, která pravidelně dostávají prostor v díle autorů fantasy. Nicméně za stěžejní motivy tohoto žánru bývají považovány dva – motiv boje dobra se zlem a motiv cesty. Právě těmto se věnuje tato podkapitola.

Za primární motiv fantasy literatury se dá považovat souboj dobra a zla, střed řádu a chaosu. Čtenáři je představena poměrně jasná definice těchto sil, ty jsou mj. představeny i určitými typy postav. Zajímavým prvkem je v řadě fantasy knih to, že dobro je více kolektivní a drženo na základních lidských vlastnostech. Kdežto zlo bývá většinou představováno individuálně v podobě hlavní záporné postavy, příkladem může být postavy Lorda Voldemorta ze ságy o Harry Potterovi nebo Paoliniho Galbatorix. Oba dva podlehli touze po moci, navíc se vyznačují až nelidskou krutostí. Tolkienův Sauron se dá vnímat jako absolutní zlo. Možná i z důvodu toho, že v knihách nenabírá hmotnou formu. Mnohdy tyto záporné postavy připomínají parazity, kteří infikují své okolí, jsou tak zasaženy nejen lidské životy, ale také příroda a neživé objekty.

Téměř neoddělitelnou součástí fantasy žánru je zobrazení cesty, možná se dá za lepší synonymum považovat putování. To je ostatně součástí literatury již velmi dlouho, jeho rozboru se věnuje ve své stati například Milan Kopecký: „*Putování*“ a „*bloudění*“ mají dlouhou literární tradici, pramenící v antice (viz např. *Odyseu*) a v bibli. *Ve Starém zákoně sledujeme putování Izraelitů z Egypta do Palestiny (Exodus)...*“⁸⁵ Tento motiv je zobrazen také u Danteho v jeho *Božské komedii*, dalším příkladem putování je i středověké *Jiříkovo vidění* líčící pouť uherského šlechtice do oblasti Irska. Ve středověkém písemnictví se objevovalo především kající putování. Raný novověk přinesl cestování mladých mužů, označované jako kavalírské cesty, oblíbeným čtivem se staly cestovní deníky Heřmana Jakuba Černína shrnující jeho poznávání Evropy. Tématu putování šlechticů se v prostředí českých historiků věnuje například Jiří Kubeš.⁸⁶

Motiv cesty je zřejmý u Tolkiena, jelikož se Bilbo i Frodo vydávají na výpravu s konkrétním cílem. Bilbo putuje s Thorinem Pavézou a ostatními trpaslíky dobít zpátky jejich

⁸⁵ KOPECKÝ, Milan. Putování jako vůdčí motiv literárního díla. In *Litteraria humanitas*, 1998, 5, s. 38.

⁸⁶ KUBEŠ, Jiří: Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750). Pelhřimov: Nová tiskárna, 2013. ISBN 978-80-741-507-15.

domovinu Erebor. Frodovým úkolem je zničení Prstenu v Hoře osudu, ta se nachází v Mordoru. Oba dva procházejí nejrůznějšími kouty Středozemě, mnoho míst se proto opakuje jednak v knize *Hobit*, jednat v trilogii *Pán prstenů*. Překážky, které musejí překonat během putování jsou součástí výše zmíněného motivu.

1. 4. Fandom jako celosvětový fenomén?

Kdo je fanoušek a co je to vlastně fandom? Proč o něm hovoříme? A má vliv na literaturu jako takovou? V českém prostředí se tímto tématem mnoho lidí nezabývá, my pracujeme s publikací Jakuba Macka⁸⁷ a dále se zahraničními autory.

Existuje nespočet možných výkladů pojmu fandom. Stejně jako u fantasy, i tady nalezneme různé verze nicméně, zde je to specifické především pro využití oblasti internetu, který se stává nedílnou součástí životů fanoušků a nabízí nekonečné prostory pro jejich úvahy a názory. Co se badatelské sféry týká, tak je zde značné vakuum – možná cílené opovržení, jednak ze strany literárních kritiků, jednak ze strany sociologů a antropologů. Právě na základě sociologie a antropologie by se dal pojem vymezit velmi přesně. Jedná se totiž o subkulturu lidské společnosti. Pokud se tímto tématem někdo zabývá, jedná se o zkoumání čtenáře jako takového, pohled na jeho čtenářské strategie a motivy při výběru knížek. Jakub Macek vidí jako hlavní důvod neumístění mezi „velkými tématy bádání“ v tom, že tato problematika je vlastně zcela neproblematická. Nezpůsobuje žádné pnutí, proto ani nestojí mnoha lidem za rozbor. V protikladu s tímto nezájmem je internetové prostředí. Je to totiž místo, kde může všechno žít vlastním životem – kyberživotem. A právě na prostředí internetu se v následující části práce zaměříme.

Co se samotného fandomu týká, tak ten se vnímá jako organizovaná větev fanoušků vědecké fantastiky a fantasy literatury. Většina internetových stránek odkazuje na význam pojmu, který nalezneme v anglických slovech *fan* a *dominion*. Proti tomuto zjednodušenému vysvětlení se Macek, ale i Ivan Adamovič silně vymezují a považují

⁸⁷ MACEK, Jakub: *Fandom a text. Fandom – subkultura textu. Profesionální česká SF a F periodika před rokem 2000*. Praha: Triton, 2006.

ho za znehodnocení skupiny jako takové. Důležitým prvkem je dle jejich názoru vztah skupiny k textu, filmu a médiím. Také určitá svébytnost této komunity.

1. 4. 1. Který fandom vládne všem?

Jde vůbec zjistit, která „fanouškovská báze“ je tou nejpobulárnější? Která kniha, film, nebo postava má nejvíce stoupeoců? Je nutno podotknout, že odborná literatura se této tématice nevěnuje, což ve své práci zmiňuje i Macek, vysvětluje si to především tím, že tato subkultura je příliš matoucí a rozsáhlá. Také dle jeho slov je fandom, přestože je rozsáhlou celosvětovou strukturou, v menšině vůči „nefandomovské“ části lidstva.

Webové stránky TheRichest.com se zabývají sestavováním různorodých žebříčků popularity. Sarah Lehr v roce 2014 sestavila seznam deseti nejpobulárnějších fandomů. Vychází z popularity knížek, filmů, seriálů, ale i hudebních skupin. Její seznam je, co se spektra týká velmi široký. Na čelo staví seriál Game of Thrones (dále jako GoT). Důvodem pro toto umístění je zřejmě to, že GoT je i v roce 2016 nejpobulárnějším seriálem i velmi oblíbenou sérií knih. Přesto zde hlavní roli sehrála právě seriálová podoba z produkce HBO, která je držitelkou několika ocenění, př. Emmy Awards, Golden Globes Award a jiné. Stříbrné přičky dosáhla série knih a filmů Hunger Games, mimo jiné autorka článku zdůrazňuje vůdčí osobnost oscarové herečky Jennifer Lawrence, která je schopná strhnout davy fanoušků. V současnosti je také, podle časopisu Forbes, nejlépe placenou herečkou světa. Třetí místo obsadila J. K. Rowlingová a její Harry Potter⁸⁸. Ta je vnímána jako čtenářská klasika. Tolkienova sága se umístila až na čtvrtém místě, zřejmě proto že hlavní vlna popularity souvisela s filmovými premiéry (viz umístění Hunger Games). Do žebříčku se dostaly i kultovní seriály jako britský Doctor Who a americká klasika Star Trek. Zajímavé je umístění chlapecké popové skupiny One Direction. To je bezesporu způsobeno miliony fanoušků v náctiletém věku, označujících se jako Directioners, a také silnou mediální a komerční kampaní. Paoliniho svět se v tomto žebříčku vůbec nezmiňuje.

⁸⁸ Pro v pořadí pátý díl, tedy Harry Potter a Fénixův řád, hlasovalo na webových stránkách goodreaders.com přes 22 000 lidí, což knihu vyneslo na druhé místo v anketě „Best Books Ever“.

1. 4. 2. Fanfiction a fanart

„Fantazijní umění je uměním imaginace. Nezná žádné hranice. Jako umělec tvořící ve stylu fantasy máte neomezené možnosti sebevyjádření. A nikdo vám v něm nemůže bránit.“⁸⁹

Jedním z produktů knižních, filmových a seriálových nadšenců SF a fantasy je také vlastní umělecká tvorba. A to především formou psaní a kreslení. Na internetu v dnešní době najdeme nepřehledné množství povídek, které vycházejí z práce konkrétního autora či režiséra. Pevně své místo mezi fanfiction a fanarty drží především Harry Potter. V posledních letech se ale také objevují povídky s tematikou seriálů jako je GoT nebo britský seriál z produkce BBC Sherlock Holmes a fanouškovské práce na základě filmů od studia MARVEL⁹⁰. LOTR (*Lord of the Rings*, tedy *Pán prstenů*) je samozřejmě také v zájmu povídkářů a malířů.

Při takové tvorbě existuje několik pravidel. Nejdůležitější je to, že autoři povídek se vždy hlásí k originální verzi a zmiňují, že se jedná pouze o jejich vlastní iniciativu příběh rozšířit nebo upravit. Důležitým faktem je ale to, že si nenárokují žádné finanční odměny a jsou si vědomi duševního vlastnictví autora. Běžné také je, že svá díla dávají na společné webové stránky, v českém prostředí můžeme zmínit například stmivani.eu⁹¹, fanfiction.potterharry.net⁹², hpkizi.sk⁹³, patolozka.cz⁹⁴ a další. V zahraničí je běžné, že takové stránky nabízí povídky v několika jazycích, umožňují vyhledávání přímo podle fandomu, jenž chce čtenář číst, či sdružují texty na jedno určité téma nebo konkrétní postavu. Dále je běžné, že si čtenář může zvolit na stránce tzv. short stories/one shot stories (jednokapitolové

⁸⁹ GRANT, John, TINER, Ron: *Encyklopedie malířských technik fantasy a science fiction. Přehledný průvodce malířskými technikami s bohatou galerií obrazů, kreseb a ilustrací*. Praha: Talpress, 1997, s. 6.

⁹⁰ Základ těmto filmům poskytly komiksy společnosti MARVEL, příkladem může být Ironman, Captain America či Spiderman.

⁹¹ Tato stránka vznikla původně jako web sdružující autory povídek na téma ságy Stmívání od Stephenie Meyer. Dnes je zřízena její sesterská stránka ourstories.cz, zde nalezneme povídky navazující na Harryho Pottera, GoT, Pána prstenů, ale i autorské příběhy.

⁹² Zabývají se především tvorbou na témata z prostředí Harryho Pottera. V archivu je ale také pár povídek ze světa Eragona.

⁹³ Původně sdružovali pouze slovensky psané povídky, dnes sem přispívá i řada českých autorů. Tematika je zde ale pouze „potterovská“.

⁹⁴ Poměrně morbidní název nabízí čtenáři fanfiction výběr z více fandomů, hlavní je zde ale Harry Potter, Pán prstenů a komiksoví Avengers. Zajímavostí je pak jeho specializace na slash povídky.

příběhy) a long stories (vícekapitolové příběhy). Mezi příklady těchto zahraničních webových stránek patří: archiveofourown.org⁹⁵, wattpad.com⁹⁶, quotev.com⁹⁷ aj.

Jak weby fungují? Ze začátku jsou zřízeny většinou jedním fanouškem a postupně jsou zpopularizovány, přidávají se funkce tzv. správců. Ti schvalují povídky, které uživatele umisťují. Pro to, aby mohli lidé publikovat, tak se musí registrovat, nechat své dílo projít kontrolou a později je správci vloženo na webové stránky (vše anonymní – přezdívky). Autor do svého profilu většinou uvádí věk, zájmy, studium, oblíbené knížky, filmy a postavy. Nic bližšího se ale uživatel nedozví. Většinou však funguje komunikace pomocí příspěvků pod zrovna přidanou kapitolou. Některé stránky si potrpí na přesnost a bezchybnost projevu. Patří sem především stmivani.eu, kdy správci díla vracejí k přepracování, posílají upozornění na špatné skloňování jmen nebo nevhodný obsah. Pokud chce povídkář psát text s méně či více erotickým tématem, musí být jeho práce správně označena. Většinou již v medailonku jsou povídky značeny 15+ nebo 18+. Nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o kybernetické prostředí, věk uživatele nemůže být odhalen. Postačí, aby čtenář odsouhlasil věkovou skupinu, která je požadovaná pro přístup. Některé méně populární stránky nemají ani tato opatření.

Pozoruhodné v souvislosti s psaním povídek a tvořením fanartů je také to, že mezi populární témata patří homosexualita. Fanoušci si na základě vlastní fantazie vytvoří fiktivní homosexuální vztah mezi postavami (který v originálním díle nebyl naznačen). V anglickém jazyce se pro tuto formu povídek uchytil výraz *slash*. Podle urbandictionary.com jej můžeme volně přeložit jako žánr fanfiction zahrnující párování dvou postav mužského, případně ženského, charakteru.⁹⁸ Tyto nové páry pak dostávají i svá jména, ta se v komunitě fandumu uchytila. Patří sem například Drarry (kombinace jmen Draca Malfoye a Harryho Pottera),

⁹⁵ Tyto stránky nabízí velké množství tolkienovských povídek. Dále také příběhy zaměřené na Harryho Pottera, Sherlocka Holmese, Avengers, Star Wars aj. Dále je běžné, že autoři světy libovolně kombinují nebo děj zasazují do alternativního světa, který je běžně totožný s naším.

⁹⁶ Na Wattpad přispívá i řada českých povídkářů. Problematikou je zde nižší kvalita jazykové složky povídek. Jelikož zde nedochází ke kontrole administrátorů, jako například na českých stránkách stmivani.eu a ourstories.eu

⁹⁷ Quotev nabízí jednak fanfiction, jednak fanart složku. Na popularitě zde nabývají příběhy zaměřující se na svět Star Wars a to především v důsledku natáčení pokračování této ságy (Star Wars VII. se v roce 2015 staly nejnavštěvovanějším filmem roku). Nicméně Tolkien je zde také populární a Paoliniho svět si získal také oblíbenost mezi autory.

⁹⁸ Slash. In: *Urbandictionary.com* [online], 8. 9. 2004. [vlastní překlad. 23. 9. 2016] Dostupné z: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=slash>

Snarry (Severus Snape a Harry Potter), Frostiron (vychází z komiksů od společnosti MARVEL, jedná se o vztah mezi Ironmanem a Lokim, bohem z Asgardu, který je původně tzv. ledovým obrem), Larry (ze základů reálné chlapecké skupiny One Direction, kdy fanoušci píší povídky na téma vztahu členů skupiny Harryho Stylese a Louise Tomlinsona).⁹⁹

⁹⁹ V souvislosti s tímto „vztahem“ se objevují i konspirační teorie, kdy nahrávací firma měla přijít s krytím – oba zpěváci byli viděni se ženami, avšak to pro fanynky nic neznamenalo a přišly s tvrzením, že se jedná o zaplacenou práci – kdy dívka je pouze najatá herečka a ve skutečnosti Harry S. a Louis T. žijí v homosexuálním vztahu. Dokonce kromě povídek a fanrtů vznikly živé diskuze na sociálních sítích a existuje i stránka na wikipedii, která popisuje tuto konspiraci.

2. J. R. R. Tolkien a Christopher Paolini

Dva autoři, kteří se nikdy nemohli potkat osobně, Tolkien a Paolini. Přesto druhý jmenovaný sám přiznává, že se nechal inspirovat světem *Pána prstenů* a bez něj by pravděpodobně nedosáhl svých úspěchů.

V této části čerpáme z poměrně širokého spektra literatury, jak české, tak anglické, která se věnuje J. R. R. Tolkienovi. Publikací zaměřujících se na život Christophera Paoliniho není příliš. Proto využíváme především literatury v anglickém jazyce (dílo od Jill C. Wheeler: *Children's Authors: Christopher Paolini*) a internetových zdrojů, mezi nimi i webové stránky patřících přímo rodině autora.

2. 1. J. R. R. Tolkien

2. 1. 1. Dětství

Jeden z nejznámějších britských autorů a zřejmě nejpopulárnější autor fantasy literatury se narodil 3. ledna 1892 v Jihoafrické unii (dnešní JAR) ve městě Bloemfontein do rodiny bankéře z Birminghamu. Rodiče, Arthur Reuel a Mabel, jej pojmenovali John Ronald Reuel Tolkien.

Příběh jeho rodičů nijak zvlášť nevybočuje z dobových zvyků. Mabel odpflula do Kapského Města, aby se provdala za Arthura, který zde už nějaký čas pobýval a staral se o pobočku britské banky. Znali se již poměrně dlouho z Birminghamu, byli zasnoubeni tři roky před svatbou. Ale její otec si nepřál, aby se vdávala mladá. Musela počkat do dosažení jednadvaceti let, pro dnešní dobu se to může zdát jako poměrně nízký věk, jenže na přelom 19. a 20. století je to dokonce i pozdě. V Africe se však Mabel příliš nelíbilo, ale brzké těhotenství její starosti zahnilo. V té době se také začaly objevovat problémy s Arthurovým zdravím, které měly později fatální důsledek.

Narození malého Johna Ronalda Reula (dále jako Ronald nebo J. R. R.) bylo pro oba rodiče velikou událostí. Arthur napsal 4. 1. 1892 své matce do Anglie tato slova: „*Drahá maminko, tento týden mám pro tebe dobrou zprávu. Mabel mi včera večer (3. ledna) dala krásného synáčka. Bylo to poměrně předčasně, ale děcko je silné a zdravé, a Mabel*

to překonala obdivuhodně... Bude mít první jméno John po dědečkovi, dohromady asi John Ronald Reuel. Mab chce, aby se jmenoval Ronald, a já chci zachovat Johna a Reuela. ¹⁰⁰

Dětství v oblasti jižní Afriky nebylo pro malého chlapce jednoduché. Velké problémy mu dělal neustávající žár, proto byl často nemocný. Dlouhou dobu také Mabel zvažovala návrat do Anglie, jenomže podruhé otěhotněla, a tak zůstala v nepohostinné Africe. Nové dítě do rodiny přišlo 17. února 1894, Ronald se tak stal velkým bratrem pro malého Hilaryho. Ten byl velmi živým a houževnatým chlapcem a jeho zdravotní stav byl mnohem lepší než Johnův. Jakmile byli chlapci o něco větší, tak se celá rodina chystala na stěhování zpátky do Anglie. Matka s dětmi vyplula napřed, otec se měl připojit později, jakmile zařídí vše potřebné. Ale Tolkienovi se nikdy nesetkali. Artur před návratem těžce onemocněl (horečky v kombinaci se silným revma) a byl hospitalizován, v nemocnici pak zemřel na silné krvácení v roce 1985. Chlapci tak vyrůstali jen s matkou.

Život v Anglii nebyl pro Mabel jako ženu samoživitelku jednoduchý. Pomoci od příbuzných se jí nedostalo. A to především proto, že se rozhodla konvertovat – přešla od reformátorské církve¹⁰¹ k římskokatolické, která obecně ve Velké Británii není populární. Přesto se snažila poskytnout chlapcům co nejlepší vzdělání. Co se Ronalda týká, ten byl přijat na prestižní Školu krále Edwarda v Birminghamu. Na krátký čas ale musel tuto školu opustit z finančních důvodů. S matkou a bratrem se přestěhoval do velmi prostého bytu v chudinské čtvrti.¹⁰² Nově navštěvovali Školu u sv. Filipa, ta spadala pod místní katolickou správu. Nicméně pro tak nadaného chlapce nebyla vhodnou alternativou a velmi zde strádal. Díky dobrým výsledkům se Ronald dostal zpátky k „Edwardovi“. Důležitým momentem v dětství spisovatele bylo svaté přijímání, kdy chlapec přijal matčinu víru. S tím také souvisí seznámení rodiny s otcem Francisem Xavierem Morganem, který jim finančně pomáhal. Po roce 1904 se u matky začala projevovat cukrovka, ta silně ovlivnila Mabelino zdraví. Vzhledem k tomu, že jeho matka žila na začátku dvacátého století, tak se onemocnění diabetem v této době rovnalo jistě smrti, jelikož lékaři neznali žádný lék. Mabel tak ještě ve stejném roce zemřela, nemoci podlehl 14. listopadu 1904. Ve své závěti chlapcům nechala několiklibrový finanční fond, důležitější ale bylo to, že je svěřila do péče otce Francise. Smrt matky chlapce velmi ovlivnila, Tolkien vzpomíná

¹⁰⁰ CARPENTER, Humphrey: *J. R. R. Tolkien – Životopis*. Praha: Mladá Fronta, 2005, s. 20.

¹⁰¹ Její rodina byla unitářská, Tolkienovi zase baptističtí katolíci.

¹⁰² Dnes již tato čtvrť, Oliver Road, neexistuje.

na její pohřeb takto: „*Stal jsem se nic nechápajícím svědkem hrdinského utrpení a předčasného odchodu své matky, která zemřela v naprosté chudobě a uvedla je do náruče katolické církve. Celý pohřeb jsme byli v blízkosti otce Francise Morgana, který se stal naším opatrovníkem.*“¹⁰³¹⁰⁴ Víra si po celý život udržela pevné místo v životě spisovatele, mimo jiné také jako odkaz jeho matky.

Chlapci vyrůstali v péči otce Francise. Ronald se soustředil na přijímací zkoušky na vysokou školu a jeho vysněným místem byl Oxford, právě na něm začala další kapitola jeho cesty.

2. 1. 2. Oxford

Na anglickou univerzitu nastoupil Tolkien v roce 1911. Jeho kolejí se mu stala Exeterská, v té době nepatřila mezi nejdůležitější části univerzity a její studenti byly většinou z chudších středostavovských rodin, stejně jako Tolkien. Ze začátku studoval klasické jazyky a četl latinské a řecké autory, postupem času ale inklinoval ke germánské literatuře. Pod vlivem přednášejícího, profesora Joa Wrighta, se dal na studium velštiny. Té se věnoval ve svém volném čase. Během jeho univerzitních let se také odrážel koníček z dětství – malba. A to především krajinomalba, ale také se věnoval kaligrafii a studiu písarských stylů obecně.

Typické pro anglické školy je to, že se studenti zařadí do nějakého spolku. Tolkien patřil do tzv. Č.K.B.S. Jedná se o spojení dvou zkratk – Č.K. jako „Čajový klub“ a B.S. „Barroviánská společnost“¹⁰⁵. Společně debatovali o literatuře (viz podkapitola Okruh přátel na Oxfordu) a nacvičovali například i divadelní inscenace.

Během studií se také vydal na svou první velkou cestu. S rodinnými známými navštívil Švýcarské Alpy. Tady měla také přijít inspirace pro knihu *Hobit* a její čtvrtou kapitolu (*Přes hory a pod horami*), kde musí Bilbo a trpaslíci přejít přes úpatí hor, ve kterých spolu bojují skalní obři. Nápad na tento souboj měl Tolkien získat poté, co byl málem zasažen kamenem do hlavy při přechodu Alp. Tato dovolená také inspirovala řadu jeho kreseb a to především *Mlžné hory*, jež se táhnou celou Středozemí.¹⁰⁶ Velmi dobré vztahy měl

¹⁰³ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 22.

¹⁰⁴ Ponecháno v přesném překladu Duriezovy publikace i přes nezvyklé spojení slov.

¹⁰⁵ Název odkazuje na Barrowův obchod v Corporation Street, kde se skupina scházela na čaji.

¹⁰⁶ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 52-53.

s rodinou z matčiny strany, ta žila v oblasti Midlands¹⁰⁷. Právě tato část země se stala předobrazem Kraje. „Jednou z významných literárních památek spojených s touto oblastí byl příběh artušovského cyklu, zvaný *sir Gawin a Zelený rytíř*. Tento příběh Ronaldovi natolik učaroval, že ho o několik let později přeložil do moderní angličtiny.“¹⁰⁸

Po prázdninách jej čekal další rok na univerzitě. Blížily se navíc jeho jednadvacáté narozeniny, což v té době znamenalo dosažení plnoletosti. Pro Tolkiena to bylo velmi významné, jelikož již nebude spadat pod opatrovnictví otce Francise a bude plně zodpovědný za vlastní život. V té době se také rozhodl pro specializaci studia a to konkrétně disciplíny komparativního studia historie, jazyka a kultury, souhrnně pod názvem filologie. Jeho studium klasických autorů nedosáhlo dostatečně uspokojivých výsledků a vedení školy mu nabídlo možnost plného věnování se filologii, konkrétně anglofonní literatuře, s tím, že mu bude ponecháno plné stipendium.

Během studia se rozhodl vést si akademický deník, název pro něj byl jednoduchý a výstižný: *Eseje 1913*. Věnoval se zde především vlivům cizích jazyků na raný anglický jazyk a zkoumal, jakým způsobem byla moderní angličtina ovlivněna. V této době také vznikaly jeho první práce, mezi ty nejvýznamnější jsou řazeny eseje: *Anglo-normanské prvky v angličtině*, *Skandinávské vlivy v angličtině*, *Původ anglického národa* aj.

V roce 1914 vypukl první velký globální konflikt, válka, která zachvátila celý svět. Tolkiena se dotkla velmi blízko, jelikož jeho mladší bratr dobrovolně narukoval, stejně tak řada jeho přátel z Oxfordu, i jejich profesori. Tolkien se ale rozhodl, že se do války nezapojí aktivně. Důvodů měl několik, ale jako hlavní bývají označovány dva a to vztah s Edith¹⁰⁹ a touha po úspěšném ukončení akademického studia. Po prázdninách, když se Ronald vrátil na univerzitní kolej, tak zde bylo jen málo studentů, i to způsobilo, že okolí spisovatele na něj stále více tlačilo, aby vstoupil¹¹⁰ do armády. I proto se rozhodl alespoň k částečnému zapojení

¹⁰⁷ Oblast v centrální části Anglie, mezi nejdůležitější centra patří Birmingham.

¹⁰⁸ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 70.

¹⁰⁹ V této době již byli zasnoubeni, Edith dokonce vystoupila z anglikánské církve, aby byl jejich sňatek uznán římskokatolickou, což bylo pro silně věřícího Ronalda velmi podstatné. Negativním důsledkem jejího rozhodnutí bylo to, že ji její strýc vyhnal z domu a ona si musela najít bydlení. Nakonec žila u sestřence ve Warwicku. Ten byl z Oxfordu poměrně dobře dosažitelný.

¹¹⁰ Ve Velké Británii v té době nebyly zavedeny povinné odvody.

v podobě armádního výcviku¹¹¹, během něhož mohl nadále pokračovat ve studiích. Válka přinášela tíživý stín nad mladého autora, „*snad i proto se jedním z hlavních témat trilogie Pán prstenů stává právě záchrana Kraje jako symbolu lidskosti obecně.*“¹¹²

V roce 1915 se Tolkienovi daří ukončit své vzdělání a to s tím nejlepším možným prospěchem. O jeho univerzitním úspěchu psaly i významné noviny *Times*. Právě tento moment v jeho životě se stal pro něj eminentně důležitý. Za prvé mu již nic nebránilo oženit se s jeho dětskou láskou, za druhé dosáhl svého dlouholetého snu o úspěšném absolvování Oxfordu, za třetí měl slibně vykročeno k dobré práci a zajištění rodiny, na kterou se již těšil.

2. 1. 2. 1. Okruh přátel na Oxfordu

Inklingové (v překladu Tušitelé nebo Inkoustáta). Tak se přezdívali autoři z oxfordského prostředí. Tato neformální skupina přátel se jako první dozvěděla o plánu napsat příběh o fantastním světě hobitů a elfů. Každý čtvrtek se C. S. Lewis, jeho bratr W. H. Lewis, D. Cecil, Ch. Williams a jiní scházeli na Magdalenině koleji britské univerzity Oxford. Nejenom, že se tito akademici vídali a svěřovali si své plány, bylo zvykem předčítat si vzájemně práce. „*Právě tato šťastná skupina slyšela o Pánu prstenů (neboli Tolkienovu Novém hobitovi, jak mu říkali) jako první. Nejenže slyšeli o něm, ale slyšeli i samotného autora, jak své dílo stránku po stránce předčítá. Bylo totiž pěkným zvykem Inklingů, že ve chvíli, kdy jim došla řeč, předčítali si navzájem z rozpracovaných děl.*“¹¹³

Lin Carter ve své studii k Pánu prstenů uveřejnil úryvky z dopisů oxfordské literární skupiny. Díky nim víme, že Tolkien svým přátelům pravidelně předčítal nové a nové stránky. Odhaduje se, že trilogie má okolo půl milionu slov a byla psaná po dobu třinácti let (1936 – 1949). Zřejmě se nikdy nepodaří zjistit, zda jeho přátelé slyšeli celou ságu před jejím vydáním, je to celkem pravděpodobné. Ale víme, že minimálně po dobu osmi let naslouchali hobitímu dobrodružství. Jejich vliv na děj byl minimální. C. S. Lewis se ve svém dopise z roku 1959 vyjádřil takto: „*Charles Williams rozhodně ovlivnil mne a snad i já jeho. Ale pak už asi nic. Tolkiena nikdy nikdo neovlivnil – spíš byste ovlivnil parní válec. Poslouchali jsme*

¹¹¹ Vzhledem k jeho vzdělání byl automaticky zařazen do důstojnického výcviku.

¹¹² DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 85.

¹¹³ CARTER, Lin: *Tolkien. Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002, s. 26

jeho knížku, ale ovlivnit jsme ho mohli jen povzbuzováním. Zná jen dvě reakce na kritiku: buď začne celou práci znova od začátku, nebo si kritiky vůbec nevšimá.“¹¹⁴

Přesto to byla právě Č. K. B. S. a Inklingové, kteří se stali inspirací Tolkienova fiktivního Společenstva prstenu. Přátelství se stalo dominantním tématem prvního dílu *Pána prstenů*.

2. 1. 3. Rodina a kariéra

Ronald a Edit se vzali 22. března 1916 v kostele Neposkvrněné Panny Marie ve Warwicku. V té době už byl Tolkien několik měsíců členem britské armády. Dlouhou dobu strávil po vojenských výcvikových kempech po Británii, kdy se jeho žena vždy stěhovala do jejich blízkosti. Povolávací rozkaz k nástupu na frontu ve Francii přišel v červnu roku 1916. Byl přidělen k 11. praporu Lancashirských střelců a vzhledem to tomu, že měl důstojnickou hodnost, tak mu byl přiřazen i osobní sluha. Právě on se stal inspirací pro věrného přítele Froda, což i sám Tolkien potvrdil v jednom z četných rozhovorů: „*Předobrazem Samvěda Křepelky pro mě není nikdo jiný než anglický voják, ať už běžný Tomík nebo důstojnický sluha. Většinu z těch, které jsem za války poznal, považuji za v mnohém ušlechtlejší bytosti, než jsem já sám.*“¹¹⁵

Největším hororovým zážitkem z války byla pro spisovatele bitva na Sommě, ostatně ta se stala i tou nejkrvavější bitvou¹¹⁶ celé války. Ofenzíva Spojenců začala s prvním červencovým dnem roku 1916. Počet obětí¹¹⁷ se vyšplhal na neuvěřitelné číslo, dosahoval hrubě přes milion a dvě sta tisíc. V tomto střetu ztratil svůj život také první člen Č. K. B. S., Rob Gilson, zemřel ve věku dvaceti dvou let a jeho tělo nebylo nikdy nalezeno. Močály, které se vytvořily pod vlivem deště a blízkosti řeky, společně s enormními ztrátami na životech se zřejmě staly inspirací pro kapitolu *Přechod přes močály*. Při cestě Froda, Sama a Gluma do Mordoru bylo nutné přejít Mrtvé močály, zde Tolkien popsal velkou bitvu, jež se zde odehrála v dávnověku:

„*Sam zase pospíšil kupředu. Zakopl o nějaký starý kořen nebo trs trávy. Upadl a ztěžka dolehl na ruce. Ty se mu hluboce zabořily do lepkavého řídkého bahna, takže měl*

¹¹⁴ CARTER, Lin: *Tolkien. Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002, s. 27

¹¹⁵ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 99.

¹¹⁶ Mimo jiné se jí účastnil i mladý Adolf Hitler, ten sám ji popsal jako „peklo“.

¹¹⁷ Odhady hovoří o 615 tisících padlých na straně Spojenců a 650 tisíc na německé straně.

tvář až u hladiny temného jezera. Ozvalo se slabé zasyčení, zvedl se ohavný puch, světla zakmitala, zatančila a zavířila. Voda pod ním na chvíli vypadala jako okno zasklené špinavým sklem a on se díval skrze ně. Vytrhl ruce z bahniska a s výkřikem odskočil. „Jsou tam mrtví! Ve vodě jsou mrtvé tváře! Volal s hrůzou. „Mrtvé tváře!“

Glum¹¹⁸ se zasmál. „Mrtvé močály, jistě, jistě: tak se jmenují“, krákorál, „nemáš se do nich dívat, když svítí svišišky.“

„Kdo to je? Co to je?“ ptal se Sam roztřeseně a obrátil se k Frodovi, který už stál těsně za ním.

„Nevím,“ vydechl Frodo jako ze sna. „Ale viděl jsem je také. V tůních, když se rozsvítily svíce. Leží ve všech tůních, bledé tváře hlubko, hluboko pod temnou vodou. Viděl jsem je: sveřepé, zlé tváře i ušlechtilé smutné tváře. Mnoho hrdých a krásných tváří s vodním býlím ve stříbrných vlasech. A všechny v rozkladu, všechny hnilobné, všechny mrtvé. Svítí v nich zlé světlo.“ Frodo si zakryl oči rukama. „Nevím, kdo jsou, ale zdálo se mi, že vidím muže a elfy a vedle nich skřety.“

„Jistě, jistě,“ sykl Glum. „Všichni mrtví, všichni hnijí. Elfové, muži i skřeti. Mrtvé močály. Byla jednou jedna velká bitva, hrozně dávno, jistě, tak to Sméaglovi vypravovali, když byl malý, než přišel Milášek. Byla to velká bitva. Velcí muži s dlouhými meči a strašliví elfové a vrískaví skřetišci. Celé dny, celé měsíce bojovali na pláni u Černé brány. Ale Močály se od té doby rozrostly, pohltily hrozby; pořád se rozlézají a rozlézají.“¹¹⁹

Tolkienovo vyprávění působí velmi živě, popis podoby mrtvých tváří vyvolává ve čtenáři tíživou atmosféru. Pro autora je to reflexe jeho vlastních každodenních zážitků, také možná odkaz na blízké, které v bitvě na Sommě ztratil. Sám z ní byl dočasně odvolán pro hospitalizaci, v důsledku špatných hygienických podmínek během bitvy chytil tzv. zákopovou horečku. Nakonec bylo rozhodnuto o jeho převozu do Anglie, jelikož Tolkienův stav se stále zhoršoval. Během jeho hospitalizace jej zastihla další smutná zpráva a to sice ztráta blízkého přítele a člena Č. K. B. S. Geoffreya Smitha, ten byl zasažen šrapnelem. Právě tyto události autora doživotně poznamenaly a staly se základem pro filozofii, která je v knihách ze Středozemě pozorovatelná (více v kapitole věnující se interpretaci a analýze díla).

¹¹⁸ Přepis Glumových monologů a rozhovorů je vždy uváděn ve stejné podobě jako v knize, tedy i se záměrnými gramatickými chybami, kterých autor využíval pro Glumovu šišlavou řeč.

¹¹⁹ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (II): Dvě věže*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 196-197.

Z důvodu přetrvávající nemoci¹²⁰ byl Ronald označen jako nezpůsobilý pro aktivní vojenskou službu a sloužil jen jako záložník.

Během zotavovacího procesu začal psát svůj příběh, který se později dostal do povědomí čtenářů jako stěžejní vyprávění sbírky příběhů *Silmarillion*¹²¹. Jeho *Pán Gondolinu*, pracovní název díla, vypráví o obléhání ztraceného elfského města a o hrdinství při jeho obraně. I zde jej inspirovaly zážitky z fronty, dále také nasazení tanků, ke kterému došlo za první světové války. Záporný hrdina Melkor¹²², přirovnávaný k ďáblu, používal v boji mechanické a očarované stroje.

Jednou z mála pozitivních zpráv, které se k Tolkienovi dostávaly během jeho nutného pobytu v sanatoriu, bylo těhotenství Edith. Jejich první dítě se narodilo 16. listopadu 1917, byl to chlapec a dostal jméno Francis, tedy po opatrovníkovi Ronalda a Hilaryho. Po křtu získal chlapec plné jméno – John Francis Reuel Tolkien, kdy Reuel bylo v rodině Tolkienů předáváno po generace a odkazovalo na pevný vztah k Bohu, v překladu se dá výraz chápat jako „přítel Boha“.¹²³ S dítětem se manželé přestěhovali blízko Oxfordu, tak aby mohl spisovatel naplnit svůj sen o získání zaměstnání na jeho alma mater.

V době, kdy se již válka pomalu chýlila ke svému konci, se Tolkienovi podařilo získat zaměstnání na univerzitě. Pracoval jako pomocný lexikograf při kompilaci *Oxfordského slovníku angličtiny*, který se zrodil již v roce 1857 a dodnes je pravidelně doplňován. Za úkol měl především vyhledávat etymologické původy slov. Během roku 1920 si podal přihlášku na pozici docenta angličtiny na univerzitě v Leedsu, práci získal v létě téhož roku.¹²⁴ Ačkoli se tato severská univerzita nevyznačovala tak bohatou tradicí, jako měla ta v Oxfordu, tak na ni Ronald nastoupil bez předsudků a s nadšením do nové fáze života. Během prázdnin se s Edith a malým Johnem vydával do severního Walesu, kde si pronajímali malou chatu. Právě zde se setkal s neuvěřitelným množstvím pavouků, kteří v chatě byli a běžně

¹²⁰ Přestože byla horečka sražena, Tolkien i nadále trpěl silnými bolestmi hlavy, ty mu ostatně zůstaly po celý jeho život.

¹²¹ Vydán posmrtně v roce 1977. Příběhy ale nejsou dokončené.

¹²² Dá se považovat za prvního Temného pána v Tolkienově příbězích, právě on se stal učitelem pro Saurona. Během své krutovlády se dopustil mnoha ohavných činů, příkladem může být vyšlechtění skřetů. Ti se pak stali pěšáky a představiteli zla ve Středozemi.

¹²³ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 119.

¹²⁴ CARPENTER, Humphrey: *J. R. R. Tolkien – Životopis*. Praha: Mladá Fronta, 1993, s. 96.

se spouštěli ze stropu na její obyvatele. I tyto zážitky bývají udávány jako jeden z důvodů zobrazení obrovitých pavouků jak v *Hobitovi*, tak v *Pánu prstenů*. Na podzim roku 1920 se do rodiny Tolkienů narodil druhý syn, Michael Hilary Reuel Tolkien. Právě v tomto roce začala na Vánoce nová tradice v rodině spisovatele. Ronald měl se svými dětmi výborný vztah a snažil se jim zajistit co nejkrásnější vzpomínky na jejich dětství. I proto jim každý rok začal psát vánoční listy s vlastními ilustracemi, ty byly knižně¹²⁵ poprvé vydány až po jeho smrti.

Během působení na Leedské univerzitě vydal mimo jiné s přítelem Ericem V. Gordonem kritickou edici anglické středověké básně *Sir Gawin a Zelený rytíř*. Další jeho významnou prací se stal překlad staroanglické básně *Beowulf*. Doma se také věnoval literatuře, tentokrát však již té vlastní. Svým synům vypravoval prapodivné příběhy, které se později staly základem pro *Hobita*. Na základě vyprávění vlastním dětem vznikl i jeho *Tulák Rover*, ten nikdy nebyl upraven do podoby pro vydání. Rok 1925 přinesl velkou změnu v životě Ronalda, vrátil se na částečný úvazek do Oxfordu. Tolkien zde nastoupil na vysněnou pozici, konkrétně místo profesora anglosaských studií. Rok nato byl uznán vedoucím ústavu, dočasně ještě pracoval na univerzitě v Leedsu, tak aby dostal svým slibům, také jeho žena a děti prozatím zůstávaly na severu Anglie. Jeho akademická činnost se soustředila více na přednášky pro studenty, než na odborné publikace. Hodně času také investoval do psaní vlastních příběhů ze Středozemě. Během roku 1926 se jeho rodina přestěhovala do Oxfordu, konkrétně do domu na Northmoor Road č. 22. Edith žila jako správná katolička a žena ze střední vrstvy v domácnosti a starala se pouze o děti. Teď již měli čtyři potomky, k Johnovi a Michaelovi se narodil další chlapec, ten dostal jméno Christopher John Reuel¹²⁶ (1924), manželé Tolkienovi měli pouze jednu dceru, malá Priscilla Mary Reuel se narodila v roce 1929. Zhruba v této době také začal společně s C. S. Lewisem vytvářet novou podobu sylabu pro studium jazyka a literatury, kdy došlo k lepšímu propojení oborů a zmodernizování ústavu anglického jazyka, který by měl klást důraz na pomoc studentům s pochopením složitých textů.

¹²⁵ V originále známé pod názvem *The Father Christmas Letters*, u nás vycházejí pod názvem *Dopisy Děda Mráze*.

¹²⁶ Právě Christopher připravil pro vydání otcovy knihy: *Silmarillion, Nedokončené příběhy Númenoru a Středozemě, The History of Middle-earth a Húrinovy děti*.

Během druhé světové války pracoval Tolkien na Oxfordu, znovu ale na univerzitě došlo k velkému poklesu studentů i pedagogů.¹²⁷ Vzhledem k tomu, že byl důstojníkem ve výslužbě, tak byl pověřen organizací kurzů pro kadety. Dnes je již potvrzeno, že během války pracoval pro tajnou službu a patřil do týmu snažícího se prolomit německé válečné kódy. Tento postup byl zcela běžný, celá řada lingvistů, matematiků a dalších představitelů univerzitní inteligence byla zařazena do tajných operací. Nakonec však Ronald nebyl zařazen do týmu okolo Alana Turinga¹²⁸ a působil pouze v záloze. Zřejmě pro vlastní pocit aktivního přínosu se přihlásil do protiletectvé ochrany a protipožární hlídky, za úkol měl starat se o klid a bezpečnost v nočním Oxfordu.

Rodina se bála především o dva mladší syny, každým dnem mohli být povoláni. John, nejstarší z chlapců, se rozhodl stát knězem¹²⁹, i proto by byl zproštěn případných odvodů. Michael, druhorozený syn, se stal členem RAF¹³⁰ a za jeho služby mu byl udělen Jiřího kříž za statečnost. Nejmladší Christopher se také přihlásil do služby, se svou jednotkou se dostal do bojů v severní Africe. Priscilla byla jediným dítětem, které během války zůstalo doma. Duriez uvádí, že pomáhala otci přepisovat část jeho rukopisů k *Pánu prstenů*. Nicméně nejdůležitější roli při vytváření otcových knih sehrál Christopher. S otcem často komunikoval během války a pomohl mu například s vytvořením mapy (viz Přílohy – Mapa č. 2). Na té začal pracovat již před válkou, její plnou verzi pak Tolkienovi poslal v roce 1943 a jednalo se o detailní mapu celé Středozemě.¹³¹ Právě Christopher po smrti otce připravil *Silmarillion* k vydání.

V poválečných letech byl v Británii všeobecný nedostatek, ten pocítili i Tolkienovi. Velkou pomocí pro ně byl C. S. Lewis, který měl řadu fanoušků ve Spojených státech,

¹²⁷ Kromě poklesu v počtu studentů a učitelů se muselo vedení univerzity vypořádat i s bombardováním města, také s přeměnou řady univerzitních budov na vojenskou nemocnici.

¹²⁸ Turing a jeho kolegové pracovali ve středisku Bletchley Park na prolomení kódu německé Enigmy. O jejich zásluhách britská vláda dlouho mlčela. Alan Turing byl v padesátých letech odsouzen za trestný čin, konkrétně sexuální delikt, jednalo se o jeho přiznání k sexuálnímu vztahu s mužem. Turing si vybral probaci, aby se vyhnul dvouletému vězení, pro něj to však znamenalo, že odsouhlasil hormonální léčbou. V roce 1954 spáchal sebevraždu, britská vláda se za svá rozhodnutí omluvila až v roce 2009. Sama královna udělila Turingovi milost v roce 2013.

¹²⁹ Navštěvoval církevní seminář v Itálii, z té ale musel utéct v době aktivního zapojení Itálie na straně nacistů do války.

¹³⁰ Účastnil se letecké bitvy o Británii a řady náletů na Německo.

¹³¹ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 193.

a ti mu posílali především potravinové balíčky. Lewis mnoho z nich daroval právě manželům Tolkienovým, jelikož Edith byla vážně nemocná. Tolkien zaměřoval stále více pozornosti na dokončení trilogie, to se podařilo v roce 1949. Ale před jeho vydáním jej čekala ještě dlouhá cesta. Především vyjednávání s nakladateli bylo zdouhavé, přestože měl za sebou Ronald vydání poměrně úspěšného *Hobita*¹³². Na počátku padesátých let se podařilo vyjednat smlouvu s nakladatelstvím Allen and Unwin. Vzhledem k rozsáhlosti díla se rozhodlo o jeho rozdělení na tři části, proto 11. listopadu 1954 nejprve vyšly první dva díly nesoucí názvy *Společenstvo Prstenu* a *Dvě věže* a 22. října 1955 se do knihkupectví dostala poslední část pojmenovaná *Návrat krále*. Zajímavé je, že nakladatel předpokládal neúspěch knih, a proto souhlasil s tím, že Tolkien dostane mimo běžné odměny za prodej také podíl ze zisku. Díky tomu Tolkien získal mnohem větší sumu, než bylo běžné. Popularita jeho práce neustále rostla, do roku 2007 bylo dle Durieze prodáno na 150 milionů výtisků, podobné čísla uvádí i *The Telegraph*. Velmi záhy přesáhly příjmy z prodeje knih Tolkienovu výplatní pásku z univerzity. Svou pedagogickou činnost ukončil až v roce 1959. Výnos z knih znamenal pro manžele Tolkienovi finančně zajištěný důchod, klid jim ale peníze nepřinesly. Ronald se musel vyrovnat se smrtí dobrého přítele C. S. Lewise v roce 1963, Edith byla již dlouhé roky nemocná, trpěla artritidou. Nakonec podlehla akutnímu zánětu žlučového v roce 1971, nedožila se tak manželova vyznamenání Řádem britského impéria z rukou královny Alžběty. J. R. R. Tolkien zemřel v nemocnici v důsledku krvácejícího vředu dne 2. září 1973.¹³³

2. 1. 4. Inspirace pro příběhy ze Středozemě

Přátelé autora svými názory neovlivnili příběh, ale lze najít mnoho pramenů, ze kterých Tolkien čerpal. Vzhledem k tomu, že se celý život pohyboval v akademickém prostředí, podložil své dílo vysoce kvalitním výzkumem.

2. 1. 4. 1. Znalosti mytologie

Tolkien ve svých knihách představil velkolepý svět. Komplexní a propracovaná Středozem byla obdařena vlastní historií. Právě do ní promítl autor své představy o dobru a zlu, ale také znalosti mytologie a zájem o filologii. Tento tolkienovský svět se může zdát velmi vzdálený tomu reálnému, ale ve skutečnosti zde nalezneme mnoho podobného s naší minulostí. Autor totiž hojně čerpal z pohanských mýtů.

¹³² Tato kniha, určená původně dětem, byla vydána roku 1936 nakladatelstvím Allen and Unwin.

¹³³ DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 229.

„Z autorovy rozsáhlé korespondence i z jiných pramenů se dozvídáme, že Tolkien byl velmi dobrým znalcem evropské mytologie a že ve svém díle ze studnice svých znalostí mnohokrát vědomě či nevědomě čerpal. Mýty jej odedávna fascinovaly a byly pro něj celoživotní inspirací...Svět Středozemě v mnohém vychází z germánských, finských a keltských mýtů, ale na rozdíl od nich má jasný, křesťanský náhled na dobro a zlo.“¹³⁴

I jeho profese mu poskytovala prostor pro studium mýtů. Jako profesor anglosaštiny na Oxfordu se věnoval studiu staroanglických písemných památek. Právě během něj si povšiml toho, že Anglie je v tomto ohledu poměrně chudá. Především při srovnání s kvalitními prameny řecké, keltské nebo germánské kultury: „Od mládí mě mrzela chudoba mé vlastní milované země: neměla žádné vlastní příběhy, přinejmenším ne v kvalitě, jakou jsem hledal a našel v pověstech jiných zemí. Byly tu pověsti řecké, keltské, románské, německé, skandinávské a finské; avšak žádné anglické, až na laciné knížky pohádek.“¹³⁵. A právě toto bylo jedním z motivů pro vytvoření Středozemě. Mít možnost dát Anglii vlastní příběhy, i když v trochu atypickém podání mu tento sen splnily knihy *Silmarillion*, *Hobit* i *Pán prstenů*. Jeho svět umožnil čtenářům snít o bájně krajině, která by mohla být předobrazem Anglie a Evropy.

Během studií na střední škole si pořídil učebnici anglosaštiny pro začátečníky a tehdy se začal lingvistice naplno věnovat. Právě v ní narazil na *Béowulfa*¹³⁶, staroanglický epos a jedna z mála dochovaných literárních památek z Anglie. Tato báseň pojednává o oblasti Skandinávie, právě z ní měli přijít obyvatelé Britských ostrovů. Naprostá většina díla je věnována hrdinovi Béowulfovi. Tato báseň Tolkiena natolik inspirovala, že o ní přednášel na Oxfordu ve svých hodinách, věnoval ji i studii s názvem *Béowulf: Netvoři a kritikové*, zároveň i on sám o něm hovořil jako o jedné z největších inspirací pro vlastní literární tvorbu. Mimo jiné zde našel inspiraci pro řadu jmen, například i pro Froda. Využil i podobných zápletek, v knize *Hobit* je to především probuzení draka jako důsledek pokusu o krádež v jeskyni a drakovo následné řádění. V trilogii *Pána prstenů* nalezneme čtenář mnoho podobností, za zmínku stojí podobnost zvyků při audienci u králů nebo rozpadnutí čepele

¹³⁴ ČUNDRNÁKOVÁ, Andrea: *Elfové, hobiti, trpaslíci a mýty*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 18.

¹³⁵ DAY, David: *Tolkienův prsten*. Praha: Mladá Fronta, 1992, s. 12.

¹³⁶ Její datace spadá do 8. století našeho letopočtu.

meče, když pronikne do těla Černého jezdce, a v *Béowulfovi*, když se dotkne krve Grendelovy.¹³⁷

Draci Tolkiena uchvacovali již od dětství. Znal je především ze severogermánských mýtů. „Už jako dítě narazil na převyprávění severské legendy o boji hrdiny Sigurda s drakem Fáfním; příběh ho zcela pohltit – dokonce tehdy o drakovi napsal vlastní pohádku. K severogermánským mýtům se Tolkien vracel celý život; za studií se zabýval starou norštinou a časem byl schopen číst islandské Eddy v originále.“¹³⁸ Islandskými Eddami jsou myšleny dva mýty, první z nich je anonymní a známá pod přídomek *Starší*, druhá byla napsána ve 13. století Snorrim Sturlusonem dnes nazývaná *Písňová Edda*. Obě dvě podávají popis hrdinských činů králů a jiných významných osobností. Jeho dalším zdrojem pro poznání a literární práci byla finská *Kalevala* a keltské památky, to jak z irské, tak velšské oblasti.

2. 2. Christopher Paolini

„Psaní je srdcem a duší mého bytí.“¹³⁹

Christopher Paolini

2. 2. 1. Rodinné zázemí autora

Životní příběh autora zní sám o sobě jako fantasy. Kdesi daleko na americkém středozápadě se teprve patnáctiletý chlapec rozhodl, že se stane autorem světového bestselleru. Prodejem si zajistil miliony, které umožnily jemu i jeho rodině splnit si i nejtajnější sny...

Paolini se narodil fotografovi Kennetovi a učitelce Talitě v Kalifornii dne 17. Listopadu 1983 jako prvorozené dítě¹⁴⁰. Rodiče byli silně věřící, a proto rodinu stavěli

¹³⁷ COLBERT, David: *Kouzelný svět Pána prstenů. Okouzující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů*. Praha: BB art, 2002, s. 26-27.

¹³⁸ ČUDRNÁKOVÁ, Andrea: *Elfové, hobiti, trpaslíci a mýty*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 25.

¹³⁹ „PAOLINI, Christopher. Christopher Paolini's essay on writing. In: *Random House* [online]. [vlastní překlad, 2017-01-11]. Dostupné z: <http://www.randomhouse.com/teens/eragon/essay.htm>

¹⁴⁰ Jeho mladší sestra Angela se narodila v roce 1985. Pro Paoliniho knihy je velmi důležitou osobou, jelikož bratrovi asistovala při vytváření jazyků, kterými mluví postavy v sáze.

na první místo, částečně i omezili práci. Otec se nejprve živil na Aljašce, kde pracoval ve vydavatelství, ale poté se rozhodl pro odstěhování. A tak se celý klan usadil na venkově v americké Montaně, v místě s poetickým názvem Paradise Valley. Tato poměrně opuštěná lokalita nenabízela mnoho pracovních příležitostí, i proto se manželé rozhodli pro založení vlastní vydavatelské společnosti Paolini International.

Interview pro Rolling Stones otevírá mnoho zajímavostí o autorově rodinném zázemí. Jedním z překvapujících faktů je příslušnost rodiny k církvi, respektive CUT¹⁴¹, tedy Church Universal and Triumphant. Jedná se o tzv. New Age náboženskou organizaci¹⁴². V roce 1979 Elizabeth Clare Prophet přišla s něčím, co by v našich podmínkách bylo označováno jako sekta. Názvem se snaží odkazovat na křesťanství, přímo se odvolává na křesťany v nebi. Nebudeme se zde zaměřovat na teologický rozbor této organizace, jen zde zmíníme, že pojí prvky křesťanství, buddhismu, esoteriky, mysticismu a paranormálních jevů. Jednou z tezí je i víra v reinkarnaci, dále pak víra ve svatý grál a jiné mystické předměty spojené se světovými náboženstvími. Informací o praktikách církve je na internetu mnoho a také se píše o řadě problémů a skandálů¹⁴³, se kterými si se církve potýkala v devadesátých letech. V poznámce pod čarou je přímý odkaz na článek z University of Montana shrnující problematiku historii CUT. Jedná se o uzavřenou skupinu, jejíž víra ovlivňuje i osobní život jejích členů. My však využijeme poznatků z rozhovorů Paoliniho a jeho rodiny.

Jedním z motivů stěhování do Montany byla i příslušnost k církvi, která zde stavěla atomové kryty, jelikož věřila v blízký exodus. Paoliniho rodiče se s vírou ztotožňovali, byly jim i blízké teze o reinkarnaci slavných osobností, mezi ně patří Král Artuš a Lancelot (členové církve měli být jejich převtělením, například zakladatelka věřila, že je reinkarnací královny Guinevere). Nicméně Kenneth a Talita postupně začali mít pochybnosti o záměrech nejvyšších představitelů. A rozhodli se od církve separovat v roce 1987, především odmítali myšlenku, že rodina nestojí na prvním místě a má být obětována pravé víře. Jenomže výstup z církve nebyl jednoduchou záležitostí. Členové CUT rodinu Paoliniho pronásledovali po dlouhá léta. Dokonce došlo na vyhrožování rodině, následně byl manžel E. Prophet zatčen,

¹⁴¹ Odkaz na oficiální webové stránky církve: www.summitlighthouse.org/

¹⁴² Je nutné si uvědomit, že díky zákonům Spojených států amerických není založení vlastní církve příliš složitým aktem a nevyžaduje ani velké množství byrokracie. V USA tak existuje nepřehledné množství církevních organizací.

¹⁴³ Odkaz na článek v Montana Reports spadající pod University of Montana School of Journalism: <http://montanareport.org/2015/03/10/505/>

společně s dalšími členy za nedovolené ozbrojování. Kenneth Paolini se ze strachu o bezpečnost rodiny obrátil na místní tisk, tato aféra ovládla média napříč USA, a dokonce se tomu začala věnovat televize a asi nejznámější americká moderátorka Oprah Winfrey. Do jejího pořadu, jednoduše pojmenovaném po ní – *Oprah*, byl Keennet pozván, aby promluvil o životě v rámci církve a o problémech, které jim po vystoupení hrozily.¹⁴⁴ Dnes se již rodina vyhýbá jakémukoli kontaktu s CUT a jen v málo rozhovorech poskytuje Christopher své vzpomínky a poznatky o životě dle pravidel a zásad této organizace.

Velmi zajímavý byl přístup rodičů ke vzdělání dětí. Ty nenavštěvovaly klasické státní školy, ale učily se doma. Rodiče chtěli postavit děti na první místo a poskytnout jim co nejkvalitnější vzdělání, pevně věřili, že toho dosáhnou domácí výukou. Využili zde především zkušeností Tality s předškolním vzděláváním a to dle zásad Montessori¹⁴⁵. Cílem bylo, aby se děti naučily co nejvíce, ale aby pro ně učení bylo zároveň i zábavou. Jill C. Wheeler ve své publikaci zmiňuje, jak se matka snažila využít k učení zájmů svých dětí a vytvořit pro ně zajímavější výuku: „*Například Christopher se začal zajímat o piráty. Takže Talita mu vytvořila speciální pirátskou mapu, papír namočila do čaje a okraje opálila nad plamenem, tak aby mapa vypadala co nejreálněji.*“¹⁴⁶ Ve velmi nízkém věku, zhruba deseti let, se chlapec začal zajímat o literaturu a nadchl se pro fantasy. A tady přichází jeho seznámení s Tolkienem. Dodnes patří trilogie Pána prstenů mezi jeho nejoblíbenější knížky. Čtení ale nebylo jeho jediným zájmem, také už od dětství velmi rád sledoval filmy a hrál počítačové hry. Jeho rodina měla údajně vlastnit až čtyři tisíce filmů a dělala každý večer tzv. movie night, tedy filmovou noc. Alternativní způsob výuky podporoval mimo jiné i práci a řemeslo jako takové. Proto se Christopher naučil vyrábět vlastní zbraně (meče, dýky a řetězy) v kovárně, kterou si vybuodovali doma. I zde můžeme vidět jeho zájem o středověký způsob života. Domácí výuka byla ukončena v době, kdy Paolini dosáhl věku pro střední školu. Rodiče jej zapsali na dálkové studium, úspěšně odmaturoval již v patnácti letech. Kenneth a Talita si mysleli, že na vysokou školu je v tomto věku ještě příliš mladý, a tak jej prozatím nechali doma. Zbývalo jen najít něco, čím by si jejich syn zkrátil čas.

¹⁴⁴ FORTINI, Amanda: The Prince of Dragons: Christopher Paolini and the Rise of ‚Inheritance‘. *Rolling Stone*. [online] 3(2012) [vlastní překlad 22. 10. 2016] Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/news/the-prince-of-dragons-christopher-paolini-and-the-rise-of-inheritance-20120308>

¹⁴⁵ Bližší informace o základních principech výuky tohoto typu poskytují například oficiální webové stránky Montessori ČR. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/>

¹⁴⁶ WHEELER, Jill C.: *Children's Authors: Christopher Paolini* [e-book]. Edina (Minnesota, USA): ABDO Publishing Company, 2007, s. 8 [vlastní překlad].

2. 2. 2. Zrození Odkazu dračích jezdců

„Chtěl jsem létat na dracích a bojovat s příšerami. Jenže to nevypadalo moc nadějně. Tak jsem si vybral tu druhou nejlepší možnost. Psaní o dracích a příšerách.“¹⁴⁷

Christopher rád vzpomíná na to, jak v dětství snil o dobrodružství, o bájných bytostech a fantastických světech. Četl každý den knížky, ale vždy mu v nich něco scházelo. A tak již v době čtrnácti let pomalu začal přemýšlet nad vlastním příběhem o mladém chlapci a drakovi. Nejprve si představoval své nápady jako film, později došel k závěru, že touží vytvořit něco, co by si mohl číst. Chtěl napsat knihu, kterou by si zkrátil dlouhé dny. A také přijít s vlastním hrdinou. Ten byl původně jeho alter egem. Na otázku, jestli jej viděl jako své ideální já, odpověděl Paolini s odstupem několika let takto: *„Ano, myslím si, že když je vám patnáct, psát o sobě je to nejjednodušší, o čem můžete psát. Samozřejmě jsem nikdy nelétal na drakovi a nebojoval s příšerami a díky tomu se ode mne už v první knize Eragon dost vzdálil. Vyvinul se ve svou vlastní postavu. Ale rozhodně není ideální. Má své vlastní problémy a výzvy. Kdyby byl ideální, nebyl by zajímavý.“¹⁴⁸*

Vzhledem k tomu, že Christopher nemusel chodit do školy, tak měl poměrně dost času. Během toho začal studovat způsoby psaní a pomalu vytvářel děj své knihy. Došel k závěru, že vytvoří trilogii¹⁴⁹ pod názvem Inheritance, tedy Dědictví nebo Odkaz¹⁵⁰. Inspirací se mu staly hory na jihu Montany. Beartooth Mountains byly součástí jeho psaní po dobu jedenácti měsíců, kdy psal první díl. Právě ony se staly předobrazem divoké krajiny Alagaësie, zde vytvořil svůj příběh a zde společně se sestrou vymysleli tři¹⁵¹ základní jazyky, kterými se v knize mluví.

V tetralogii se odrazil autorův zájem o umění a jeho široký záběr. Svě knihy vybavil vlastními ilustracemi. Ty jsou neoddělitelnou součástí speciálních výtisků, což sám autor potvrdil v nedávném rozhovoru (prosinec 2016) pro české knihkupectví Knihy Dobrovský:

¹⁴⁷ Christopher Paolini: *Cokoli co dělám, dělám z celého srdce i duše*. In: *Knihydobrovsky.cz* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 16. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/blog/christopher-paolini-cokoli-delam-delam-z-celeho-srdce-i-duse>

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Z původně zamýšlené trilogie se postupem času stala tetralogie.

¹⁵⁰ V českém vydání se využívá názvu Odkaz dračích jezdců, jméno čtvrtého dílu, které nese přímo Inheritance ve svém titulu, není překládáno do českého jazyka a je ponecháno v originálním znění.

¹⁵¹ Sám Paolini považuje za nejdůležitější jazyk svého světa ten antický, kterým mluvili první obyvatelé Alagaësie. Z něj jsou odvozeny všechna kouzla v knihách i názvy zbraní (například Eragonův meč Brisingr). Vysvětlení pravidel jazyka poskytuje sám Christopher ve videu zveřejněném na rodinných webových stránkách.

„Ano, kreslil jsem i obrázky pro všechna americká speciální vydání mých knih. Miluju umění a jakýkoli proces tvorby. Vlastně nejsem malířem jenom proto, že jsem přečetl hodně knih o hladovějících malířích. Ale nedošlo mi, kolik je hladovějících spisovatelů. Ale vážně, kdybych nebyl spisovatelem, asi bych byl malířem. A když ne malířem, tak řezbářem. Nebo filmařem.“¹⁵² Obálky jeho knih nesou vždy obraz nového draka. Za těmito návrhy stojí také sám autor. V prvním díle je zobrazen modrý drak, který odkazuje na Safiru, dračici hlavního hrdiny, jehož jméno se stalo titulem pro tento díl, tedy Eragon. Druhý díl, Eldest, má vyobrazeného červeného draka. Třetí díl, Brisingr, je vyveden v černožlaté barvě se zlatým drakem. Pro poslední díl, s názvem Inheritance, zvolil Paolini zelenou barvu a obálka je zdobena zeleným drakem.

2. 2. 3. Jak dostat knihu na výsluní aneb Best Seller díky rodině

Kenneth a Talita strávili celý rok nad synovým snem. Pečlivě mu pomáhali s gramatikou a slovosledem první knihy, zatím v rukopise. Poté najali místního tiskaře, aby jim vytiskl pár tisíc kopií v paperbackové formě. Na to padly poslední rodinné úspory. A v únoru 2002 se na světlo světa dostala kniha Eragon.¹⁵³

Ve stejné době získal Paolini plné stipendium na univerzitu v Portlandu (stát Oregon). Nicméně se rozhodl, že na školu nenastoupí. Místo toho se společně s celou rodinou věnoval propagaci knihy. Společně navštívili na 135 škol, a také knihkupectví, kde se snažili získat pozornost pro neobvyklý příběh. Mimo jiné i tím, že Christopher nosil při předčítání a diskuzi s dětmi historické kostýmy. Běžně strávil denně osm hodin na propagačních akcích. Ze začátku, pokud mu přálo štěstí, se mu podařilo prodat okolo čtyřiceti výtisků. Postupem času si získal základnu fanoušků, kteří o knize sami mezi sebou mluvili a získávali tak pro ni další a další zájemce. Brzy na to se prodej Eragona stal hlavním příjmem rodiny. Během jejich turné po Spojených státech se jim podařilo prodat na deset tisíc kopií. Stále však neměli vydavatele a spoléhali se na vlastní zdroje.

Zlom přišel v létě roku 2003. Kdy do Montany na prázdniny přijel s rodinou žurnalista a spisovatel Carl Hiaassen. Jeho nevlastní syn si tehdy koupil právě jednu z kopií Eragona.

¹⁵² Christopher Paolini: *Cokoli co dělám, dělám z celého srdce i duše*. In: *Knihydobrovsky.cz* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 16. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/blog/christopher-paolini-cokoli-delam-delam-z-celeho-srdce-i-duse>

¹⁵³ WHEELER, Jill C.: *Children's Authors: Christopher Paolini* [e-book]. Edina (Minnesota, USA), 2007, s. 14. [vlastní volný překlad].

A tu četl celé dny. „*Hiaassen byl zvědavý a zeptal se Ryana na knihu. Ten mu odpověděl, že ji má ještě radši než Harryho Pottera.*“¹⁵⁴ Ostřílený spisovatel o knize řekl svému publicistovi, který pracoval v Random House¹⁵⁵. Zanedlouho rodinu kontaktovala editorka vydavatelství Knopf¹⁵⁶ Michelle Frey a rodiče Christophera ihned poznali, že jsou ve výhodě, jelikož zájem o práva na tisk knihy byl enormní. Rozhodli se proto najmout právníka, tak aby jim vyjednal co nejlepší podmínky. Nakonec Frey získala souhlas k vydání všech třech dílů.

Po domluvě s nakladatelstvím už zbývalo jen vytisknout první díl. Pětisetstránková kniha vyšla v nákladu sta tisíc kusů. Na pulty amerických knihkupectví se dostala 23. srpna 2003. Ihned se dostala na vrchol prodeje dětských knih. V té době se knize Eragon podařilo v počtu prodaných kopií dostat i přes některé z dílů Harryho Pottera. Christopher stále cestoval a propagoval svůj příběh. V roce 2004 se podíval do Velké Británie, kde se ODJ stal také velmi úspěšný. Lidé po celém světě mu začali věnovat pozornost, vycházeli o něm články v časopisech jako Rolling Stone, People či ve slavných novinách The Guardian. Stejně tak navštívil několik významných amerických talk show¹⁵⁷. Dnes již sice nenosí historické kostýmy, ale stále věří v to, že nelépe knihu čtenáři představí sám autor.

Práva na vydání série byla prodána do padesáti zemí. Český server Idnes.cz odhaduje, že se po celém světě prodalo přes 27,5 milionu výtisků, v Česku se odhadu pohybují okolo 300 000 kusů.¹⁵⁸ Do České republiky také autor přijel již dvakrát. Poprvé v roce 2012 při propagaci posledního dílu série. V roce 2016 se vrátil do Prahy a poskytl řadu rozhovorů. Právě jeho osobitý a vřelý přístup k fanouškům i novinářům potvrzuje jeho skromnost a upřímnou radost z toho, že lidé čtou jeho knihy. Sám říká, že jej velmi překvapilo, jak populární je jeho příběh po celém světě, i v Česku: „*Byl jsem tu už v roce 2012 v rámci turné s mou poslední knihou. Už tehdy jsem byl překvapen a potěšen, kolik tu mám čtenářů*

¹⁵⁴ WHEELER, Jill C.: *Children's Authors: Christopher Paolini* [e-book]. Edina (Minnesota, USA), 2007, s. 17 [vlastní překlad].

¹⁵⁵ Americké nakladatelství založené v roce 1927.

¹⁵⁶ Založeno v roce 1915

¹⁵⁷ V současnosti je dostupný jeho rozhovor se slavným americkým moderátorem Davidem Lettermanem. U nás s ním rozhovor před kamerami měl Marek Eben v pořadu *Na plovárně*, který je dostupný v archivu České televize.

¹⁵⁸ KOŘÍNEK, Petr. Autor Eragona se do světa draků vrátí a odpoví na nezodpovězené otázky. In: *Idnes.cz* [online]. 4. 5. 2012 [cit. 17. 1. 2017]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/paolini-eragon-draci-jezdci-dfz-/literatura.aspx?c=A120504_141537_literatura_ptk

a vůbec jak moc milujete čtení jako takové. Na autogramiádu, kterou jsem tu tehdy měl, přišlo nejmíc lidí vůbec ze všech mých autogramiád mimo území Spojených států. Navíc Praha je krásná, jídlo je dobré a lidé milí.“¹⁵⁹.

Paolinimu se podařilo získat širokou základnu fanoušků, ale také velmi pozitivní recenze. Mimo jiné je také vyzdvihována práce autora s přílohami pro čtenáře. Ty pomáhají utvořit ucelenější obraz jeho vysněného světa: „*Jako v jakékoli fantasy sérii, Paolini vytváří jinou realitu, se kterou musí jeho postavy být v souladu. Chce-li autor pomoci čtenáři, jsou mapa, slovníček pojmů s výslovností a glosář nezbytností. Seznam postav se také hodí. Příběh je znamenitý epos, kde proti sobě stojí síly dobra a zla. Fantasy fanoušci Eragona a Safiry budou po přečtení dychtivě čekat na další díly.*“¹⁶⁰ Většina recenzentů si všímá Christopherovy dobré orientace v žánru fantasy: „*Paolini zná žánr dobře, jeho svěží příběh je plný rozpoznatelných prvků a konvencí fantasy. Ale vyprávění zůstává konstantně svěží a odvedl dobrou práci při vytváření atraktivního a přesvědčivého vztahu mezi mladíkem a drakem. Je to impozantní začátek kariéry, která bude jistě vzkvétat.*“¹⁶¹ Samozřejmě je poukazováno na odkaz Tolkiena, který měl bezesporu na autora velký vliv. Sám Paolini uvádí knihu *Hobit* jako neoblíbenější čtení v dětství. Proto také bývají často srovnáváni: „*Tolkienův vliv – fantazijní pravopis zeměpisných názvů, využití krajiny jako charakteristiky, stejně jako rozsah a struktura samotného příběhu. Ale jeho popis se obejde bez květnatého jazyka, ve prospěch příjemnější prózy.*“¹⁶² Podrobněji se podobenství děl autorů věnuje diplomová práce ve třetí části.

¹⁵⁹ Christopher Paolini: *Cokoli co dělám, dělám z celého srdce i duše*. In: *Knihydobrovsky.cz* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 17. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/blog/christopher-paolini-cokoli-delam-delam-z-celeho-srdce-i-duse>

¹⁶⁰ Library Media Connection. Paolini, Christopher. 2004. *"Eragon (Book)"*. Library Media Connection, 2004, 22(6), s. 68 [vlastní překlad 18. 1. 2017].

¹⁶¹ ESTES, Sally. "Eragon (Book)." In *Booklist*, 2003, 99(22) [vlastní překlad 18. 1. 2017]. Dostupní z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=743a503f-c517-4127-a164-ffe28b2e64dd%40sessionmgr103>

¹⁶² ROBACK, Diane, et al. "ERAGON (Book)." In *Publishers Weekly*, 2003, 250(29), s. 196 [vlastní překlad 3. 1. 2017]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=743a503f-c517-4127-a164-ffe28b2e64dd%40sessionmgr103>

3. Analýza a interpretace vybraných aspektů v díle Tolkiena a Paoliniho

3. 1. Hobiti a dračí jezdcí

3. 1. 1. Tolkienův svět hobitů. Samvěd Křepelka jako skrytý hrdina

Fran Walsh, spoluautorka adaptovaného scénáře k trilogii *Pán prstenů*, vidí úspěch Tolkiena v tom, že čtenáři je poskytnuta nekonečná možnost najít si oblíbenou postavu či úsek děje. Jeho dílo přirovnává k tapisérii, kterou může čtenář objevovat stále dokola a dokola, jelikož vždy se mu podaří najít něco nového. Především je zde nekonečně mnoho charakterů, Tolkienovou představivostí se mezi ně zařadili i hobité.

Středobodem příběhu ze Středozemě je život jednoho hobita, respektive dvou hobitů. Vzájemným propojením těchto postav je jejich příbuzenský stav – strýc a synovec. V knize *Hobit* sledujeme příběh Bilba Pytlíka. Jeho činy odehrávající se v původně dětské knížce slouží jako příčina pro novou dobrodružnou cestu Froda Pytlíka, Bilbova synovce, v trilogii *Pán prstenů*. Ale kdo jsou hobité? Sám Tolkien je ve své knize popisuje takto: „*Zdá se mi, že dneska je třeba hobity popsat, neboť jsou už vzácní plaše se straní Velkých lidí, jak říkají nám. Jsou to (nebo bývali) malí lodičkové, dosahující asi tak polovičky našeho vzrůstu a menší než bradatí trpaslíci. Hobitové žádné vousy nemají. Je na nich pramálo kouzelného nebo vůbec nic, leda to obyčejné a všední umění, se kterým dokážou rychle a tiše zmizet... Mají sklon k obtloustlým bříškům; oblékají se do pestrých barev (hlavě do zelené a žluté¹⁶³); nenosí žádnou obuv, poněvadž jim na chodidlech od přírody roste hustá a hřejivá srst, podobá se jejich srsti na hlavách (jenže na hlavách je kudrnatá)...*“¹⁶⁴

Bilba Pytlíka poznáváme jako mladého hobita, který žije ve své noře. Což není jen tak obyčejná díra v zemi, jak nás autor ihned upozorňuje. Jelikož jednou z typických vlastností hobitů je pohodlnost, jsou jejich domy krásně zařízené a mají velmi dobré vybavení. Také se dozvídáme, že jsou rasou velmi mlsnou, proto své dny tráví vařením, pečováním o zahrádku a vesměs nicneděláním. Když mluví o svých příbuzných a sousedech,

¹⁶³ Tyto barvy se na oblečení ve filmu skutečně objevují, stejně tak herci nosili i kudrnaté paruky a speciálně vyrobené boty, které vypadaly jako chodidlo. Peter Jackson si při tvorbě velmi potrpěl na přesnosti a dnes nabízí rozšířené verze filmu také zákulisí jeho vytváření a rozhovory s kostyméry a kadeřníky, kteří se podíleli na autentičnosti hobitů a jiných postav.

¹⁶⁴ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012, s. 8.

objevuje se i pomlouvání a závist. Právě tento výčet vlastností pak evokuje typický venkov, jehož jsou hobiti a Kraj symbolem. A i hlavní hrdina je na počátku příběhu takovým průměrným mužikem. O okolní svět se příliš nezajímá, žije si svůj každodenní život naplněný posedáváním. To se však změní s postavou čaroděje Gandalfa. Ten má dle našeho názoru funkci jakéhosi průvodce. Bilba i Froda totiž do jejich dobrodružství vybere právě on a postaví je na začátek cesty, která navždy změní tok dějin.

Proč přišel Tolkien právě s hobity? Dle našeho názoru jsou vzhled a vlastnosti této rasy důvodem, proč by si k nim mohl čtenář vytvořit vztah. Zaměříme se konkrétně na postavu Bilba, pro čtenáře je podle našeho názoru jednoduché se s tímto malým hobitem identifikovat. Právě to je jedním ze základních rysů fantasy. Hrdina by měl být čtenáři blízký. A to Bilbo splňuje skvěle. Dlouhou dobu žije nezajímavým životem, je obyčejný, není nějak znalý boje, neumí kouzlit. A najednou se mu nabízí úplně nový svět plný možností a dobrodružství. Postupem v ději nabývá nových kompetencí, stává se odvážnějším, bojovnějším, vyloženě by se dalo říci heroičtějším. V tom tkví atraktivita této postavy. Tolkien skvěle rozvíjí tuto postavu po psychologické stránce. Přestože se v průběhu mění, je zde ukázáno, že pokud si malý hobit zachová pozitivní vlastnosti, může úspěšně dokončit svůj úkol a vrátit se z cesty jako hrdina. U Bilba je vyzdvihována jeho laskavost a loajalita, také je nesobeckým hrdinou, který je schopen se obětovat pro dobro ostatních. Naproti tomu ostatní postavy, trpaslíci, elfové, lidé i skřeti, ti všichni se nechají zvábit pokladem a mocí, takže zapříčiní válku.

Tolkien do *Pána prstenů* zařadil příběhy celkem čtyř hobitů, ústřední je zde dějová osa Froda Pytlíka, nicméně pro mnoho čtenářů je Samvěd Křepelka tím nejdůležitějším článkem v celé knize. Když se Frodo rozhodne oddělit od Společenstva, tak jej Sam následuje a s tím, jak postupně Frodo pod vlivem Prstenu slábne, roste vůle a síla původně nenápadného hobita Sama. Právě on nesl většinu zavazadel, staral se o základní potřeby, jako je jídlo. Do jisté míry by se dalo polemizovat o tom, že plnil role přisuzované ženám v době středověku. Nejenom že se staral o zajištění potřeb Froda, pečoval i o jeho bezpečnost, po celou dobu se jej snažil bránit a neváhal za něj položit i život. Navíc se prokázala i Samova odolnost vůči moci Prstenu, který nesl v době, kdy byl Frodo unesen skřety v jádru Mordoru. Stěžejní je scéna, kdy se potvrzuje jeho oddanost vůči Frodovi a právě ta mu umožňovala vymanit se z vlivu zlatého kroužku:

„Samovy myšlenky se obrátily k Prstenu, ale nenacházel v něm útěchu, jen děs a nebezpečí sotva došel na dohled Hory osudu, hořící v dálce, uvědomil si, že jeho břímě

prošlo změnou. Jak se Prsten blížil k velikým pecím, kde byl kdysi v hlubinách časů utvářen a kován, jeho moc rostla; náhle byl děsivější a zvládnutelný leda nějakou nadpřirozenou vůlí. Sam stál, a přestože neměl Prsten na ruce, ale jen pověšený na řetízku kolem krku, cítil, že vzrůstá, jako by byl oděn ve velikém zkresleném stínu sebe sama – jako ohromná zlověstná hrozba stojící na hradbách Mordoru. Cítil, že od nynějška má jen dvě možnosti – vyvarovat se Prstenu, protože ho bude trýznit, nebo se ho zmocnit a vyzvat na souboj Moc, která sedí ve svém černém hradě za údolím stínů. Prsten ho samozřejmě sváděl, nahlodával mu vůli i rozum. V mysli mu vystávaly bláznivé představy: viděl Samvěda Silného, Hrdinu své doby, jak kráčí s planoucím mečem napříč ztemnělou zemí a vojska se sbíhají na jeho povel, když pochoduje svrhnout Barad-dûr. Potom se všechny mraky odvalí, slunce bílé vysvitne a na jeho rozkaz se údolí Gorgoroth stane zahradou plnou květin a stromů a vydává plody. Stačilo nasadit Prsten a prohlásit jej za svůj, a to všechno se mohlo stát.

V hodině zkoušky mu nejvíce pomohla láska k pánovi, ale hluboko v něm žil také dosud nepřemožený hobití rozum – v nitru srdce věděl, že není dost velký, aby unesl takové břímě, i kdyby všechny ty vidiny nebyly pouhý zrádný klam. Jedna maličká zahrádka pro svobodného zahradníka byla vším, co potřeboval a co mu příslušelo, ne zahrada rozrostlá v říši; měl používat vlastní ruce, ne rozkazovat rukám jiných.¹⁶⁵

Jeho postava může být interpretována jako symbol loajálnosti a ryzosti přátelství, zároveň může být Sam vnímán jako obraz poctivě pracujícího a skromného člověka, který věří v dosažení úspěchu pomocí vlastních zásluh. Odráží se u něj i pacifismus, jelikož nechce využít zisku moci pomocí násilí a nevěří, že má právo rozhodovat o osudech druhých lidí, natož pak někoho nutit k boji za jeho ideály. Důležitý je zde určitě i motiv slibu, jež složil v prvním díle *Společenstvo prstenů*, právě ten není ze Samovy strany porušen. Tento slib může být vnímán jako prvek rytířství. Dalším významným faktorem, který ovlivnil Samovo jednání, byla láska k dívce z Kraje. Růžu Chaloupkovou si nakonec po svém návratu z cesty vzal a společně žili u Froda. Byl to právě Sam, který Froda doprovázel do Roklinky, kde se připravoval na cestu do Šedých přístavů, kam odplouvali elfové i Gandalf. A právě Samovi Frodo svěřil knihu, kterou začal psát již Bilbo, sám Frodo do ní doplnil příběh o cestě k zničení Prstenu a korunovaci Aragorna. Poslední stránky však nechal volné pro věrného přítele, tak aby i on mohl zapsat svůj příběh navěky do dějin Středozemě.

¹⁶⁵ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (III): Návrat krále*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 148.

3. 1. 2. Paoliniho Dračí jezdcí

Příběh Dračích jezdců se čtenář dozvídá poprvé zároveň s teprve patnáctiletým Eragonem. Ten v hospodě napjatě poslouchá starého vypravěče Broma:

„Budu vám vyprávět prastarý příběh, který byl zapomenut, ukrytý v mlhavém oparu zastírajícím naši minulost... Než se narodili otcové vašich dědů, a věru dokonce dřív než jejich otcové, dali se dohromady Dračí jezdcí. Jejich posláním bylo chránit a střežit zemi a po tisíce let se jim to dařilo. Jejich zdatnost v boji byla nepřekonatelná, protože každý z nich měl sílu za deset mužů. Byli nesmrtelní, pokud nebyli zasaženi mečem nebo jedem. Svě síly užívali jenom v zájmu dobra a pod jejich vedením byla vystavěna vysoká města a vznešené věže. V době, kdy udržovali mír, země vzkvétala. Byli to zlaté časy. Elfové byli našimi spojenci, trpaslíci našimi přáteli. Do měst proudilo bohatství a lidem se dařilo.“¹⁶⁶ Jezdci tak mohou být považováni za typ rytířského řádu, to by potvrdovala i autorova záliba ve středověku, stejně tak i nošení rytířských kostýmů během autogramiád.

Jezdcem se mohl stát kdokoli, bez ohledu na pohlaví a rasu, vše záleželo pouze na volbě samotného draka. Ten si jezdce vybíral dle charakterových vlastností. To že autor umožnil, aby se jezdce stal člověk i elf, stejně tak muž i žena, vypovídá o jeho otevřenosti. Zároveň je nutné si uvědomit, že autor žije v době a především ve státě, který je vystaven na multikulturnosti.

Hlavní hrdina knihy Eragon se Dračím jezdce stal díky předurčenosti. Alespoň k takovému závěru může čtenář dojít v průběhu celé ságy. Za prvé je mu Safířino vejce odesláno kouzlem od elfky Aryi, která jej ukradla ze spárů Stína, přísluhovače Galbatorixe. Kouzlo mělo vejce poslat do bezpečí a dobrých rukou. Za druhé sama Safira se vylíhla Eragonovi z vlastní volby, jelikož autor poskytl drakovi možnost čekat na správného jezdce po tisíce let, viděla v něm skromnost, odvahu a lásku. Za třetí v průběhu svého putování Eragon objevuje, že jeho otec byl Dračím jezdce, a proto je zde i jistý rys dědičnosti. Ten je potvrzen také tím, že Eragonův poloviční bratr Murtagh měl otce, který rovněž patřil k Jezdcům, i když k těm, co zradili původní ideály. Sám autor pak Eragona vykresluje jako vyvoleného, což potvrzuje i to, že je nositelem jména muže, který zabránil válce mezi elfy a draky. Jeho příběh se stal součástí mytologie Jezdců, stejně jako jeho jmenovec, vychoval draka v tajnosti a navázal s ním neuvěřitelné pouto.

¹⁶⁶ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 42-43.

3. 2. Role ženských hrdinek

Hrdinství je koncept našeho světa, který má své pevné místo již od pradávna. Lidé si vždy vyprávěli příběhy o hrdinech a jejich velkých činech. Velmi často se ale jednalo o mužské postavy, ženy bývaly vynechány, nebo jejich podíl na vykonaném skutku byl pramalý. Případně byly pouze vedlejšími postavami, žijícími ve stínu mužů. Byly manželkami a matkami s předurčeným osudem. Literární kritička Nadya Aisenberg a autorka fantasy literatury Erin Danehy¹⁶⁷ poukazují především na to, že hrdinné příběhy tvořící strukturu naší společnosti jsou silně dominovány mužským prvkem, přestože dnes se již nacházíme v době, kdy existuje kultura silných mužů i žen. Tato podkapitola se pokusí přiblížit zobrazení ženy v *Pánu prstenů* a *Odkazu dračích jezdců*. Jak Tolkien, tak Paolini do svých děl zapojili ženský prvek. Jejich význam je každým čtenářem interpretován jinak.

Tolkien mnohdy bývá kritizovaný za jeho zobrazení žen a malou roli, kterou jim ve svém příběhu propůjčil. Na druhou stranu je charakterizoval jako vesměs kladné postavy s pozitivními vlastnostmi. A přestože nedostaly mnoho prostoru, neubíral jim na zásluhách a síle.

Pokud za ústřední postavy trilogie vnímá čtenář všechny členy Společenstva, může u nich najít mnoho podobného. Jedná se pouze o mužské charaktery, zamýšlení hodný je fakt, že ani jeden ze členů Společenstva nemá přímo zmíněnou matku, předpoklad je ten, že ani jedna z nich není naživu během děje. Frodo, protagonista *Pána prstenů*, je sirotkem vychovaným strýcem Biblem již od raného dětství. Oba jeho rodiče se utopili. Stejně tak Sam ztratil matku, není však známo jak a kdy. Aragorn je sirotkem, jeho otec Arathorn byl zabit v době, kdy byly chlapci pouhé dva roky, matka zemřela smutkem po milovaném manželovi. Stejně jako Frodo byl vychován Bilbem, i Aragorna se ujal muž. A to konkrétně elfský král Elrond, ten chlapce schoval před nebezpečím, jenž mu hrozilo, protože byl jediným dědicem gondorského trůnu a přímým potomkem bájného Isildura.¹⁶⁸ Samotný Elrond již vychovával tři vlastní děti, také bez přítomnosti jejich matky. Dalším členem výpravy je Boromir, starší

¹⁶⁷ DANEHY, Erin: *Girls Who Save the World: The Female Hero in Young Adult Fantasy*. Pittsburgh, 2007. Diplomová práce. Carnegie Mellon University. Vedoucí práce KNAPP, Peggy. [vlastní volný překlad]. Dostupné z: <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1085&context=hsshonors>

¹⁶⁸ GIOVANNI di, Justine: *I Am No Man; J. R. R. Tolkien's The Lord of the Rings as Gender-Progressive Text*. Williamsburg, 2011, s. 10. Bakalářská práce. The College of William and Mary. Vedoucí práce CONLEE, John. [vlastní volný překlad]. Dostupné z: <http://publish.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1871&context=honorsthesis>

ze synů správce Gondoru, jeho matka je v době příběhu po smrti. Elf Legolas i trpaslík Gimli nemají přímou zmínku o jejich dětství. Co se týká elfského prince, je příběh jeho rodičů nejlépe nastíněn ve filmovém zpracování knihy *Hobit*¹⁶⁹, stejně tak i Gimliho. Proč je tak běžným jevem, že Tolkienovy postavy nemají alespoň jednoho z rodičů? Hledání odpovědi na takové otázky vyžaduje do jisté míry spekulace. Jeho zpracování tématu sirotků se dá interpretovat jako promítnutí vlastního života. Jak bylo v jeho životopise v druhé části práce nastíněno, Tolkien ztratil nejprve otce ve velmi mladém věku, brzy zemřela i jeho matka. O výchovu autora se staral především kněz Francis X. Morgan, během jeho dospívání mu tedy chyběl mateřský (ženský) vliv. Stejně tak ve studijní skupině Inklingů, jejímž byl členem, nebyly žádné ženy, což je logicky způsobeno i tím, že ženy se na univerzitách¹⁷⁰ v té době nepohybovaly v příliš hojném počtu.

Podobně jako u charakterů ze Středozemě i Paoliniho Eragorn je sirotkem, jeho matka byla zavražděna a otce neznal, proto jej vychovával strýc. Na rozdíl od Froda Eragon nemá přátele, pouze jednoho bratrance. V průběhu ságy se ale dozví, že má polovičního bratra, Murthaga, který se po vylíhnutí vejce stane dalším jezdcem, dočasně však na straně zla. Právě od něj protagonista zjistí, že mají společnou matku, nicméně jak vyjde najevo, otce má každý jiného. Eragon jej dokonce poznal¹⁷¹, byl mu učitelem a obětoval se, aby je zachránil. Eragon je tak i nadále osiřený. Tento motiv sirotka je tedy pozorovatelný u obou autorů. Nicméně Paolini poskytuje poměrně široké pole působnosti ženám, ty mají u něj běžně velkou politickou moc a aktivně se zapojují i v boji. Toto je zřejmě odkazem na důležitost postavení žen v životě autora. Jeho matka mu byla vzorem, celý život se o něj starala a podporovala jeho umělecký růst. Paoliniho sestra zase přispěla velkou měrou při vytváření příběhů o dračích jezdcích.

¹⁶⁹ Legolas je zde ztvárněn populárním hercem Orlando Bloomem a ve filmu se objevil i přes to, že v samotné knize o něm není zmínka. Předpokladem je především popularita této postavy získaná díky filmovým zpracováním trilogie. Ve druhém a třetím díle filmu *Hobit* se postupně dozvídáme, že Legolas byl vychován otcem, králem který ztratil rukou skřetů milovanou manželku. Její jméno však není zmíněno, sám Legolas říká, že nemá hrob a on ani vzpomínku na ni.

¹⁷⁰ Konkrétně na Oxfordu jsou ženy plnohodnotnými studentkami až od roku 1920.

¹⁷¹ Jedná se o postavu vypravěče Broma, ten byl členem Dračích jezdců a dokonce popravil zrádce Morzana, otce Murtagha. Brom umírá v průběhu první knihy při záchraně Eragona.

3. 2. 1. Dračice Safira

„Eragon je obyčejným chlapcem. Titulní hrdina je teenager, který najde zvláštní modrý kámen, brzy se ukáže, že se jedná o vejce. To se vyklube v krásnou, mocnou tak nějak přidrželou modrou dračici Safiru, s níž má Eragon telepatické pouto. Je to neodolatelná premisa: ona je přesně ten druh dokonalého chytrého přítele.“¹⁷² Těmito slovy uvádí svou recenzi na knihu Eragon publicista časopisu *Time* Lev Grossman.

Dračí vejce se do Eragonových rukou dostává poté, co mu bylo odesláno kouzlem. Respektive jej našel při jednom ze svých dobrodružných průzkumů po lese. Nejprve jej považoval za modrý kámen, který by mohl být i velmi cenný, avšak jej nedokázal prodat, jelikož jej k němu poustala nepopsatelná moc. Pečlivě jej tedy uschoval u strýce na půdě. Když se dráček vylíhl, nepůsobil nikterak nebezpečným dojmem, Paolini zde vykreslil typické nemotorné mládě, zpočátku neschopné komunikace. Postupně však dračice rostla a brzy byla na Eragona schopna promluvit, po prvotním šoku jí zvolil jméno Safira, jako odkaz na dračici z příběhů Broma. Drak roste poměrně rychle, Paolini určil, že během šestého měsíce je schopen chrlit oheň, fyzicky jeho růst trvá asi dva roky, samci jsou o dost větší než samice. Co se psychiky týká, tak jsou to velmi inteligentní tvorové, sama Safira svými názory a vědomostmi předčila Eragona již na začátku jejich putování. Právě ona se o chlapce začala starat, dbala na jeho bezpečí, do jisté míry se dá uvažovat o mateřském citu vůči Eragonovi. Zároveň však zvládá snižovat jeho ego pomocí ironických poznámek, i proto ji mnoho čtenářů vnímá jako oblíbenou postavu. Interakce s Eragonem mnohdy slouží jako odlehčení situace: „Máš pravdu. Jak by taky mohl obyčejný drak říkat muži jako ty, co má dělat, že? Vlastně každý by měl zůstat oslněn tvou genialitou...“¹⁷³ Během řady promluv jej nazývá láskyplně *hlupáčkem* a *maličkým*. Safirin britký humor, sarkasmus a ironie ji provázejí po celou dobu příběhu. Přesto je ale oddaně milující postavou a s každým dílem roste její statečnost a zodpovědnost, nejen vůči vlastnímu jezdcí, ale vůči všemu, co je ohrožováno zlem.

Důvody pro upřednostnění samice před samcem jako draka hlavního hrdiny jsou dle autora především dva: „*Jinak bych neměl žádný výrazný ženský charakter po většinu prvního*

¹⁷² GROSSMAN, Lev: "The Real-Life Boy Wizard." In *Time*, 166(9), s. 69 [29. 8. 2005]. Academic Search Ultimate, EBSCOhost [vlastní překlad 18. 1. 2017].

¹⁷³ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 188.

*dílu. Plus si myslím, že je to hezký kontrast s Eragonem.*¹⁷⁴ Čtenářům jsou autorova rozhodnutí poskytnuta pouze z důvodu jeho komunikace na rodinných webových stránkách, kde odpovídá na dotazy fanoušků ságy. Přesto řadu otázek nechal spisovatel nezodpovězených, kdy předpokladem je především možnost dalšího pokračování příběhu o Eragonovi.

3. 2. 2. Elfské princezny Arwen a Arya

Při zobrazení elfů je u obou autorů řada rysů podobných, především co se vzhledu a životního způsobu týká. Paralelu čtenář může spatřovat i v postavách Tolkienovy Arwen a Paoliniho Aryi, nejen v podobnosti jmen. Především jsou obě ženy urozeného původu, mají i stejný status princezny, zároveň prošly výchovou pouze jednoho z rodičů. Jak již bylo naznačeno na začátku podkapitoly, tak Tolkien u Arwen znovu upřednostnil výchovu otce a matka v příběhu nevystupuje. Arya naopak vyrůstala s matkou, té je navíc přisouzena i role královny jediné elfské říše v Alagaësi.

Arwen je jedinou dcerou Pána Roklinky Elronda, mezi svým lidem je nazývána „Večernice“¹⁷⁵, reprezentuje čistou krásu její rasy, jak si všímá Frodo na Elrondově radě: „*Tolik krásy v živém tvorů Frodo dosud neviděl ani si nepředstavoval, a byl překvapen i zaražen, když zjistil, že má sedět u Elrondova stolu mezi takovými vznešenými a krásnými lidmi.*“¹⁷⁶ Krása Arwen nespočívá pouze v jejím nadpozemském vzhledu, ale také v její inteligenci. Údajně se v ní měla vrátit bájná elfka Lúthien, ta měla být první z rasy, kdo se vzdal nesmrtelnosti pro lásku. Ke stejnému rozhodnutí došla i Arwen, svého věčného života se vzdala, aby mohla stárnout po boku Aragorna. V trilogii Arwen stojí na peripetii hlavní dějové osy, většinou bývá jen zmiňována v souvislosti se strádáním Aragorna.

Naproti tomu Paoliniho Arya se do děje zapojuje aktivně. Je to právě ona, kdo se odváží ukradnout dračí vejce a poslat jej do bezpečí k Eragonovi. Sama přitom riskovala život, navíc byla mučena poté, co padla do zajetí. Je zajímavé, že autorem byla zvolena jako jediná dědička elfského trůnu v Alagaësi, přesto jí bylo umožněno nasazovat život

¹⁷⁴ PAOLINI, Christopher. Q&As with Christopher: Arya's Grass Boat, Elven Space Travel, and More. In: *Paolini.net* [online]. 21. 5. 2015 [vlastní překlad 16. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.paolini.net/stuff/articles/article-series-qas-christopher/qas-with-christopher-aryas-grass-boat-elven-space-travel-and-more/>

¹⁷⁵ V elfském jazyce, který vytvořil Tolkien je nazývána Undómíel, tedy Večernice.

¹⁷⁶ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (I): Společenstvo Prstenu*. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 202.

v nebezpečných situacích. V knize představuje ambasadora národu elfů. Jedná s trpaslíky a Vardeny a je velmi činná v odboji.

Podobně jako Tolkien i Paolini do svého příběhu zapojil lásku, stejně jako v *Pánu prstenů* i zde je dvojice tvořena člověkem a elfskou ženou. Nicméně odlišností je především průběh tohoto vztahu a otevřený konec. Eragon se do Aryii zamiluje na první pohled: „Eragonovi se rozpalovala krev v žilách, když se na ni díval. Něco se v něm probudilo – něco, co dosud nepocítil. Bylo to jako nějaká posedlost, ale silnější, skoro až hořečnaté blouznění.“¹⁷⁷ Zpočátku čtenář může inklinovat k myšlence o platonické lásce. To potvrzuje i sama elfka, jelikož jeho náklonnost nepřijímá. Důvodem je však traumatická ztráta první lásky, k níž došlo nedlouho před seznámením s Eragonem, k tomuto zjištění ale čtenář dochází až ve třetím dílu ságy. Z Aryi se na konci cyklu stane Jezdec, nicméně je traumatizovaná válkou a momenty, které se během ní odehrály, především jejím podílem na zabití Šruikana. Eragon jí nabídne, aby i se svým drakem opustila Alagaësi, jelikož on i Safira se k tomu chystají. Ale Arya tuto nabídku odmítne, jelikož se nechce vzdát dědičného práva, věří, že jej její povinností vůči lidu zůstat a opatrovat království elfů. Přestože v průběhu ságy se do Eragona zamilovala, rozhodne se přijmout svůj život jediného dědice trůnu, což i autor sám zdůvodňuje tím, že se raději připraví o vlastní štěstí, než aby odmítla zodpovědnost, která jí náleží již od narození.¹⁷⁸ Sama Arya pak nechává možnost budoucího vztahu otevřenou, jelikož ani pro jednoho z nich není čas nepřítel. Sam autor potvrdil, že se obě postavy znovu objeví v jedné z plánovaných knih.

3. 2. 3. Rohanská princezna Éowyn, královna Nasuda a bylinkářka Angela

Éowyn je mnohými čtenáři i filmovými fanoušky považována za nejdůležitější ženskou postavu v *Pánu prstenů*. Tolkien jí dal urozený původ, je neteří samotného krále Rohanu. Svého strýce velice miluje a trpí temnotou, která se usídlila v jeho duši pod vlivem Sarumanovy magie. Čtenář se s ní poprvé setkává, když Gandalf společně s Aragonem, Legolasem a Gimlim přijíždí do Rohanu, aby osvobodili krále Théodena ze spárů Sarumana.

¹⁷⁷ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 291.

¹⁷⁸ PAOLINI, Christopher. Q&As with Christopher: Book 5's plot, Why Arya became queen, and Galbatorix's demise. In: *Paolini.net* [online]. 27. 1. 2016 [vlastní překlad 15. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.paolini.net/2016/01/27/q-and-a-with-christopher-book-5s-plot-why-arya-became-queen-and-galbatorixs-demise/>

Poté, co je král volný, musí čelit útoku armády zlého čaroděje, proto se rozhoduje o tom, kdo povede Rohiry v případě, že padne:

„Pohledte! Jdu na výpravu a možná, že jedu naposled,‘ promluvil Théoden. ‚Nemám děti. Théodred, můj syn, je zabit. Jmenují Éomera, syna sestry, za svého dědice. Jestli se nevrátí ani jeden z nás, zvolte si nového pána podle vlastní vůle. Někomu však musím svěřit svůj lid, který nechávám tady. Kdo z vás zůstane?‘

Nikdo nepromluvil.

‚Nemáte koho jmenovat? Komu můj národ důvěřuje?‘

‚Rodu Eorlovu,‘ odpověděl Háma.

‚Éomera však postrádat nemohu, a ani by nezůstal,‘ namítl král, ‚a on je poslední z tohoto rodu.‘

‚Neřekl jsem Éomerovi,‘ odvětil Háma, ‚a není poslední. Je tady Éowyn, dcera Éomundova, jeho sestra. Je nebojácná a ušlechtilého srdce. Všichni ji milují. Ať hlasatelé oznámí lidu, že je povede Paní Éowyn!‘¹⁷⁹

Éowyn byla velmi silnou ženou, zdatnou v boji a odvážnou, měla velmi dobrodružnou duši a toužila bojovat po boku Rohirů, jelikož věřila, že má stejné právo jako oni při obraně domova. Autor v ní představil jedinečnou postavu, její moudrost se projevovala především při rozhovorech s Aragonem, do něj byla platonicky zamilovaná a možná i z tohoto důvodu s ním mluvila otevřeně:

„Čeho se bojíš, paní?‘ zeptal se.

‚Klece,‘ vyhrkla. ‚Zůstat za mřížemi, dokud je zvyk a stáří nepřijmou a možnost vykonat velké činy nebude nenávratně pryč a s ní i touha po nich.‘¹⁸⁰

Uvěznění je zde narážkou na povinnost ženy poslouchat rozhodnutí druhých, tedy mužů. Neštěstí z toho, že sama nikdy nezakusí slávu těch, co vykonali významné skutky. Zároveň Éowyn strach může být vnímán jako strach z toho, že lidé přijímají cizí ideje bez hlubšího přemýšlení či z vlastní pohodlnosti a chybu si uvědomují až v době, kdy již není cesty zpět. Éwoyn z pomyslné klece vystupuje v bitvě na Pelennorských polích, do níž vyjela i přes zákaz krále. Společně se Smíškem porazila Černého jezdce, nevědomky přitom naplnila

¹⁷⁹ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (III): Návrat krále*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 107-108.

¹⁸⁰ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (II): Dvě věže*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 48.

věštbu o tom, že Černého jezdce nemůže zabít žádný muž. Při souboji byla vážně zraněná, temná magie okolo Jezdce zapříčinila zmrzačení její ruky. Proto byla po bitvě přesunuta do města Minas Tirith, aby se zde léčila. Během rekonvalescence, v době, kdy všichni schopní muži odjeli směrem k Mordoru, poznala Éowyn muže, konkrétně se jednalo o Faramira, syna gondorského správce. Stejně jako Éowyn i on byl vážně zraněn a nemohl se účastnit finálního střetu se Sauronem.

Příběh Éowyn je ukončen tím, že se sama vzdá pozice štítonošky Rohanu a přijme Faramirovu žádost o ruku. Navrací se tak k roli ženy stojící po boku muže, přesto ale je stále silnou a nezdolnou osobností. Tolkien vidí v nalezení lásky její vlastní spásu: „*V té chvíli se srdce Éowyn proměnilo, nebo mu konečně porozuměla. A zima v ní náhle pominula a zasvitlo na ni slunce.*“¹⁸¹ Zároveň bylo postavě umožněno vést šťastný život v začínajícím Věku lidí. V tomto konkrétním příkladu se odráží autorova víra v dobré konce i pro ty, kteří zažili hrůzné chvíle války.

Při každé diskuzi o rovnosti sil mezi mužem a ženou v *Pánu prstenů* se Éowyn bezesporu stává jedinou ženskou postavou, která umožňuje argumentovat proti označování Tolkiena za misogynního autora ze strany silně feministických čtenářů. Jakkoli progresivní se může zdát spisovatelova volba udělat z rohanské Paní hrdinku, když zabije Černého jezdce, jakkoli velká síla je jí propůjčována, stále je navracena k pro středověk tradičně vnímané roli ženy, v souvislosti s přijetím žádosti o ruku. Autor v příběhu naznačuje, že zanechá své touhy po slávě a boji proto, aby se stala vzornou manželkou a pečovatelkou o domácnost. I z těchto důvodů se Tolkien dostává do řady diskuzí pro své názory na postavení žen, jež jsou odvozovány na základě spisovatelovi znatelné ignorace ženského prvku v díle.¹⁸²

Christopher Paolini, mladý a úspěšný spisovatel, zapojil do své ságy o drakovi a mladém Eragonovi řadu ženských postav. Stejně jako Tolkien i on do fantastického příběhu nechal zasahovat nejrůznější rasy, velkého prostoru se dostalo lidem a mezi nimi především dvěma ženám. První z nich je královna Nasuda, ta po otcově smrti vedla Vardeny, národ rebelující vůči králi Galbatorixovi. Druhou ženou, na niž je upnuta autorova pozornost je bylinkářka Angela.

¹⁸¹ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (III): Návrat krále*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 203.

¹⁸² GIOVANNI di, Justine: *I Am No Man; J. R. R. Tolkien 's The Lord of the Rings as Gender-Progressive Text*. Williamsburg, 2011, s. 13. Bakalářská práce. The College of William and Mary. Vedoucí práce CONLEE, John. Dostupné z: <http://publish.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1871&context=honorstheses>

Nasuda, jediný potomek vůdce Vardenů Ajihada, se poprvé objevuje na konci prvního dílu tetralogie. Celý život prožila v Beorských horách, kde bylo centrum odboje vůči králi Galbatorixovi. Jednalo se o jedno z mála míst, kam nedosahovala jeho moc, důvodem byla především ochrana tohoto prostoru trpaslíky. Právě zde dívka stála po boku otce, jelikož neměl syna, trval na jejím zasvěcení do vůdcovství. Nasuda v díle reprezentuje klasického politika. Je vykreslena jako velmi moudrá, mlčenlivá pozorovatelka, která díky politické obratnosti a schopnosti manipulace dokáže vytěžit pro Vardeny ty nejlepší možné podmínky pro život, stejně tak jim najít silné spojence. V průběhu jednotlivých knih roste v silného vyzývatele Galbatorixe.

Nejenže má hluboké znalosti a zkušenosti v jednání s lidmi, je zároveň i výbornou bojovnicí, což se prokáže během bitvy o Farthen Dûr. Právě zde se její dějová linka velmi podobá dějové lince Éowyn. I ona odmítne poslechnout přímý rozkaz svého vůdce vydat se s ženami a dětmi do hor, místo toho se rozhodne bojovat po boku mužů. V této bitvě se prokáže její schopnost vyrovnat se mužům, proto je Radou starších navržena do čela povstání po smrti Ajihada. Nejvíce se její zarputilost a odvaha ukazuje u tzv. Zkoušky dlouhých nožů. Tímto rituálem odkázal autor na zvyky vardenského národa, původně se jednalo o kočovníky a mnoho příbuzných kmenů tímto způsobem života stále žila v době souboje o Alagaësi, ona zkouška byla zkouškou o výdrži a vůli vůdců. Pomocí ní se rozhodovalo, kdo se do má právo stanout v čele kmenů. Oba protivníci stáli naproti sobě a každý z nich si dělal dlouhým nožem zářezy do paží. Ten, kdo vydržel déle, měl právo vládnout, poražený pak slíbil svou absolutní loajalitu. Nasuda se zkoušku rozhodne podstoupit, jelikož věří, že tak nejlépe ochrání svůj lid: „*Dělám to pro ně. Narodila jsem se, abych sloužila, a tohle je moje služba.*“¹⁸³

Přestože Nasuda v mnohém byla manipulativní, věřila v čestnost lidí a sama se snažila jít příkladem, toto je znovu prokázáno při Zkoušce dlouhých nožů, jelikož ani jeden z účastníků nesmí své rány nechat léčit pomocí kouzel, pouze přirozenou cestou. Nasudě je nabídnuto, aby si vzala utišující léky, s tím, že se o tom nikdo nedozví, ona to však odmítá: „*Odpověděla bych ti stejně jako teď: podvádění je nečestné. Musela jsem vyhrát zkoušku bez lsti, aby v budoucnu nemohl nikdo zpochybnit mé vůdcovství.*“¹⁸⁴ Paolini v ní vytvořil

¹⁸³ PAOLINI, Christopher: *Brisingr. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 111.

¹⁸⁴ PAOLINI, Christopher: *Brisingr. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 114.

následováníhodného vůdce, který je ochotný položit vlastní život pro dobro svého lidu, na rozdíl od Galbatorixe.

Nasudin vzhled je posouván do pozadí, je sice uznávána jako krásná žena, ale mnohem většího ocenění se dočkává její povaha a schopnosti. Přesto za zmínku stojí to, že se jedná o černošku, volba barvy pleti zde může mít dva důvody. Za prvé je pro autora přirozenější pro způsob života Vardenů, jelikož mohou být vnímáni jako původní kmeny v oblasti subsaharské Afriky (tomu by odpovídalo i podobné oblečení). Za druhé je možný důvodem doba a země, kde Paolini vyrůstal a důraz, který je kladem na multikulturní prostředí. Autor tak v díle využil kromě několika ras v Alagaësi i odlišnost barvy pleti, čehož se u Tolkiena čtenář nedohledá.

Bylinkářka je autorovým vyjádřením díky, lásky a obdivu vůči mladší sestře. V rozhovoru pro rodinné webové stránky o volbě a charakteru této postavy uvedl: *„Bylinkářka Angela byla inspirována mou sestrou. Ta ví latinské názvy všech místních květin, pamatují si, že se strýcem jsme s ní měli obří hádku o tom, zda jsou ropuchy žáby nebo ne. Ona je úžasný a fascinující člověk, plný vtipu a moudrosti, velmi dobře přijala, že jsem po ní pojmenoval postavu.“*¹⁸⁵. Ostatně scéna s žábou se objevuje již při setkání s Angelou:

„Pak mi dovolte, abych se zeptal správně,“ řekl Brom s úsměvem. „Ve kterém domě bydlí Jeod? A proč držíte v ruce tu žábu?“

„Ted’ už se konečně někam dostáváme,“ zažertovala Angela. „Jeod bydlí napravo. A co se týče té žáby, ve skutečnosti je to ropucha. Pokouším se dokázat, že ropuchy neexistují – že jsou pouze žáby.“

„Prosím vás, jak by mohly ropuchy neexistovat, když přece máte jednu v ruce?“ přerušil ji netrpělivě Eragon. *„Kromě toho vůbec nechápu, k čemu to může být dobré, když prokážete, že existují jenom žáby?“*

*Žena rázně zavrtěla hlavou, až jí tmavé kudrny nadskakovaly. „Kdepak, nerozumíš tomu. Pokud dokážu, že ropuchy neexistují, pak tohle je žába a nikdy to nebyla ropucha. A tudíž ta ropucha, kterou ted’ vidíte, neexistuje...“*¹⁸⁶

¹⁸⁵ PAOLINI, Christopher. Q&As with Christopher: Angela, Glaedr, and Other Burning Questions. In: *Paolini.net* [online]. 6. 10. 2014 [vlastní překlad 15. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.paolini.net/2014/10/06/qas-christopher-angela-glaedr-burning-questions/>

¹⁸⁶ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 178-179.

Eragon v této scéně reprezentuje samotného autora, se stejnou netrpělivostí a zarputilostí odmítá teorii vyslovenou Angelou, Brom je zde zase v roli Paoliniho strýce, který se snažil nevybírat si stranu ani svého synovce ani neteře, tak aby je nerozhněval. Tato konkrétní scéna je vzpomínkou na jeden z rodinných výletů do přírody.

Nicméně co se postavy Angely týká, je opředena tajemstvím, čtenář nikdy nezjistí, kolik jí je ve skutečnosti let, vypadá mladistvě, o něco starší než Eragon, přesto se setkala s jeho matkou, když jí věštila budoucnost. Stejně tak četla osud mladého Jezdce, viděla v něm nesmrtelnost nebo dlouhý život. V následujících dílech Eragon dosáhl ještě pevnějšího spojení se Safírou a to způsobilo, že se fyzicky mnohem více začal podobat elfům než lidem, Dračí jezdcí se navíc dožívají dlouhého věku i díky magii draků. Zajímavé je, že se při čtení z kůstek objevil znak lodi a Angela Eragona upozornila na to, že jednou opustí Alagaësií a odpluje do neznámé krajiny. Paolini nechal své elfy plout na lodích do jiné říše, toto si zřejmě vypůjčil od Tolkiena.

3. 3. Environmentalismus

Tuto část diplomové práce inspirovala mimo jiné práce profesorů Dickersona a Evanse z univerzity v Kentucky¹⁸⁷. Ti přišli s tezí, že Tolkien ve svém díle odráží mimo jiné i potřebu přírody v životě člověka. Proto se zde budeme snažit potvrdit jejich tezi ukázkami, které se tématu věnují, a jejich následnou analýzou a interpretací. Podobný způsob pak aplikujeme i na dílo Paoliniho.

Svět Středozemě nabízí hlubokou a komplexní ekologickou vizi. Přesto se dle Dickersona a Evanse nedá hovořit o environmentálním díle či přírodně zaměřené literatuře. Pracuje se spíše s předpokladem, že důležitost přírody v příbězích ze Středozemě je odrazem silné filozofické a teologické základny autora. Propojení mýtů s tematikou životního prostředí je citelné v *Silmarillionu*, ten je založen na vyprávění příběhu z Prvního věku. Objevují se zde momenty zrození života, obydlení země prvními rasami i mýty o bájných stromech, konkrétně jsou to tzv. Dva stromy, ty jsou neoddělitelně spjaty s veškerým životem. Dickerson a Evans ve své publikaci polemizují o tom, že pokud by se ve Středozemí nikdy neobjevili elfové či lidé, mytické stromy by přesto zůstaly, jelikož jsou darem bohů a reprezentují hodnoty,

¹⁸⁷ Jako základ nám slouží publikace autorské dvojice DICKERSON, Matthew a EVANS, Jonathan Jejich dílo bylo vydané v roce 2006 pod názvem: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien*. Český překlad v době psaní DP není zhotoven, v práci je využit vlastní překlad.

ušlechtilost a krásu božského původu.¹⁸⁸ Předpokladem je zde ale spíše Tolkienova celoživotní víra než environmentální smýšlení, jelikož autor byl silně věřící křesťan a otázka božského stvoření světa pro něj byla neoddiskutovatelná.

U Paoliniho tvoří příroda nedílnou součást díla, je zde odkaz na milované prostředí rodné Montany a způsob výchovy, kterou prošel. Autor vyrůstal v poměrně skromných podmínkách, jeho rodiče kladli důraz na vzdělání, ale také kontakt s okolním prostředím. S tím souvisí i snaha naučit děti samostatnosti a schopnosti přežít v nebezpečné krajině.

3.3.1. Tolkienův odkaz

*„Prostředí v Tolkienovi není pozadí: je velmi výraznou součástí příběhu.“*¹⁸⁹
Dan Hennah, filmový architekt.

Středozem se v představách čtenářů stala místem s nekonečnou krajinou, horami sahajícími až do oblak, lesy a louky, jejich zeleň připomíná svobodu. K dokonalosti tyto představy pomohli Tolkienovým čtenářům přivést pozdější ilustrace (vydání od roku 1991) britského malíře Alana Leeho¹⁹⁰, který využil tvárnosti akvarelových barev. Definitivní podobu pak Středozemi vetknulo filmové zpracování, kdy Nový Zéland přináší realistickou vizi Tolkienova světa.

Prvním místem, se kterým je čtenář seznámen je Kraj, ten je neponičeným koutem Středozemě žijící vlastním životem. Působí jako pokojné místo mimo dění. Místní rasa, hobité, zde žijí zemědělským způsobem života. Každý dům má vlastní zahrádku a ta je jednou z největších vášní pro půlčiky.¹⁹¹ Hobité žijí ve svých domech, v podzemních norách respektive, ty jsou velmi elegantně zapuštěny do okolní krajiny. Je zajímavé, že v případě Bilba se čtenář dozvídá o lepších pokojích situovaných nalevo od vchodu. Přídavným jménem lepší však nemyslí lépe vybavené, jedná se o pokoje s lepším výhledem, konkrétně pak na zahradu – zobrazení přírody v člověkem kultivovaném prostředí – a na louky s řekou, protékající Krajem – přirozeně vytvořené části Kraje.

¹⁸⁸ DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006, s. 11. [vlastní volný překlad].

¹⁸⁹ SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 67.

¹⁹⁰ Lee se podílel i na tvorbě filmových kulís, k jeho nejoblíbenějším patří elfské město Roklinka a hlavní město Gondoru Minas Tirith.

¹⁹¹ Půlčik, z anglického originálu halfling, bývá používán jako označení pro hobita, především ze strany entů a lidí.

Blízkost hobitů k přírodě a jejím materiálům se odráží na způsobu života, možná i proto je spisovatel nenechal nosit obuv. Při chůzi mají tak pravidelný kontakt s půdou. Dále je obléká do barev připomínajících okolní přírodu, jsou to především hnědá, zelená a žlutá, tedy barvy vyskytující se napříč ročním obdobím. Například v *Návratu krále* Frodo se Samem diskutují o tom, jak bude pojmenovaná Samova dcera, Frodo poukazuje na tradici květinových jmen u hobitů. Půlčící jsou vykresleni jako relativně skromní lidé, kterým stačí k životu pouze to, co mají, co jim bylo dáno přírodou, což jim přináší šťastný život. Tuto myšlenku připouští i trpaslík Thorin při posledním rozhovoru s Biblem v době, kdy je již smrtelně zraněn: „*Je ve vás víc dobrého, než sám víte, synu laskavého západu. Máte odvahu i moudrost, sloučené ve správném poměru. Kdyby si víc našinců dovedlo cenit jídlo a veselí a zpěv nad nahromaděné zlato, svět by byl radostnější.*“¹⁹² Thorin zde reflektuje hamižnost trpaslíků a touhu po moci ze strany všech ras ve Středozemí. Právě tyto vlastnosti zapříčinily Bitvu pěti armád odehrávající se v knize *Hobit*, ze stejného důvodu byl rozpoután i finální střet dobra se zlem v trilogii *Pán prstenů*.

Místo, odkud pocházel Bilbo i Frodo dlouho zůstávalo nenarušeno okolním děním a všeobecně prospívalo. Nicméně i Kraj je zasažen válkou o moc a ke konci třetího dílu, *Návrat krále*, o něj ještě čtveřice hobitů svede boj s pomstychtivým Sarumanem. Ten proměnil poklidné místo až rajske podoby v průmyslem poničenou část země. Andrew Light v publikaci *Pán prstenů a filozofie*¹⁹³ přirovnává Kraj k průmyslovým městům jako je Manchester nebo Pittsburgh. Frodo, Smíšek, Pipin a Sam se po porážce čaroděje podílejí na obnově jejich domova. Sam využívá daru od elfské královny paní Galadriel, aby vysadil nové stromy, které symbolizují nový život obyvatel Kraje, i zde se projevuje jeho nesobeckost, jelikož dar mohl využít pouze pro vlastní prospěch: „*Sam tedy zasadil semenáčky všude, kde byly zničeny zvláště krásné nebo milované stromy, a do půdy u kořenů vložil po zrníčku drahocenného prachu. Chodil při té práci křížem krážem po Kraji... Jaro překonalo jeho nejbláhovější naděje. Vysazené stromy začaly rašit a růst, jakoby čas spěchal a chtěl za rok dohonit dvacet let.*“¹⁹⁴ Tolkien si dal velmi záležet na tom, aby se do Kraje vrátila hojnost a přirozená krása, jeho obnova může symbolizovat obnovu Evropy po dvou světových válkách. Pro část čtenářů to může být připomínka jeho lásky k centrální Anglii,

¹⁹² TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012, s. 228.

¹⁹³ BASSHAM, Gregory, BRONSON, Eric a kol.: *Pán prstenů a filozofie. Jedna kniha vládne všem*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-149-8.

¹⁹⁴ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (III): Návrat krále*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 251-252.

kde trávil volný čas a zdejší příroda pro něj byla místem pro odpočinek a inspiraci. Podle Dickersona a Evanse je jednání hobitů také odrazem Tolkienovi víry v dobrotu člověka¹⁹⁵, odráží se zde především silný etický a morální základ autora.

Nejvýraznějším environmentálním prvkem jsou v Tolkienově díle bezesporu enti. Tito lesní obři, pastýři stromů, v sobě pojí lidský a přírodní prvek. Velkého obdivu je jim dostává od elfů, toto je potvrzeno i Legolasem, když prochází společně s Aragonem a Gimlim prastarým lesem Fangorn. Ostatně byli to právě „Prvorození“, kteří probudili enty a stromy: „*Elfové zjevně v entech posílili schopnost uvažovat a následně i mluvit.*“¹⁹⁶ Důvodem bylo zřejmě to, aby jim svěřili péči o lesy, ty se pod jejich dohledem rozrůstaly a sílily. Enti totiž vyjadřovali svůj respekt k přírodě tím, že nechali stromy a rostliny růst vlastním tempem v souladu s přirozeným vývojem lesa.¹⁹⁷ Ničení lesní krajiny bylo jedinou příčinou, jež donutila enty k aktivnímu zapojení do boje proti zlu. Poté, co společně se Smíškem a Pipinem svrhli vládce Železného pasu Sarumana, cílili svou energii pouze na obnovu poničených lesů¹⁹⁸ a dále se neúčastnili boje o Středozem.

Podle moderních ekologických definic by mohli být enti, stejně tak i elfové, považováni za ochránáře životního prostředí či památkáře, jejichž cílem je zachovat rovnováhu mezi rasami i živočišnými druhy žijícími ve stejném prostoru.¹⁹⁹

3. 3. 2. Paoliniho pocta Paradise Valley

Jak je výše zmíněno, rodina žila v Montaně. Paradise Valley je opuštěnou lokalitou s kilometry neobydleného místa. Sám autor přiznává, že jeho popis krajiny je inspirován místem, kde vyrůstal. Ve svém rozhovoru pro slavný časopis Rolling Stones říká: „*Většina mého popisu přírody, to jak vypadá led, jak vypadají stromy – to je vše odtud.*“²⁰⁰

¹⁹⁵ DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006, s. 36. [vlastní volný překlad].

¹⁹⁶ BASSHAM, Gregory, BRONSON, Eric a kol.: *Pán prstenů a filozofie. Jedna kniha vládne všem*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2009, s. 237.

¹⁹⁷ DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006, s. 123. [vlastní volný překlad].

¹⁹⁸ Tolkien zde poskytl obraz vypálené krajiny. Skřeti totiž těžili dřevo na výrobu armády.

¹⁹⁹ DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006, s. 124. [vlastní volný překlad].

²⁰⁰ FORTINI, Amanda: *The Prince of Dragons: Christopher Paolini and the Rise of ‚Inheritance‘*. In *Rolling Stone*. [online] 3(2012) [vlastní překlad 22. 10. 2016] Dostupné z:

Paolini sepisoval dobrodružství Eragona v Beartooth Mountains, ty mu poskytly tisíce čtverečných kilometrů divočiny. Jsou domovem grizzly medvědů, lososů, zubrů a řady dalších zvířat, ke kterým má autor blízký vztah. Dodnes vzpomíná na dětství prožité podél řeky Yellowstone²⁰¹ a na táboření v jejím povodí či v horách: „Vyráběl jsem si vlastní luky a šípy. V horách jsem nacházel zkameněliny malých tvorů...Počasí v Montaně je dost drsné a nahoře v horách mě už zastihlo pár bouřek, což je nebezpečné, protože když promoknete, hrozí vám podchlazení. Před dvěma lety jsem byl na túře s prastrýcem Bruceem a svou sestrou a najednou jsme narazili na medvěda brtníka, což vám kapku zrychlí tep. Medvěd se na nás tak nějak podíval a pak se otočil a utekl, ale to jsou chvíle, kdy si uvědomíte, že rozhodně nejsme na vrcholu potravního řetězce. Všechny tyto zážitky vypěstovaly moji lásku k přírodě a čerstvému vzduchu. Království Alagaësie se do značné míry podobá místům, kde žiji, Beartooth Mountains a řece Yellowstone.“²⁰²

Eragon vyrůstal v Dračích horách právě pro ně se předobrazem zřejmě staly Beartooth Mountains, autorovi vlastní zážitky jsou připomínány Eragonovou touhou objevovat nové věci a vydávat se na zakázaná místa. Právě tato zvědavost mu pomohla najít dračí vejce. Největším pohořím Alagaësie jsou Beorské hory, svou výškou výrazně převyšují ty v Montaně, ale sám autor potvrdil, že je mají odrážet: „Prostě jsem vzal hory, které tolik miluji, a vzdal jsem jim hold tím, že jsem je udělal desetkrát vyšší.“²⁰³

Během čtení čtyř dílů je autorem poskytnuta řada líčení o nekonečné krajině, ať už překrásné zalesněné části Alagaësie nebo nespoutané, nehostinné ale o to více impozantní pouště Hadarak. Právě poušť se stala oblíbeným místem Safiry: „...Nejen to, cítím se, jako bych se pro tuhle poušť narodila. Je tu dost prostoru, který potřebuji, hory, kde bych mohla přespávat, a skrytá kořist, kterou bych mohla celé dny lovit. A to teplo! Zima mi nevadí, ale v tomhle horku se cítím živá a plná sil.“²⁰⁴ Výběr pouště jako oblíbené části země pro dračici může být interpretován jako touha po svobodě a volnosti, něco, co by mělo náležet všem zvířatům. Zároveň autor mohl do přání Safiry vkládat i vlastní, jelikož on sám má rád prostor, nerušený klid a divokou přírodu.

<http://www.rollingstone.com/culture/news/the-prince-of-dragons-christopher-paolini-and-the-rise-of-inheritance-20120308>

²⁰¹ Ta protéká státy Wyoming, Montana a Severní Dakota, táhne se po 692 mil, což je asi 1 114 kilometrů.

²⁰² COTTA VAZ, Mark: *Kniha o filmu Eragon*. Praha: Fragment, 2006, s. 15.

²⁰³ Tamtéž, s. 16.

²⁰⁴ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 324.

Propojenost s přírodou Paolini ilustroval především na jeho elfech. Rostliny jsou pro ně symbolem života, to Eragonovi vysvětluje Arya poté, co jí kouzlem vytvořil lilii: „*Dávat květiny je zvyk, který sdílají obě naše rasy, ale my elfové mu přikládáme větší důležitost než lidé. Darovat květinu znamená všechno, co je dobré: život, krásu, znovuzrození, přátelství a další věci.*“²⁰⁵ Ostatně elfům také propůjčil schopnost vytvářet ze dřeva zbraně pomocí zpěvu. Zároveň jsou rasou, která si draků velice považuje, přestože v dávných časech s nimi bojovali, proto všichni elfové odsoudili Galbatorixe za jeho běsnivé vraždění Jezdců a jejich draků, také za zotročení černého draka Šruikana.

Velkým tématem je v knize právě Galbatorixův přístup k drakům, jelikož po vyvraždění všech Jezdců automaticky zahynuli i jejich draci. Král měl k dispozici pouze Šruikana a tři nevylíhnutá dračí vajíčka. Ty nechával pod permanentním dozorem. Díky magii věděl, že zbývá pouze jediná samice, neustále se snažil najít pro ní Jezdce, tak aby si do budoucnosti zajistil pokračování Šruikanovy pokrevní linie. Safira věděla, že patří do rukou Eragona, ale stále zde pro ni panovaly obavy, že by se mohlo jednat o králův trik. Paolini ve svých rozhovorech s fanoušky vysvětlil, jak dlouho byla dračice v zajetí, jednalo se o více než osmdesát let, během kterých se ji Galbatorix pokoušel ovlivnit k vylíhnutí a poddání se jeho ideálům. Zároveň velmi citelně vnímala i mučení, ke kterému v jeho sídle docházelo, především pak traumatizování elfské princezny Aryi.²⁰⁶ Stejného psychického nátlaku se dostalo i dalšímu drakovi, jež se vylíhl Murtaghovi²⁰⁷, červený drak Trn byl nucen k slibu věrnosti, aby ochránil svého Jezdce. Podobně na tom byl i Murtagh, jelikož Galbatorix před jeho zrakem mučil Trna ihned po vylíhnutí. Nesvoboda a trýznění zvířat se nejvíce projevuje na černém Šruikanovi, ten strávil řadu let spoután černou magií se šíleným králem, což ovlivnilo i jeho psychiku. V knihách je řečeno, že drak z mysli krále sám zešílel a ztratil veškerý pojem o okolním světě. Konec jeho nesvobodě přinesla až smrt, ta se v tomto případě dá považovat za vysvobození. Zabit byl elfkou Aryou s pomocí Safiry a Trna. Pro samotnou Aryu to ale znamenalo velké břemeno, jako reprezentantka rasy úzce spjaté s přírodou si nebyla jistá, zda se s tímto činem vyrovná. Proto na konci cyklu odchází

²⁰⁵ PAOLINI, Christopher: *Brisinigr. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, 190.

²⁰⁶ PAOLINI, Christopher. Q&As with Christopher: Magic, Saphira hatching, Favourite scenes, and more. In: *Paolini.net* [online]. 26. 11. 2014 [vlastní volný překlad 16. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.paolini.net/stuff/articles/article-series-qas-christopher/qas-christopher-background-magic-saphira-hatching-favorite-scenes/>

²⁰⁷ Eragonův poloviční bratr, měli stejnou matku, ta v cyklu nevystupuje, pouze je zmíněna. Autor posléze přiznal, že se obětovala pro životy svých synů.

strávit nějaký čas bez kontaktu s lidmi. Doprovází jí pouze zelený drak, jež si jí zvolil za Jezdce ve chvíli, kdy se přiblížila k jeho vejci. Právě „zrození“ posledního z draků v zajetí může být vnímáno jako definitivní osvobození od trýznění, kterému byli draci vystaveni po desetiletí a příslibem pro budoucí obnovu komunity tohoto plemene, stejně tak i možnost obnovy řádu Jezdců.

3. 4. Zobrazení zla

Příběhy o statečných činech hrdinů a jejich neuvěřitelných dobrodružstvích vždy přináší nějaký typ souboje mezi dobrem a zlem. Každý autor má svou vlastní vizi toho, co si pod těmito pojmy představuje, se svou představou přišli i Tolkien a Paolini. Naše analýza a interpretace stojí především na ústředních představitelích zla v knihách *Pán prstenů* a *Odkaz dračích jezdců*.

3. 4. 1. Sauron

Starší z autorů, poskytl neuvěřitelně propracovaný koncept fiktivního světa, v němž po celý jeho historický vývoj dochází k střetům nejrůznějších idejí. Souboj dobra a zla je zde dominantním prvkem. Podle řady autorů především *Pán prstenů* představuje silně nábožensky založenou knihou. Ralph C. Wood²⁰⁸ ve svém článku pro periodikum *Christian History* o Tolkienově práci vyjadřuje jako o hluboce křesťanské zobrazující zásady a obavy věřícího člověka.

Zatímco o reprezentantech dobra lze uvažovat jako o rasách, plemenech, čarodějích, elfech, Rohirech, hobitech aj. představitelé zla se u Tolkiena objevují jako jedinci.²⁰⁹ Jak již bylo v první části diplomové práce naznačeno, zlo je většinou ve fantasy literatuře vnímáno individuálně, naproti tomu dobro je reprezentováno kolektivně. Své následovníky si pak zlo vybírá prostřednictvím „infikování“ jejich mysli, ať již příslibem nesmrtelnosti nebo nezměrné moci. To, že Sauron sám nikdy nepromlouvá k postavám přímo a nikdy není viděna

²⁰⁸ WOOD, Ralph C. Good & Evil in Middle-earth!. In *Christian History* [online], 2003, 22(2), s. 28. [vlastní volný překlad]. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=17&sid=743a503f-c517-4127-a164-ffe28b2e64dd%40sessionmgr103&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNNoaWImbGFuZz1jcyZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#AN=10001160&db=asn>

²⁰⁹ STANTON, Michael N.: *Hobiti, elfové a čarodějové. Objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 136.

jeho tvář²¹⁰, je zcela jistě účelem autora, právě tímto rozhodnutím nabývá zlo abstraktní podoby a možná o to větší nebezpečí reprezentuje. Naproti tomu jeho přísluhovači mají hmotnou podobu, ať už mluvíme o skřetech, Černých jezdcích nebo čaroději Sarumanovi. Tělesná forma, i když jezci jsou pouze duchové, umožňuje přímý souboj s dobrem, a také se stávají reálnějšími.

Sauron původně patřil mezi duchy stvořené na počátku Středozemě, jeho učitelem byl děsivý Melkor, ten v mnohém připomíná samotného Lucifera. Po jeho porážce se k moci dostává právě Sauron. „*Tolkien soudí, že si Bůh zaslouží mimořádnou úctu, protože jen On skutečně tvoří.*“²¹¹ Zlý duch Sauron však touží po nezměrné moci a možnosti rozhodovat nad osudem celé Středozemě, čím by mu připadl právě status prisouzení pouze Ilúvatarovi, tedy stvořiteli života ve Středozemi. Prostředky k dosažení svých cílů si vytváří pomocí temné magie. „*Sauron tedy není zlý jenom proto, že ničí. Je zlý proto, že se snaží tvořit.*“²¹². Colbert, s odvoláním na literárního kritika Randela Helmse, považuje Saurona za Tolkienovu verzi Satana a Mordor se v této interpretaci stává Peklem.

Samotný Mordor, centrum zla ve Středozemi, je Tolkienovou dramatickou vizí zla a jeho devastujících účinků na člověka, ale i přírodu.²¹³ Jedná se o krajinu přímé tyranie Temného pána a představuje zobrazení Středozemě v případě, že by Sauron a jemu podobí vyhráli. Pohled na mrtvou zemi nabízí autor v Návratu krále, když se po dlouhém putování dostává Froda, Sam a Glum k branám Mordoru:

„Před nimi se v úsvitu temně zvedaly veliké hory pod střechem oblak a dýmu. Od jejich úpatí se napřahovaly mohutné bašty a rozbité pahorky, jejichž nejbližší konec byl vzdálen jen asi dvanáct mil. Frodo se rozhlížel s hrůzou. Mrtvé močály a vyprahlá rašeliniště Zemí nikoho byly strašné, avšak země, kterou teď plíživý den zvolna odhaloval jeho uhýbajícím očím, byla mnohem odpudivější. I do Jezera mrtvých tváří snad někdy přišel hubený přízrak zeleného jara, sem však nemohlo jaro ani léto přijít nikdy. Zde nežilo nic, ani malomocné plísně živící se hnilobou. Zelené tůně byly zadušeny popelem a plazivými bahny, chorobně bělošedými, jako by hory vyzvrátily kal ze svých útrob na okolní země. Vysoké mohyly na prach

²¹⁰ O hmotnou podobu Sauron přišel při souboji s Aragornovým předkem Isildurem.

²¹¹ COLBERT, David: *Kouzelný svět Pána prstenů. Okouzující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů.* Praha: BB art, 2002, s. 136.

²¹² STANTON, Michael N.: *Hobiti, elfové a čarodějové. Objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů.* Praha: Mladá fronta, 2003, s. 136.

²¹³ DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006, s. 186. [vlastní volný překlad].

rozdrčených skal, veliké kužele zeminy spálené ohněm a poskvrněné jedy stály jako necudný hřbitov v nekonečných řadách, jež zvolně odhalovalo neochotné světlo.

Došli ke spoušti ležící před Mordorem, k trvalému pomníku temné dřiny jeho otroků, jenž měl přetrvat, až všechny jejich záměry zvětší; zem poskvrněná, nevyléčitelně chorá, leda by přišlo velké moře a omylo ji zapomněním.

„Je mi špatně,“ zaúpěl Sam. Frodo nepromluvil. Chvíli tam stáli jako lidé, kteří odnášejí noční mûru cíhající na pokraji spánku, přestože vědí, že k ránu mohou dojít pouze skrze stíny.“²¹⁴

Krajina je v Tolkienově podání mrtvá, přirovnání k noční můře symbolizovat strach z toho, jak by svět vypadal, pokud by lidé dovolili zvítězit zlu. Jedinou spásou pro Mordor a návrat života do tohoto místa by mohla být snad jen potopa, která by odnesla všechno zlé. Volba potopy jako jediného možného východiska je zřejmě autorovým odkazem na biblický mýtus o potopě světa, k níž došlo v důsledku neuvážených špatností člověka. Další možnou inspirací pro Tolkienův Mordor byla evropská krajina po první světové válce, kterou si sám autor prošel, viz výše v životopise Tolkiena.

V Mordoru podle Sama nemůže existovat žádný život. Sauron je v první řadě dle našeho názoru ničitelem a vše, co vytvořil, poukazuje na nevážení si krásy světa a důležitosti lidského života. Jak ale viděl Saurona sám spisovatel je těžké hodnotit. Je jisté, že spisovatel postavil na první místo dobro, čtenář proto může ze své všední reality a života, kde ne vždy vychází vše podle jeho přání, utíkat do místa, kde dobro nakonec zvítězí.²¹⁵ Složitost dnešního světa mnohdy připomíná nikdy nekončící boj, Tolkienův *Pán prstenů* je útěchou, že i zdánlivě neporazitelné zlo může být zlomeno obětavostí, láskou a loajalitou vlastní každé živé bytosti. Tolkien věřil, že dobro je přirozené každému, záleží pouze na vlastní volbě.

Pán prstenů představuje zlo tak velké, že je srovnatelné s hrůzami naší doby, i proto je tato série knih stále aktuální. Samotného Saurona mnozí vidí jako paralelu k Adolfu

²¹⁴ TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (II): Dvě věže*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 199-200.

²¹⁵ WOOD, Ralph C. Good & Evil in Middle-earth!. In *Christian History* [online], 2003, 22(2), s. 28. [vlastní překlad]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=17&sid=743a503f-c517-4127-a164-ffe28b2e64dd%40sessionmgr103&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWlmbGFuZz1jcyZzaXRIPWVob3N0LWxpdmU%3d#AN=10001160&db=asn>

Hitlerovi či Josifu Stalinovi. Několik měsíců po útoku na Světové obchodní centrum²¹⁶ vyšel článek²¹⁷ Dona Federa, který přirovnával Temného pána ze Středozeří k Úsamu bin Ládínovi. Tato potřeba přirovnání k lidem známým formám zla souvisí především s tím, že Tolkien ve svých příbězích nakonec vždy nechal dobro zvítězit. A tak mnohé interpretace směřují k morálnímu poselství v knihách a posílení víry člověka v lepší budoucnost. Například Feder část článku koncipoval jako poděkování newyorským záchranným sborům a jejich počínání přirovnal k představitelům dobra v trilogii.²¹⁸

3. 4. 2. Galbatorix

Alagaësie v době, kdy Eragon nachází dračí vejce je již několik let sužována krutovládou samozvaného krále Galbatorixe. O tom, jak se dostal k moci, se čtenář dozvídá téměř na samém začátku knihy, zároveň s ním se s příběhem šíleného krále poprvé seznamuje i protagonista knihy. Jehož dosavadní znalosti o vladaři byly založeny pouze na tom, co si povídali místní vesničané, z nichž žádný neznal příběh o nastolení krutovlády v Alagaësi. Vypravěčem se stává Brom, ten vzpomíná na zlatou éru Dračích jezdců a na její strmý pád v podobě Galbatorixova nástupu k moci:

*„Ačkoli je žádný nepřítel nemohl zničit, nedokázali se ochránit sami před sebou. A tak se v době jejich největší moci narodil v dnes již zaniklé provincii Inzilbêth chlapec jménem Galbatorix. Když mu bylo deset let, byl podroben zkoušce, jak bývalo tehdy zvykem. Zjistilo se, že v něm spočívají obrovské síly. Jezdci ho přijali mezi sebe.“*²¹⁹

Je zajímavé, že autor zvolil pro budoucího krále neurozený původ. O místě, kde hlavní záporná postava vyrůstala, není v tetralogii více řečeno, jedinou známou věcí je to, že provincie již neexistuje. Nicméně za zmínku stojí volba názvu pro tuto oblast, tedy *Inzilbêth*. Zde je jisté, kde Paolini čerpal, toto jméno totiž patřilo Tolkienově postavě, konkrétně jedné z královen mytické země zvané Númenor. Tato země byla vyzdvižena

²¹⁶ K útoku došlo 11. září 2011.

²¹⁷ FEDER, Don. Lord of the Rings: A Morality Tale Suited for Modern Times. In *Insight on the News* [online], 2002, 18(3), s. 45. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=3&sid=6713610b-0e19-4529-add4-6c30490ecddb%40sessionmgr4007&hid=4209&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWlmbGFuZz1jcyZzaXRIPWVob3NOLWxpdmU%3d#AN=41035021&db=bwh>

²¹⁸ Tamtéž s. 45.

²¹⁹ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 43.

z moře, Tolkien se zde zřejmě inspiroval bájnou Atlantidou. Sám Paolini přiznává, že z rozsáhlé mytologie Středozemě čerpal, jelikož jej tyto příběhy provázely od dětství.

Brom dále vysvětluje, jak probíhal výcvik Galbatorixe a proč byl nebezpečím již od samého počátku:

„Prošel výcvikem a v dovednostech předčil všechny ostatní. Díky daru bystré myslí a silného těla brzy zaujal mezi Jezdci přední místo. Některým se jeho prudký vzestup zdál nebezpečný a varovali ostatní. Jenže Jezdci ve své síle zpychli a nevěnovali varování žádnou pozornost. Želbohu, v té době vznikl zárodek velkého utrpení.“²²⁰

Galbatorixova neuvěřitelná síla a moc, kterou disponoval od nízkého věku, v mnohém připomíná osud Anakina Skywalkera z filmové ságy Star Wars. I u něj měla část z řádu Jedi pochybnosti o tom, zdali není příliš silný a jeho neuvěřitelný potenciál není zárodkem příklonu k temné straně. Dalším možným výkladem je podobnost císaře Palpatina a Galbatorixe, jelikož oba byli schopni zkorumpovat mysl okolí a využívali jiných ke špinavé práci. Podobnost se Star Wars je pozorovatelná i u jiných charakterů z knihy, sám Eragon v mnohém připomíná Luka Skywalkera. Oba vyrůstali se strýcem, který byl tragicky zabit (vojáky Galbatorixe/vojáky Impéria), stejně tak jejich základní výcvik vedl bývalý člen řádu (Brom/Obi Wan Kenobi), samotný výcvik byl dokončen Mistrem řádu, který se po dlouhá léta skrýval (Oromis/Yoda). Paralel by znalec obou příběhů našel mnohem více. Paolini samozřejmě Star Wars viděl a přiznává, že je jejich velkým fanouškem²²¹, nicméně nikdy otevřeně nepřiznal vypůjčení si velké části z dějové linky vesmírné ságy.

Proč se z Jezdce stal zrádce? Galbatorix přišel v důsledku vlastní nerozvážnosti o dračici, sám byl na pokraji smrti, dokud jej řád nezachránil, jenže v té době byl již nenávratně ztracen ve vlastní zlobě. Ze ztráty draka se nikdy plně nevzpamatoval, navíc utíkal zraněný a několik dní bloudil v pustinách země, dostal se až na pokraj smrti, tyto traumatické zážitky v něm jen zvyšovaly šílenství. Paolini zde vykreslil klasický příklad diktátora a jeho nástupu k moci. Nejprve použil postavu muže, který si sám prošel vojenským výcvikem a několika traumatickými zážitky, dalším krokem Galbatorixe bylo, že si našel skupinu věrných, kteří souhlasili s jeho pokřivenými ideály. Těchto třináct zrádců bylo označováno za Křivopřísežníky, jelikož porušili svůj slib vůči řádu. S jejich podporou ukradl a zotročil draka. Toto se dá považovat za jeden z jeho nejtěžších zločinů, jelikož draci

²²⁰ PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009, s. 43.

²²¹ Na osobním twitterovém profilu často zveřejňuje příspěvky týkající se novinek ze světa Star Wars.

v Alagaësi byli svobodnými bytostmi. Jakmile byl jeho nový drak schopný boje, začalo Galbatorixovo kruté běsnění. Pobil všechny Jezdce, kteří se mu odmítli podvolit, společně s nimi umírali i jejich draci.²²² Takto byl dokonán vojenský puč a nastolena diktatura. Krvopřísežníci měli prakticky neomezenou moc, po krajině rozpoutali teror, fungovalo zde stanné právo, sami zrádci nepodléhali žádným zákonům, zodpovídali se pouze vůdci. Byli také jeho osobní gardou, v mnohém mohou připomínat například jednotky SS. Posléze, aby zabránil případným pokusům o převzetí moci ze strany jeho věrných, neštítel se Galbatorix postupně pozabíjet své nejbližší spolupracovníky pod nejrůznějšími křivými obviněními. Ve svém království zavedl krutý režim, kontroloval naprostou většinu území²²³. Pořádek udržovala armáda, do ní byly zavedeny odvody, ty se týkaly chlapců po dovršení osmnácti let. V relativně nízkém věku nebyli chlapci dostatečně zkušení, zároveň většina obyvatel byla bez vzdělání, proto bez hlubšího přemýšlení přijímali ideály režimu. Dalším typickým projevem Galbatorixova totalitního způsobu vlády byla existence špionážní sítě a udavačství, kterého se dopouštěla řada obyvatel, jednak ze strachu a paranoie a jednak z možnosti nabýt lepšího postavení. Opozice vůči vládci žila mimo zákon, fungovala z velké části na partyzánském způsobu boje a až do objevení nového Jezdce neměla prakticky žádný vliv na politickou situaci.

Autor propůjčil Galbatorixovi nesmírnou moc, především jej učinil velmi silným kouzelníkem (Jezdci obecně byli schopni díky spojení s drakem vykonávat složitější kouzla). Pouto, které bylo pomocí černé magie vytvořeno mezi králem a ukradeným drakem bylo nepřirozené a odsuzovalo tak draka k určité formě otroctví. Pod vlivem této magie nebyl totiž schopen samostatného rozhodování a byl plně podvolen Galbatorixovi. Dalším projevem krutosti vládce bylo to, že kradl duše zabitých draků, tzv. Eldunarí, a posiloval tak vlastní moc. Ve své podstatě tyto duše fungovaly jako steroidy, síla z nich získaná nebyla přirozenou cestou a způsobovala nevýhodu všem možným protivníkům Galbatorixe, jelikož ten nyní vládl nad mocí i vzpomínkami všech takto ukořistěných draků. Dalším projevem jeho schopností byla spolupráce s tzv. Stíny. Galbatorix využil toho, že tito muži byli posednuti

²²² V tetralogii je stanoveno, že pokud zemře Jezdec, automaticky vyhasne i život jeho draka. Toto pravidlo však neplatí v opačném případě, draci byli ochotni položit vlastní život na ochranu svých Jezdců, tak to například udělala Bromova dračice, když jej uchránila před Galbatorixovými Křivopřísežníky (označení pro třináct zrádců rádu).

²²³ Mimo oblast, kde žili elfové, trpaslíci a rebelští Vardeni.

duchy v důsledku vlastního neuváženého používání magie. Čtenář zde může vidět další podobnost s Tolkienem, je zde silná paralela mezi Stíny a Nazgûly (přízraky).

Finální střet mezi Galbatorixem a Eragonem se odehrál až na konci posledního z dílů, do té doby se tito dva nikdy nesečkali. Jelikož měl Galbatorix nespornou převahu, jednak věkem a kvalitou boje, jednak díky celé řadě ukořistěných Eldunarí, musel autor přijít s jiným způsobem, jak jej hlavní hrdina porazí. Bylo by zcela nereálné, kdyby Eragon vyhrál v šermířském souboji, stejně tak i magickém. Safira byla rovněž bez šance, Šruikana porazila jen s pomocí Trna a Aryii. Paolini tak zničil Galbatorixe pomocí kouzla empatie. Eragon proto králi vyslal všechny vzpomínky a veškeré zlé činy, které způsobil od svého narození. Žádná živá bytost by nebyla schopna vydržet tak silnou vlnu emocí. Zničený tímto kouzlem prosil král o ukončení života, to ale hlavní hrdina odmítl, proto se Galbatorix uchýlil k sebevraždě s pomocí zbývající magie. Avšak ani v této chvíli nedosáhl nápravy, jelikož jeho cílem bylo i zabití všech přihlížejících, Paolini zde udělal z Eragona spasitele, který ochránil všechny na bojovém poli, přestože tím ohrozil sebe samého. Rázová vlna poničila králův hrad, s ním padla tyranie trvající po desetiletí.

3. 5. Na filmovém plátně

3. 5. 1. Petr Jackson a jeho oživení Tolkiena

Renesance *Pána prstenů* přišla s filmovým zpracováním trilogie (a pozdějším natočení filmů věnujících se příběhu Bilba Pytlíka z knihy *Hobit*), která je neodmyslitelně spojena s osobností režiséra Petera Jacksona. Přestože mnohé české webové stránky nabízí životopisy tohoto filmového tvůrce, pro naši práci jsme se rozhodli sestavit krátkou biografii pomocí zahraniční stránky Academy Achievement. V přílohách jsou využity oficiální fotografie a plakáty obou trilogií, které jsou přejaty z oficiálních facebookových profilů režiséra Jacksona a filmů.

Peter Jackson se narodil na Novém Zélandu nedaleko Wellingtonu 31. října 1961. Byl jedináčkem, a proto trávil hodně času sám. Jeho oblíbenou kratochvílí se staly procházky po okolí. Právě to jej mělo inspirovat k prosazení své rodné země jako lokality pro natáčení – nezkrotná novozélandská příroda se později stala místem, které vdechlo život Tolkienově Středozemi. Jak se ale dostal na režisérskou židli? Již od dětství byl inspirován

filmy, sám pak zmiňuje vliv klasiky stříbrného plátna, tedy King Konga z roku 1933²²⁴. V té době také začal s natáčením krátkých filmů, možná spíše scének. V šestnácti letech se rozhodl odejít ze školy a naplno se věnovat režii. Podařilo se mu vytvořit nízkonákladový film *Bad Taste*²²⁵, se kterým v roce 1987 uspěl na filmovém festivalu v Cannes. Po návratu se soustředil spíše na hororové filmy a pomáhal s rozvojem novozélandského filmového průmyslu, který byl v té době víceméně v plenkách. Velkého úspěchu dosáhl jako spoluautor scénáře pro film *Heavenly Creatures* v roce 1994, za nějž získal se svou dlouholetou známou Fran Walshovou nominaci na Oscara.²²⁶

Právě dvojice Jackson a Walshová je spojena s Tolkienem neoddělitelným poutem. Oba dva jeho knížky milovali od dětství a snažili se získat filmová práva na zpracování příběhu ze Středozemě, Jackson vypráví, jak s Fran uvažovali na natočení nového filmu: „Dostavil se nápad natočit *Pána prstenů*. Pořád jsem měl živé vzpomínky na to, jak jsem knihu před dvaceti lety četl, a stále jsem si myslel, že by z ní byl dobrý film. Prostě jsem nemohl pochopit, proč s tím nikdo nic nedělá.“²²⁷ V té době ale práva náležela nezávislému producentovi a rentiéroví Saulu Zaentzovi²²⁸, právě on se jako producent postaral o první zpracování *Pána prstenů*, tenkrát v kreslené podobě.²²⁹ Zaentz se nechtěl osobně podílet na dalším zpracování, jelikož neúspěch animované verze a averze skalních fanoušků Tolkiena k ní jej odradila. Proto souhlasil se prodejem práv filmové společnosti Miramax Film, ta následně byla skoupena společností The Walt Disney Company. Ta chtěla nové filmové zpracování, ale požadovala nízké náklady a spojení tří knih v jeden film. Nakonec však peníze na vytvoření, dnes již filmové klasiky, poskytlo studio New Line Cinema.

Nejtěžším úkolem se stalo převedení Tolkienovy tisícistranné ságy na filmové plátno, tak aby divák měl pocit, že se ve Středozemi opravdu nachází. O jeho reprodukce se postaral filmový architekt Dan Hennen a novozélandská filmová studia pro hmotné a digitální efekty

²²⁴ Sám pak na filmové plátno přinesl novou verzi v roce 2005.

²²⁵ Film neměl ani profesionální herce, ve skutečnosti se v něm objevili Jacksonovi přátelé a sousedé. Většinu speciálních efektů si vytvořil sám ve svém domě – stavěl modely, aj.

²²⁶ *Academy of Achievement*. “Sir Peter Jackson Biography — Academy of Achievement.” Poslední změna 14. 12. 2016 [vlastní volný překlad 14. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.achievement.org/autodoc/page/par0bio-1>

²²⁷ SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 12.

²²⁸ Mimo jiné producent úspěšného snímku *Anglický pacient*, který vznikl v době jednání o práva k *Pánu prstenů*.

²²⁹ Film byl natočen v roce 1987 režisérem Ralphem Baksim, jenže film na trhu propadl

Weta Workshop Ltd a Weta Digital Ltd. Důvodem pro téměř padesátiletý odstup knih a filmů je podle Jacksona také to, že on si mohl, na rozdíl od dřívějších režisérů, dovolit vytvořit několikahodinové filmy. Také si je vědom toho, že v době vzniku filmové trilogie již existovaly možnosti pro kvalitní vizuální efekty: „*Nástup moderních počítačových vizuálních efektů znamená, že teď můžeme dát takovým obrazům, jaké si příběh žádá, švih a eleganci, jež by dříve nebyly myslitelné.*“²³⁰ Ostatně všechny tři díly získaly sošku Oscara²³¹ v kategorii vizuálních efektů (*Společenstvo Prstenu* v roce 2001, *Dvě věže* v roce 2003 a *Návrat krále* v roce 2004).

Volba lokací pro natáčení padla na Nový Zéland především proto, že Jackson z něj pocházel. Atraktivitu divákovi přináší neobyčejná krajina, tu režisér sám popisuje takto: „*Protože jsme tady na dolním konci světa, máme tu hory, lesy a pole, řeky, jezera a vodopády, které působí povědomě, a přece trochu fantasticky.*“²³² Přestože Tolkienův popis krajiny je překrásný, vizuální možnosti filmu a osobitost Zélandu poskytla Středozeří zcela nový rozměr. Protože Nový Zéland si neprošel historickým vývojem Evropy, ve které se odráží řada dějinných epoch, měli zde filmaři volnou ruku. O vzhled elfských staveb, hobitích příbytků nebo síní trpaslíků se postaral malíř Alan Lee a koncepční výtvarník John Howe. Působivé obrazy vancouverského rodáka Howa byly později reprodukovány na plakáty, kalendáře i knižní obálky.

Kritiky oceňovaný je také casting herců. Hlavní roli, hobita Froda, získal v té době neznámý herec Elijah Wood. Ten Jacksona a jeho tým oslovil videonahrávkou části scénáře, do této vlastní nahrávky si vypůjčil kostým v Los Angeles a odjel do lesa, aby se lépe vcítil do děje. Mezi populární herce patřili především představitelé obou čarodějů – Christopher Lee jako zlomyslný Saruman a Ian McKellen jako Gandalf, Jackson je oba viděl jako jediné možné představitele těchto rolí. Sázkou na jistotu se stala Cate Blanchett, oscarová herečka, ta ztvárnila královnu elfské říše Galadriel. Postavu mladé princezny Arwen získala Liv Tyler, zřejmě pro její éterický vzhled a přirozenou eleganci. K hvězdnému obsazení patřil i představitel elfa Elronda Australan Hugo Weaving. Trpaslíka Gimliho ztvárnil herec John Rhys-Davies, gondorského rytíře Boromira si zahrál Sean Bean. Postavy hobitů Pipina (Billy Boyd), Smíška (Dominic Monaghan) a Sama (Sean Austin) byly obsazeny poměrně

²³⁰ SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 13.

²³¹ Celkově se trilogii povedlo ukořistit sedmnáct sošek, neuvěřitelných jedenáct z toho patří poslednímu dílu.

²³² SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 20.

neznámými herci, stejně tak roli Legolase získal mladý student dramatu Orlando Bloom. Herecký ansábl se rozšiřoval s každým filmem. Nezapomenutelným se stal Andy Serkis v roli Gluma, ten byl na plátno přiveden pomocí tzv. motion capture²³³, herec se posléze podílel na režii trilogie *Hobit*.

Úspěšnost byla bezesporu zapříčiněna přístupem Jacksona a jeho kolegů: „*Mám skutečně velikou náklonnost a úctu k Tolkienovu Pánu prstenů a filmy, které natáčíme, opravdu vycházejí z mé vize Tolkienova světa, uskutečněné ve spolupráci s mnoha jinými lidmi, kteří na tomto projektu pracovali.*“²³⁴

3. 5. 2. Neúspěch filmového zpracování Odkazu dračích jezdců

Práva na natočení filmu byla odkoupena společností Fox 2000 a ta do režisérské židle usadila začínajícího režiséra Stefena Fangmeiera, jenž se původně živil jako poradce pro vizuální efekty. Je nutno poznamenat, že při práci odborníka na vizuální efekty se podílel na velkofilmech typu *Terminátor 2* a *Jurský park*²³⁵, tedy divácky velmi úspěšných filmech. Přesto však jeho práce na *Eragonovi* není považována za kvalitní a úspěšnou, a to ze strany filmových kritiků i diváků. S přípravou filmu začal v roce 2004, v té době Peter Jackson již do kin uvedl *Návrat krále*, nejúspěšnější film z trilogie Pána prstenů. Za jednu z hlavních chyb u adaptací literárních bývá považován zásah do děje ze strany režisérů a scénáristů, Jackson a Fran Walsh k dílu Tolkiena přistoupili velmi citlivě a jejich snažení bylo oceněno nejvyšší filmovou metou, tedy soškou Oscar, Fangmeier mohl scénář obohatit o vlastní představy. Musel se vyrovnat s nutností zkrátit obsah knihy na necelé dvě hodiny filmu. Proto zde divák nemá možnost pozorovat stěžejní část příběhu, a to konkrétně budování vztahu Eragona a Safiry. Další problematikou je zapojování vedlejších postav. V knize je čtenář postupně seznamován s těmi, kteří ovlivnili Eragonův osud, mezi nimi jsou například Vardenové²³⁶, ve filmovém zpracování jsou ale představeni až v poslední třetině a pro diváka je problematičké pochopit jejich postavení v Alagaësi a motivy, které je vedou k boji

²³³ Jedná se o proces nahrávání, kdy je skutečný pohyb převeden do digitální podoby. Serkins tak ve speciálním obleku hrál roli Gluma, jeho pohyby i mimika tváře pak byly převedeny na počítač, ze kterého byla digitálně vytvořena podoba zrádného Gluma.

²³⁴ SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 7.

²³⁵ COTTA VAZ, Mark: *Knihy o filmu Eragon*. Praha: Fragment, 2006, s. 27.

²³⁶ Vardenové jedním z Paoliniho národů a během krutovlády Galbatorixe nabyli postavení vyhnanců a rebelů.

s Galbatorixem. Stejně tak je naloženo i s postavou trpaslíka Orika, ten se stal blízkým přítelem Eragona i Safiry, ale jeho činy jsou ve filmu připisány Murtaghovi. Důvodem může být úspora času, jelikož postava Murtagha se objevuje poměrně brzo, nebo atraktivita této postavy a jejího představitele. Produkce se při většině stížností fanoušků knihy hájila tím, že výše jmenované nedostatky jsou plánovány jako součást pokračování²³⁷, to ale nebylo doposud natočeno. Pravděpodobnost dotočení celé ságy je velmi mizivá, především pro špatné recenze, které film Eragon provázely. Například *Česko-Slovenská filmová databáze* ohodnotila film pouhými 48%, dle databáze stála produkce filmu přes sto milionů dolarů, výnos z kin se odhaduje na zhruba dvojnásobek. Zahraniční server *rottentomatoes.com* zařadil tuto adaptaci mezi deset nejhorších filmů roku 2006. Tento server u filmů dělá průměr z hodnocení recenzí nejznámějších novin a časopisů z angloamerického světa, výsledek pak procentuálně uvádí u profilu daného filmu. Eragon zde dosáhl pouhých 16%, oproti tomu všechny tři díly *Pána prstenů* mají hodnocení vyšší než 90%.

Velká kritika se snesla i na herecké obsazení, Eragona ztvárnil v té době neznámý britský herec Ed Speleers. Čtenáři nesli velmi těžce jeho vzhled, jelikož hlavní hrdina ságy měl být hnědovlasý chlapec, Speleers má však blond vlasy. Ze strany vedení castingového obsazení je pozorovatelná ignorace vzhledu postav z knih, přestože Paolini poskytl jejich detailní charakteristiku. Toto je nejvíce znatelné na výběru herečky pro elfskou princeznu, roli získala Sienny Guilloryové. Arya je autorem popisovaná jako krásná žena s uhlově černými vlasy a uhrančivými tmavými očima. Byla ztělesněním nadpozemské krásy a nespoutané bojovnice, nicméně pro film zvolilo studio ženu s rezavými vlasy a blankytně modrými očima. Výběr Guilloryové je považován za nešťastný nejen pro její fyzický vzhled, ale i pro nevýrazný výkon na stříbrném plátně. Za velmi kvalitní obsazení je považováno angažování anglického herce Jeremyho Ironse jako Bromy, ten jediný na plátně působí přirozeně. Zcela nevyužitý potenciál je v podobě oscarového herce Johna Malkoviche zosobňujícího hlavní zápornou postavu krále Galbatorixe. Celkově na plátně stráví ani ne minutu času čistého času. Většina filmových kritiků se shodla na to, že film trpí nekvalitním scénářem a nevýraznými představiteli oblíbených postav.

Pozitivní částí filmu je volba exteriérů, natáčení především ve slovenských Tatrách. Interiéry byly točeny ve starém maďarském studiu Mafilm Studios, sami filmaři označili

²³⁷ COTTA VAZ, Mark: *Knihy o filmu Eragon*. Praha: Fragment, 2006, s. 29.

vybavení studií za staré a nedostačující. Například počítačově vytvořená Safira působí oproti bytostem z *Pána prstenů* i *Hobita* nepřírozně.

„Paolini výrobu filmu příliš nesledoval a plně se soustředil na dokončení své trilogie²³⁸ *Odkaz dračích jezdců*. Dokonce ani nenavštívil exteriéry...“²³⁹ Je velmi těžké odhadovat, do jaké míry mohl Paolini film ovlivnit, jelikož smlouva se studiem není veřejná. Na rozdíl od jeho knih, které se staly bestsellerem, film *Eragon* upadl do zapomnění.

²³⁸ V době publikace *Kniha o filmu Eragon* ještě nebylo rozhodnuto o konečném rozdělení ságy do čtyř dílů.

²³⁹ COTTA VAZ, Mark: *Kniha o filmu Eragon*. Praha: Fragment, 2006, s. 139.

Závěr

Cílem práce byla analýza a interpretace vybraných aspektů z díla J. R. R. Tolkiena a Christophera Paoliniho. V první části práce jsme se zabývali obecnou charakteristikou žánru fantasy, který je nedílnou součástí knih obou autorů. Především jsme se snažili poukázat na širokou možnost dělení fantasy literatury a různorodost přístupů k žánru samotnému. Oporou zde byla řada teoretických publikací. Do této kapitoly bylo zařazeno i krátké zamyšlení nad fanoušky fantazie a představili jsme zde i jejich vlastní tvorbu, jejíž ukázky byly zařazeny do přílohouvé části.

V druhé části jsme se již konkrétně zaměřili na námi vybrané autory. U obou spisovatelů byly vytvořeny biografie shrnující poznatky z nejrůznějších publikací a internetových zdrojů. Zjistili jsme, že zvolení autoři začali velmi brzy objevovat svůj talent pro psaní a pro oba se stala významná rodina, která jim byla oporou při tvorbě. Nicméně jejich životy se velmi liší, Tolkien byl doživotně ovlivněn hrůzami první poloviny dvacátého století, zatímco Paolini vyrůstal v poměrně klidné době nezatížen politickou, ekonomickou ani společenskou situací.

Zajímavou součástí kapitoly věnující se J. R. R. Tolkienovi a Christopheru Paolinimu se stalo náboženství a jeho promítání do životů obou mužů. Britský spisovatel byl silně věřící člověk již od malička, snažili jsme se přiblížit důvody, proč se jeho matka přiklonila k římskokatolické církvi, ačkoli většina obyvatel Velké Británie byla a je anglikánského vyznání. Zároveň jsme zdůraznili, jak mnoho pro Tolkiena znamenala jeho víra, tuto tezi jsme částečně potvrdili v části věnující se analýze a interpretaci. Naopak u Paoliniho jsme objevili, pro české prostředí ne příliš typické napojení rodiny na americkou náboženskou sektu, které není v souvislosti s autorem běžně známé.

Za hlavní pilíř práce však považujeme její třetí část, zabývali jsme se zde analýzou a interpretací vybraných aspektů díla Tolkiena a Paoliniho s přihlédnutím ke knihám *Hobit*, *Pán prstenů* a *Odkaz dračích jezdců*. Při tvorbě této části jsme se setkali s obdobným uchopením vybraných témat.

Nejvíce se autoři liší se zapojením ženských postav do díla. Tolkien nenabízí, až na Éowyn, žádnou silnou ženskou hrdinku, kdežto Paolini jich čtenáři představil několik. Podání obou autorů je víceméně protikladné, jelikož všechny postavy v sáze

Odkaz dračích jezdců jsou aktivně zapojeny do děje a rozhodují o vlastním osudu samostatně bez ohledu na jejich gender, kdežto Tolkien vykreslil aktivní přístup k událostem v Pánu Prstenů u mužských hrdinů, jelikož žena je v jeho podání téměř nezatelným prvkem. Naopak podobnost je patrná při vzhledové charakteristice ras, především elfů, u staršího z autorů jsme prokázali, že čerpal ze severské mytologie, u mladšího spatřujeme silné ovlivnění světem ze Středozemě.

Při analýze a interpretaci jsme se zaměřili i na environmentální tematiku prolínající se dílem obou autorů. V případě Tolkiena je vize o důležitosti propojení člověka a přírody mnohem znatelnější. Autor představuje své postavy, v souvislosti s charakteristikou jejich ras, jako nedílnou součást určitého ekosystému a mnohé z nich jsou přímo vázány na životní prostředí. Důležitým motivem jeho díla je obnovení krajiny po devastujících událostech, jako je například válka. Toto jsme si potvrdili krátkou ukázkou z posledních stránek třetího dílu Pána prstenů. Značný apel na čtenáře autor podal i ve vykreslení Modoru, jakéhosi pomyslného centra zla, zde se přikláníme k tomu, že se mu mohla volnou inspirací stát i průmyslová krajina Anglie v okolí měst, jako je Manchester a Portsmouth, nebo vlastní zážitek z první světové války. V Paoliniho díle jsme si povšimli snahy o co nejdetajnější vykreslení krajiny, kde se děj odehrává. Také střídání geografických horizontů, jelikož v průběhu díla se postavy vyskytují v lesech, na poušti i v horách. Z uvedených rozhovorů s autorem vyplynul jeho silný vztah k Montaně, kde vyrůstal a stále žije. Smyšlená Alagaësie se tak stala určitou formou pocty pro tuto zemi. Pouze u amerického spisovatele se objevilo zamyšlení nad týráním živých tvorů.

Pojetí zla u autorů je dle našeho názoru velmi odlišné. Tolkien představil zlo ve smyslu jakési nadpřirozené entity prostupující životy všeho živého. Zde se znovu projevil jeho vztah k náboženství, jelikož věříme, že jeho vyobrazení Saurona bylo inspirováno biblickými příběhy a vzorem mu mohl být ďábel či Lucifer. Jedná se především o polemiku nad touhou po moci a tvoření, tedy připodobněním se Bohu. Tolkien podle našeho názoru přišel s mravním posláním pro člověka a tím, jak především víra a kladné vlastnosti mohou vytvořit ze světa lepší místo. Jeho zlo je zde odrazem lidské pýchy a touhy po moci a rozhodování o životech jiných, což podle autora přináleží jen Bohu. Příběh je i z tohoto důvodu neustále aktuální, potvrzuje to nejen jeho popularita u současných čtenářů i filmových diváků, ale i odkazy na *Pána prstenů* v době krizí a náročných životních situací. Uvedeným

příkladem zde byl i článek z amerických novin v době teroristických útoků na Světové obchodní centrum. U Paoliniho jsme se přiklonili k závěru, že pro svou ságu vytvořil typickou zlou postavu, jejíž inspirací mu byly mimo Tolkiena i dějiny samotné. Galbatorix totiž v mnohém připomíná klasického diktátora a zákony i každodenní život v jeho smyšleném světě pak odpovídají totalitnímu státu, jak jej známe.

Tolkienova životní práce je dle našeho názoru mnohem propracovanější a jistější, Paolinimu škodí především neoriginalita způsobená právě silným příklonem k Tolkienovi, ale jak jsme zjistili během práce i nápadná podobnost se Star Wars ságou. Přesto je spisovatelovým velkým přínosem pro současnost literaturu to, že v nízkém věku dokázal vypracovat zcela nový fantaskní svět. V neposlední řadě jsme se vzhledem k důležitosti vizuálního zpracování pro dnešní dobu zaměřili na filmové adaptace. Práce se zcela shoduje s názory poukazujícími na výjimečnost filmového pojetí Tolkiena od režiséra Petra Jacksona. Pokus o přenesení Eragona na stříbrné plátno nedopadl z několika uvedených důvodů dobře.

Konečné rozhodnutí o podobě přílohové části vyplynulo během psaní diplomové práce. Zvolené fanart obrázky se přímo vztahují ke Středozemi. Vybrány byly na základě osobních preferencí některých postav. Pro zajímavost byla uvedena i tzv. slash tematika, o které je pojednáváno v první části práce. Zde bylo rozhodnuto o zařazení obrázku mimo svět Tolkiena a Paoliniho, především pro aktuálnost seriálu Sherlock a popularitu dvojice Drarry v prostředí fanfiction komunity. Při výběru fotografií ze života J. R. R. Tolkiena byly upřednostněny s přihlédnutím k důležitosti rodiny a víry pro život autora ty, které zachycují spisovatele s rodinou. Přílohy vztahující se k filmům obsahují ukázkou hereckých představitelů jednak z filmů zaměřujících se na děj knihy Hobit, jednak z těch věnujících se Pánu prstenů. Výběr dvou fotografií zachycujících Petera Jacksona a Bibla Pytlíka v hobitím domě byl zcela záměrný, jako připomenutí první věty knihy Hobit a začátku celého dobrodružství ve Středozemi:

„V jisté podzemní noře bydlel jeden hobit....“

J. R. R. Tolkien

Zdroje

Prameny

TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0741-8.

TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (I): Společenstvo Prstenu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0925-4.

TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (II): Dvě věže*. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0965-3.

TOLKIEN, John Ronald Reuel: *Pán prstenů (III): Návrat krále*. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0935-1.

PAOLINI, Christopher: *Brisingr. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0775-5.

PAOLINI, Christopher: *Eldest. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0962-9.

PAOLINI, Christopher: *Eragon. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0961-2.

PAOLINI, Christopher: *Inheritance. Odkaz dračích jezdců*. Praha: Fragment, 2012. ISBN 978-80-253-1366-4.

ROWLING, Joanne Kathleen: *Fantastická zvířata a kde je najít*. Praha: Albatros, 2001, ISBN 80-00-01020-8.

Literatura

ANTONÍN, Luboš: *Bestiář. Bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvůry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003. ISBN 80-86018-17-2.

ATHERTON, Mark: *There and backagain J R R Tolkien and the origins of the Hobbit* [e-book]. London: Tauris, 2012. 9780857721662.

ASTIN, Sean, LAYDEN, Joe: *Tam a zase zpátky. Vzpomínky na natáčení Pána prstenů*. Brno: Alman. 2005. ISBN 80-86766-15-2.

- BASSHAM, Gregory, BRONSON, Eric a kol.: *Pán prstenů a filozofie. Jedna kniha vládne všem*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-149-8.
- BATES, Brian: *Skutečná Středozeem*. Praha: Mladá Fronta, 2005. ISBN 80-204-1250-6.
- BECKER, Udo: *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-284-3.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-7545-010-4.
- CAMPBELL, Joseph: *Tisíc tváří hrdiny. Archetyp v proměnách věků*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-354-4.
- CAPUCINE, André: *Elves. From The Eddas To Legolas*. Reykjavík, 2015. Diplomová práce. Háskóli Íslands. Vedoucí práce JAKOBSSON, Ármann. Dostupné z: http://skemman.is/en/stream/get/1946/23361/53246/1/Capucine_Andr%C3%A9.pdf
- CARTER, Lin: *Tolkien. Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002. ISBN 90-7203-457-X.
- CARPENTER, Humphrey: *J. R. R. Tolkien – Životopis*. Praha: Mladá Fronta, 1993. ISBN 80-204-0409-0.
- COLBERT, David: *Kouzelný svět Pána prstenů. Okouzlující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-965-7.
- COTTA VAZ, Mark: *Knihy o filmu Eragon*. Praha: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0401-9.
- ČEŇKOVÁ, Jana, SIEGLOVÁ, Naděžda, DEJMALOVÁ, Kateřina: *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.
- ČUDRNÁKOVÁ, Andrea: *Elfové, hobiti, trpaslíci a mýty*. Olomouc: Fontána, 2008. ISBN 978-80-7336-427-4.
- DANEHY, Erin: *Girls Who Save the World: The Female Hero in Young Adult Fantasy*. Pittsburgh, 2007. Diplomová práce. Carnegie Mellon University. Vedoucí práce KNAPP, Peggy.
Dostupné z: <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1085&context=hsshonors>
- DAY, David: *Tolkienův prsten*. Praha: Mladá Fronta, 1992. ISBN 80-204-0639-5

- DĚDINOVÁ, Tereza: *Po divné krajině. Charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Muni Press, 2015. ISBN 978-80-210-7871-0.
- DICKERSON, Matthew, EVANS, Jonathan: *Ents, Elves and Eriador: The Environmental Vision of J. R. R. Tolkien* [e-book]. Lexington: The University Press of Kentucky, 2006. ISBN 9780813124186.
- DURIEZ, Colin: *Fenomén J. R. R. Tolkien. Životopis Pána příběhů*. Praha: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 978-80-87287-71-2.
- DVORSKÝ, Ivan, ŘEŘICHOVÁ, Vlasta, a kolektiv: *Slovník autorů literatury pro děti a mládež I.: Zahraniční spisovatelé*. Praha: Nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.
- FRANZ VON, Marie-Louise: *Psychologický výklad pohádek. Smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Praha: Portál, 2008. Isbn 978-80-7367-489-2.
- GARESH, Lois: *Eragon a jeho příběh*. Brno: Jota, 2007. ISBN 978-80-7217-481-2.
- GENČICOVÁ, Miroslava: *Vědeckofantastická literatura. Srovnávací žánrové studie*. Praha: Albatros, 1980.
- GIOVANNI di, Justine: *I Am No Man; J. R. R. Tolkien 's The Lord of the Rings as Gender-Progressive Text*. Williamsburg, 2011. Bakalářská práce. The College of William and Mary. Vedoucí práce CONLEE, John. Dostupné z: <http://publish.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1871&context=honorstheses>
- GRANT, John, TINER, Ron: *Encyklopedie malířských technik fantasy a science fiction. Přehledný průvodce malířskými technikami s bohatou galerií obrazů, kreseb a ilustrací*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-070-0.
- HAMILTON, John: *Fantasy* [e-book]. Edina (Minnesota): Abdo Publishing, 2009. ISBN 9781604535044.
- JACKSON, Peter, MATHIJS, Ernst, POMARANCE, Murray: *From Hobbits to Hollywood: Essays on Peter Jackson's Lord of the Rings* [e-book]. Amsterdam: Brill Academic Publishers, 2006. ISBN 9789042016828.
- KELLEGHAN, Fiona: *Classics of Science Fiction and Fantasy Literature* [e-book]. Pasadena (California): Salem Press, 2002. ISBN 9781587650505.

KESTI, Tuta: *Heroes of Middle-Earth: J. Campbell's Monomyth in J.R.R. Tolkien's The Lord of the Rings (1954-1955)*. JYVÄSKYLÄ, 2007. Disertační práce. University of Jyväskylä. Dostupné z:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7305/URN_NBN_fi_jyu-2007550.pdf

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem. Výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: H+H, 2003. ISBN 80-7319-020-6.

MACEK, Jakub: *Fandom a text. Fandom – subkultura textu. Profesionální česká SF a F periodika před rokem 2000*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-856-5.

MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kolektiv: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

MÜLLER, Lutz, MÜLLER, Anette: *Slovník analytické psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-863-863-5.

MÜLLER, Richard, ŠIDÁK, Pavel: *Slovník nejnovější literární teorie. Glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2.

NEUBAUER, Zdeněk: *Do světa na zkušenou čili O cestách tam a zase zpátky*. Praha: Straky na vrbě, 2010. ISBN 80-87364-15-4.

OPHEIM, Anna Patricia T.: *Once Upon a Time in a Fantasy A Study of Fairytale Elements in Fantasy*. Stavanger, 2010. Diplomová práce. University of Stavanger. Vedoucí práce RANGENS, Brita. Dostupné z:

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/185380/Master's%20Thesis%20in%20Literacy%20Studies-%20Anna%20Patricia%20T.%20Opheim.pdf?sequence=1>

PEARCE, Joseph, MURRAY, Jeff: *Frodo's Journey: Discovering the Hidden Meaning of The Lord of the Rings* [e-book]. Charlotte (North Carolina): TAN Books, 2015. ISBN 9781618906755.

POSPÍŠILOVÁ, Jana: *Žánr fantasy ve vybraných národních literaturách*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Vedoucí práce FRANKOVÁ, Milada. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/362810/ff_m/?lang=en;id=207014

PRINGLE, David: *Fantasy. Encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01126-3.

PROCHÁZKA, Martin, STŘÍBRNÝ, Zdeněk, a kolektiv: *Slovník spisovatelů. Anglická literatura. Africké literatury v angličtině. Australská literatura. Indická literatura v angličtině. Irská literatura. Kanadská literatura v angličtině. Karibská literatura v angličtině. Novozélandská literatura. Skotská literatura. Waleská literatura*. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-04-4.

RABKIN, Eric: *Fantastic Worlds : Myths, Tales, And Stories* [e-book]. New York: Oxford University Press, 1979. ISBN 9780195025415.

SIBLEY, Brian: *Pán prstenů – Oficiální filmový průvodce*. Praha: Mladá Fronta, 2003. ISBN 80-204-1025-2.

STANTON, Michael N.: *Hobiti, elfové a čarodějové. Objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1032-5.

ŠIDÁK, Pavel: *Literární žánry*. Praha: Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého), 2013. ISBN 978-80-86877-64-8.

TODOROV, Tzvetan: *Úvod do fantastické literatury*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1676-6.

VRANKEN, Dirk: *Feminism in Tolkien's The Lord of the Rings and Martin's A Song of Ice and Fire*. Antverpy, 2013. Disertační práce. Universiteit Antwerpen. Vedoucí práce VLOEBERGHIS, Katrien. Dostupné z: https://www.academia.edu/5776761/Feminism_in_fantasy

WHEELER, Jill C.: *Children's Authors: Christopher Paolini* [e-book]. Edina (Minnesota, USA): ABDO Publishing Company, 2007. ISBN 978-1-59679-765-9

ZACHOVÁ, Alena: *Mýtus jako paměť prózy. Interpretace vybraných textů umělecké literatury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-880-X.

Noviny a časopisy

Cinepur. 2004, roč. 13, č. 32

Film a doba. 2002, roč. 48, č. 1.

Ikarie. 1990, roč. 1., č. 2., č. 5.

Ikarie. 1992, roč. 3, č. 8.

Ikarie. 1999, roč. 9, č. 6. – 7.

Insight on the News. 2002, roč. 18, č. 3

Litteraria humanitas. 1998, r. 5.
Pevnost. 2009, r. 6, č. 81. – 83.
Arab World English Journal. 2016, r. 4., s. 212-223.
Booklist , 2003, r. 99, č. 22.
Christian History, 2003, r. 22, č. 2, s. 28,
Insight on the News, 2002, r. 18, č. 3, s. 45.
Library Media Connection, 2004, r. 22, č. 6.
Publishers Weekly, 2003, r. 250, č. 29.
Religion & Theology, 2006, r. 13, č. 2, s. 195-203.
Time, 2005, r. 166, č. 9.

Internetové zdroje

www.academia.edu – článek z *Arab World English Journal*

www.achievement.org – biografie Petera Jaksona z webových stránek Academy of Achievement (Museum of Living History, Washington D. C.)

www.alagaesia.com – Oficiální stránky cyklu *Odkaz dračích jezdců*

www.ancient.eu – Encyklopedie antické historie

www.ceskatelevize.cz – rozvor s CH. Paolinim pro pořad ČT Na plovárně z roku 2012

www.csfd.cz – Československá filmová databáze

www.facebook.com – oficiální profily režiséra Petera Jacksona a filmů *The Hobbit* a *The Lord of the Rings*

www.knihydobrovsky.cz – rozhovor Christophera Paoliniho pro *Knihy Dobrovský* (prosinec 2016)

www.kultura.zpravy.idnes.cz – rozhovor s Ch. Paolinim pro český server z roku 2012

www.montanareport.org – webové stránky časopisu University of Montana

www.paolini.net – Oficiální stránky rodiny Paolini

www.pinterest.com – zdroj fanarts do obrazové přílohy

www.theguardian.com – Knižní recenze

www.rottentomatoes.com – Světová databáze filmů sdružující filmové recenze kritiků i diváků

www.rollingstones.com – rozhovor Paoliniho pro americký časopis Rolling Stone

www.summitlighthouse.org – oficiální webové stránky CUT církve

www.theguardian.com – Knižní recenze

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Mapa Středozeemě

Příloha č. 2 – Mapa Alagaësie

Příloha č. 3 – Fanarts zobrazující Aragorna, Legolase a Gimliho

Příloha č. 4 – Fanarts zobrazující Společnost Thorina Pavézy a Společenstvo prstenů

Příloha č. 5 – Fanarts ze světa Harryho Pottera a seriálového Sherlocka Holmese, ukázka slash tématu v podobě dvojice Harryho Pottera a Draca Malfoye a dvojice Sherlock Holmes a John Watson

Příloha č. 8 – Bestiář

Příloha č. 7 – Fotografie ze života J. R. R. Tolkiena

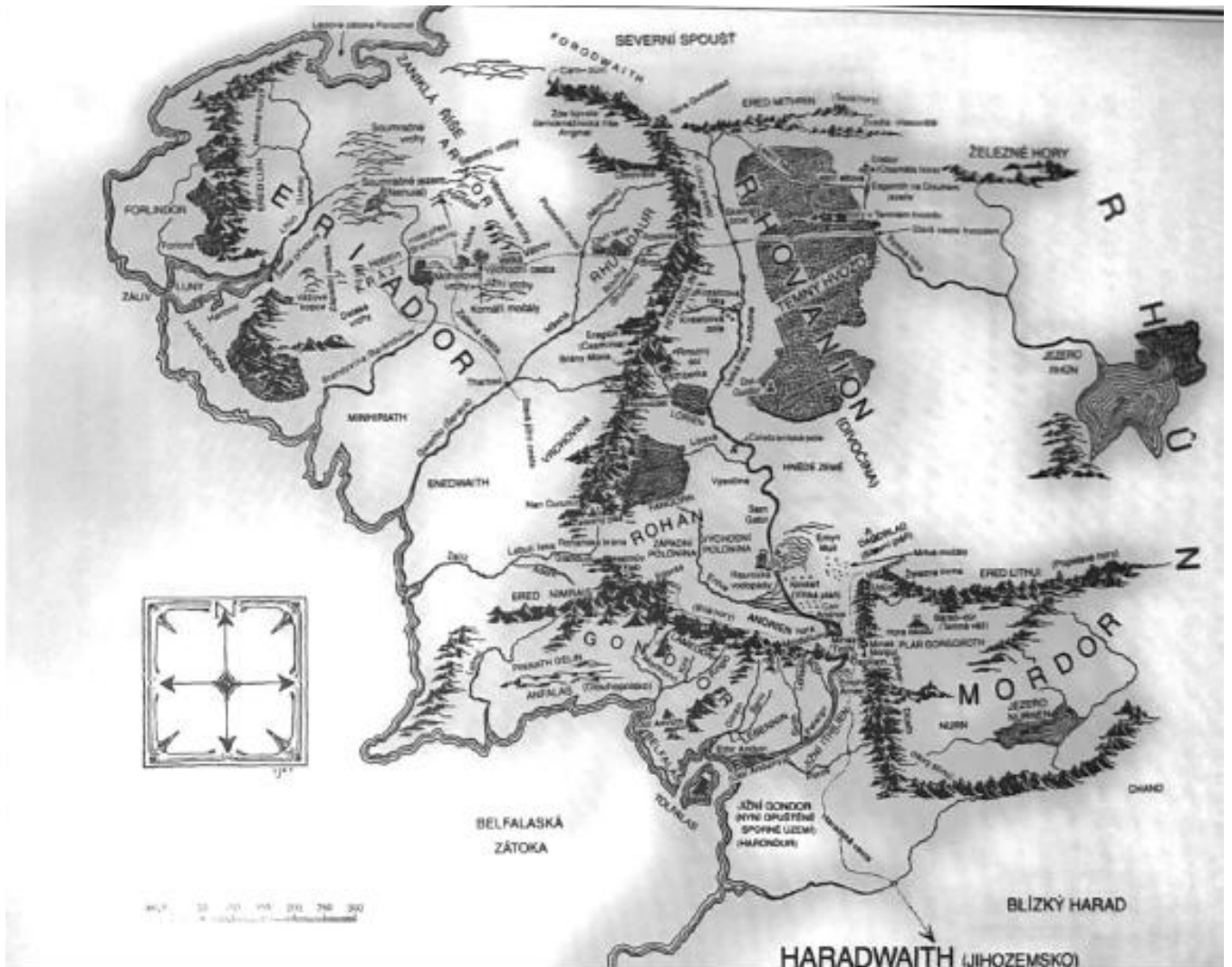
Příloha č. 8 – Fotografie ze života Christophera Paoliniho

Příloha č. 9 – Fotografie zachycující Petera Jacksona a filmové zpracování Hobita a Pána prstenů

Mapy obou fikčních světů jsou přejaty přímo z prvních dílů ság *Pán Prstenů* a *Eragon*. Ukázky fanart tvorby pocházejí z webových stránek pinterest.com, které sdružují jejich autory. Příklady erbovních znamení jsou přejaty z knihy Luboše Antonína *Bestiář*, fotografie draka je použita z filmové trilogie *Hobit*. Fotografie J. R. R. Tolkiena pocházejí z knihy Humphreye Carpentera (*J. R. R. Tolkien. Životopis*). Fotografie Christophera Paoliniho, pořizena během rozhovoru pro *Knihy Dobrovský* v říjnu 2016, byla přejata z webových stránek knihkupectví, stejně tak i obálky českých vydání (z nakladatelství Fragment). Fotografie Petera Jacksona a protagonistů filmů *Hobit* a *Pán prstenů* jsou v DP použity jako ilustrace, jejich zdrojem je veřejný facebookový profil režiséra a oficiální facebookové profily filmových trilogií.

Přílohy

Příloha č. 1 – Mapa Středozemě

Mapa č. 1: Středozemě vycházející z kombinace návrhů J. R. R. Tolkiena a jeho syna Christophera. Použita z knihy *Pán prstenů: Společenstvo Prstenu*.

Příloha č. 2 – Mapa Alagaësie

Mapa č. 2: Alagaësie z návrhu Christophera Paoliniho, použita jako předádka u všech dílů série Odkaz dračích jezdců.

Příloha č. 3 – Fanarts zobrazující Aragorna, Legolase a Gimliho

Obrázek č. 1: Fanart zobrazující trojici ze Společenstva. Aragorn, Legolas a Gimli z pohledu uživatele webu pinterest.com.

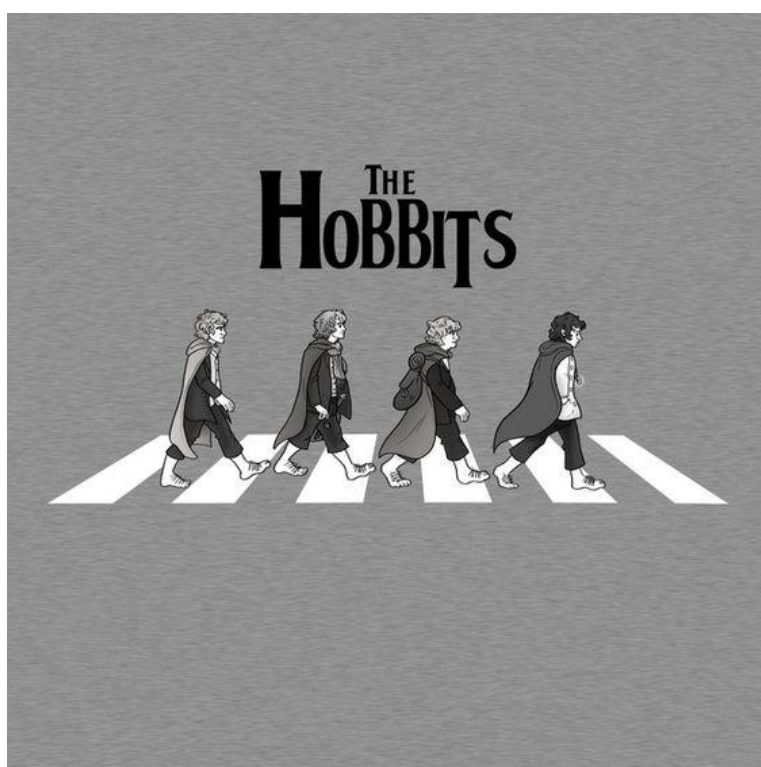

Obrázek č. 2: Fanart zobrazující trojici ze Společenstva. Aragorn, Legolas a Gimli z pohledu uživatele webu pinterest.com.

Příloha č. 4 – Fanarts zobrazující Společnost Thorina Pavézy a Společenstvo prstenů

Obrázek č. 3: Fanart v horní části zobrazuje Společnost Thorina Pavézy z knihy Hobit, v dolní části je vyobrazeno Společenstvo prstenů z prvního dílu Pána prstenů. Obě výpravy jsou vedeny čarodějem Gandalfem. Jedná se o dílo jednoho z uživatelů webu [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Obrázek č. 4: Frodo, Sam, Pippin a Smíšek vyobrazeni jako slavná fotografie skupiny Beatles. Vytvořeno uživatelem [webu pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Příloha č. 5 – Fanarts ze světa Harryho Pottera a seriálového Sherlocka Holmese, ukázka slash tématu v podobě dvojice Harry Potter a Draco Malfoy a dvojice Sherlock Holmes a John Watson

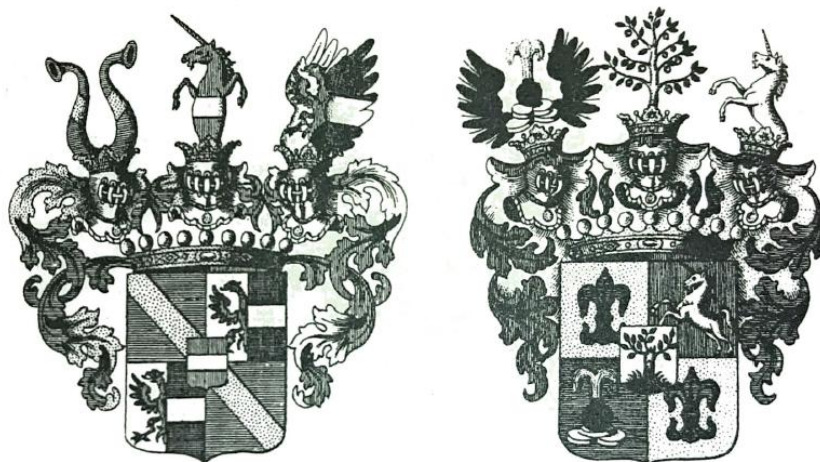

Obrázek č. 5: Fanart s tematikou slash. Dvojice Drarry (Draco Malfoy a Harry Potter) z pohledu uživatele webových stránek pinterest.com

Obrázek č. 6: Fanart dvojice Johnlock (John Watson a Sherlock Holmes) ze seriálu britské televize BBC Sherlock. Vytvořeno uživatelem webových stránek pinterest.com

Příloha č. 6 – Bestiář

Obrázky č. 7 – 8: Ukázka zobrazení jednorožce v heraldice. Vlevo erb hrabat Thunů, původně tyrolského rodu, v Čechách usazeného od roku 1623. Vpravo erb hrabat Kulhánků, svobodných pánů z Klaudensteinu a Podbuše. Z knihy *Bestiář* Luboše Antonína.

Obrázek č. 9: Drak Šmak z filmu *Hobit: Bitva pěti armád*, přejato z oficiálních facebookových stránek *The Hobbit*.

Příloha č. 7 – Fotografie ze života J. R. R. Tolkiena

Fotografie č. 1: John Ronald Reuel Tolkien (vlevo) a jeho bratr Hilary ve věku třinácti a jedenácti let, foceno v roce 1905. Uveřejněno v knize H. Carpentera.

Fotografie č. 2: John Ronald Reuel Tolkien ve věku devatenácti let, fotografie pořízena v roce 1911 a použita z knihy H. Carpentera.

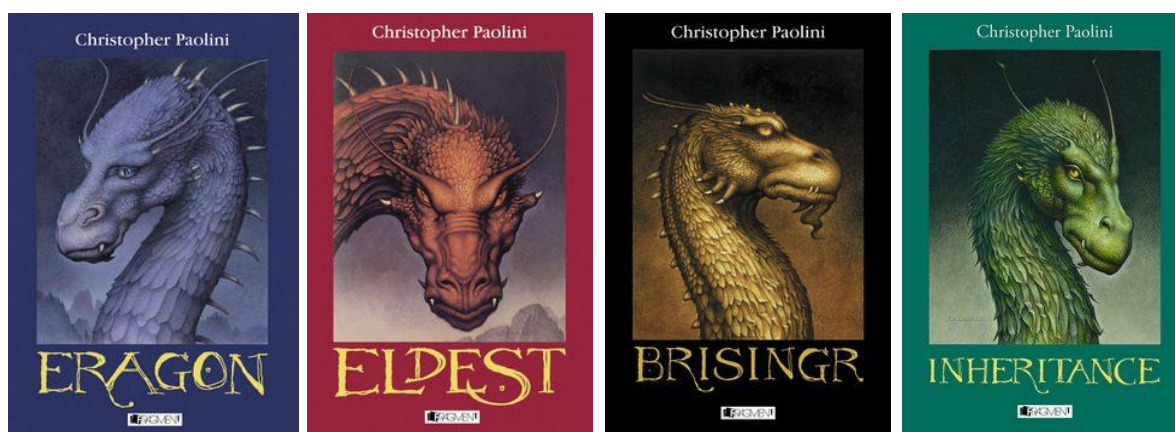

Fotografie č. 3: Rodinná fotografie, zleva doprava: dcera Priscilla, syn Michael, syn John, J. R. R. Tolkien a syn Christopher. Vyfoceno na zahradě v domě na ulici Northmoor Road v Oxfordu r. 1936. Použito z knihy H. Carpentera.

Příloha č. 7 – Fotografie ze života Christophera Paoliniho

Fotografie č. 4: Christopher Paolini v říjnu 2016 během pražské autogramiády při rozhovoru pro *Knihy Dobrovský*. Uveřejněno na knihydobrovsky.cz

Obrázky č. 10 – 14: Obálky jednotlivých dílů série *Odkaz dračích jezdců* (seřazeny dle pořadí jednotlivých dílů od prvního po čtvrtý), v ČR vydané nakladatelstvím Fragment, zdrojem jsou zde knihydobrovsky.cz

Příloha č. 8 – Fotografie zachycující Petera Jacksona a filmové zpracování Hobita a Pána prstenů

Fotografie č. 5: Peter Jackson na promo fotografii k uvedení Pána prstenů. Foceno v hobití noře, domě Bilba i Froda Pytlíka (dnes součást tzv. Hobbitonu). Na facebookovém profilu režiséra uveřejněno v roce 2011.

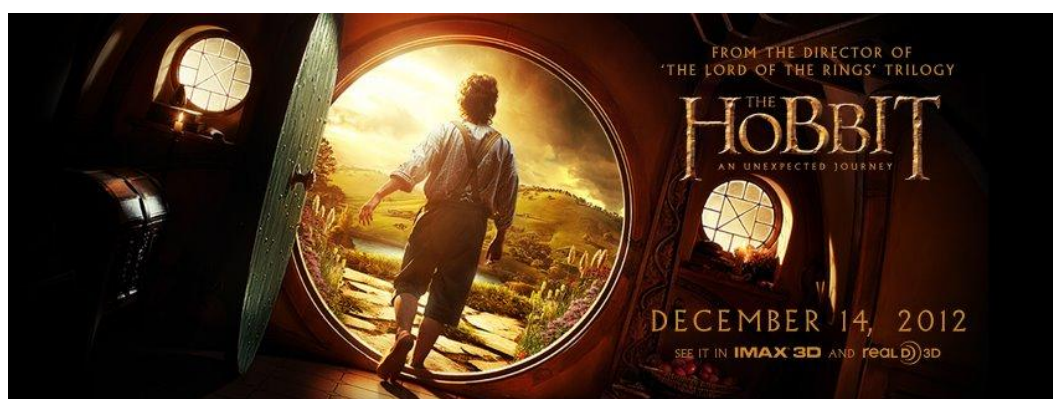

Fotografie č. 6 – 8: Oficiální fotografie hobitů Froda (Elijah Wood), Sama (Sean Austin) a čaroděje Gandalfa Bílého (Sir Ian McKellen). Do DP přejaty z facebookového profilu Pána prstenů: The Lord of the Rings Trilogy.

Příloha č. 9 – Fotografie zachycující Petera Jacksona a filmové zpracování Hobita a Pána prstenů

Fotografie č. 9 – 12: Oficiální fotografie k filmu Hobit: Bitva pěti armád, hobit Bilbo (Martin Freeman), trpaslík Thorin (Richard Armitage), lučištník Bard (Luke Evans) a elf Legolas (Orlando Bloom). Přejaty z oficiálního facebookového profilu: The Hobbit.

Fotografie č. 13: První zveřejněný plakát pro film Hobit: Neočekávaná cesta se světovou premiérou 14. 12. 2012. Uveřejněno na oficiálním facebookovém profilu: The Hobbit.